

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

ADALET SİSTEMİNDE ÇOCUK HAKLARI: RUANDA VE TÜRKİYE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jacques KABANO

KOCAELİ 2018

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUK BİLİM DALI

ADALET SİSTEMİNDE ÇOCUK HAKLARI: RUANDA VE TÜRKİYE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jacques KABANO

Danışman

Prof. Dr. Müslüm AKINCI

KOCAELİ 2018

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

ADALET SİSTEMİNDE ÇOCUK HAKLARI: RUANDA VE TÜRKİYE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Jacques KABANO

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 20.06.2018 / 16.....

Tez Danışmanı (Jüri Başkanı): Prof. Dr. Müslüm AKINCI

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk DİREK

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Deniz TEKİN APAYDIN

KOCAELİ 2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iii
TEŞEKKÜR.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA ÇOCUK

1.1. ULUSLARARASI HUKUKTA ÇOCUK HAKLARININ TARİHİ GEÇMİŞİ	4
1.2. FARKLI ULUSLARARASI HUKUK ARAÇLARINDA ÇOCUK.....	6
1.2.1. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku.....	7
1.2.2. Uluslararası İnsancıl Hukuk Ve Uluslararası Ceza Hukuku.....	8
1.2.3. Uluslararası İş Hukuku	10
1.3. ULUSLARARASI HUKUKTA ÇOCUK HAKLARI.....	11
1.3.1. Yaşama Hakkı	11
1.3.2. Aile Hakkı	13
1.3.3. Eğitim Hakkı	15
1.3.4. Düşünce ve Anlatım Özgürlüğü.....	17
1.3.5. Adil Yargılanma Hakkı	18
1.3.6. Çocuk Özgürlüğü	21
1.2.6. Sağlıklı Bir Ortamda Yaşama Hakkı	22
1.3.7. Çocuk Oyun Hakkı.....	25
1.3.8. Korunma Hakkı.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI

2.1. ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARIN ANLAMI	29
2.2. ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI İÇİN HUKUKİ DAYANAK	29
2.2.1. ULUSLARARASI HUKUKİ ÇERÇEVELER VE EN YÜKSEK YARARI İLKESİ	29
2.2.1.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi	30
2.2.1.2. Çocuk Hakları Bildirgesi.....	30
2.2.1.3. Asgari Yaş Sözleşmesi.....	31
2.2.1.4. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuğu Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi Konusundaki Seçmeli Protokolü.....	32
2.2.1.5. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	33
2.2.1.6. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHS).....	33
2.2.1.7. Kişisel Ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi	34
2.2.3. BÖLGESEL YASAL ARAÇLAR	35
2.2.3.1. Afrika Çocukların Hakları Ve Refahı Şartı	36
2.2.3.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	36
2.2.3.3. Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi.....	37
2.2.3.4. Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması Ve Tenfizi İle Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi.....	38
2.2.3.5. Küçüklerin Evlat Edinmesine Dair Kanunların Çatışması Konusunda Amerika Sözleşmesi.	38
2.2.3.6. İnter-Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi	39
2.3. MAHKEMELER VASITASIYLA " YÜKSEK YARARI " İLKESİ	40
2.3.1. ULUSLARARASI MAHKEMELER	40
2.3.1.1 Uluslararası Adalet Divanı.....	40
2.3.1.2. Daimi Hakemlik Mahkemesi	41
2.3.2. BÖLGESEL MAHKEMELERİ	42
2.3.2.1. İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi	43
2.3.2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	44
2.4. YÜKSEK YARARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BELİRLENMESİ ...44	
2.5. ÇOCUK HAKLARI ETKİ DEĞERLENDİRMESİ	47
2.6. RUANDA BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI	48

2.6.1. Rwanda Tarafından Çocuğun Çıkarlarını Korumak İçin İmzaladığı Uluslararası Anlaşmalar	49
2.6.2. Bölgesel Yasal Çerçevesi	51
2.6.3. Ulusal Politika Çerçevesi	51
2.7. TÜRK HUKUKU BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI.....	54
2.7.1. Çocukların Türkiye'deki En Yüksek Yararları Üzerine Dış Yasal Çerçevesi 55	
2.7.2. İç Hukuk Ve Çocuk İlkesinin Yararı	56
2.8. ÇOCUK VELAYETİ	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUANDA HUKUKUNDA ÇOCUK

3.1. RUANDA CUMHURİYETİ ANAYASASI.....	61
3.1.1. Ruanda Anayasasında Eğitim Hakkı	64
3.1.2. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı.....	66
3.1.3. Vatandaşlık Hakkı.....	68
3.2. RUANDA CEZA ÜSÜLÜ HUKUKUNDA ÇOCUK	70
3.2.1. Çocuk Mahkemelerinin Arka Planı	70
3.2.2. Cezai Sorumluluk İçin Asgari Yaş	71
3.2.3. Reşit Olmayan Faile Müdafinin Gerekliliği	72
3.2.4. Bir Çocuğun Ceza Takibatı.....	73
3.2.5. Çocuk Tutuklu Olarak Yargılanması.....	73
3.2.6. Çocuğun Hükümlülüğü.....	74
3.2.7. İdari Gözaltı Ve Sokakta Yaşanan Olayların analizi	75
3.3. RUANDA CEZA KANUNU	77
3.3.1. Çocukların Cinsel İstismarı	79
3.3.2. Ruanda Yasasının Çocuğun Cinsel İstismarına Karşı Katı Düzenlemesi.....	80
3.4. RUANDA ÇOCUK KORUMA KANUNU.....	80
3.4.1. Çocuğun Özgürlüğü.....	81
3.4.2. Medeni Ve Siyasi Haklar.....	81
3.5. KİŞİLERİ VE AİLEYİ KORUNMASI HAKKINDA KANUN.....	82
3.5.1. Çocuğun Doğumunun Beyannamesi	83

3.5.2.	Çocukları Yetiştirme ve Eğitim Yükümlülüğü	83
3.5.3.	Anne ve Babanın Boşanma Davası Aşamasında Ortaya Çıkan Çocukların Hakları 84	
3.5.4.	Anne ve Babanın Boşanma Davasının Sonuçlanmasıyla Ortaya Çıkan Çocukların Hakları.....	85
3.6.	RUANDA İŞ HUKUKUNDAKİ ÇOCUK HAKLARI.....	86
3.6.1.	Ruanda'daki Çocuk İşçiliğinin Nedenleri	86
3.6.2.	Çocuk İşçiliğinin Yasal Çerçevesi	87
3.7.	RUANDA İDARİ YARGISINDA ÇOCUK HAKLARI	89
3.7.1.	Cinsiyet Ve Aile Bakanlığı (MIGEPROF)	89
3.7.2.	Ulusal Çocuk Komisyonu (NCC)	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA ÇOCUK HAKLARI

4.1.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI	94
4.1.1.	Kanun Önünde Eşitlik	94
4.1.2.	Eğitim Ve Öğrenim Hakkı Ve Ödevi	95
4.1.3.	Sağlık Ve Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı	96
4.1.4.	Vatandaşlık Hakkı	97
4.2.	TÜRK YARGI PRATIĞİNDE ÇOCUK.....	98
4.2.1.	Yargı Yetkisi Ve Emsal Yargı Kararları	100
4.2.2.	Yakalama Ve Soruşturma	100
4.2.3.	Duruşma Ve Cezanın Belirlenmesi	101
4.2.4.	Açık Cezaevi Modeli	102
4.3.	TÜRK CEZA KANUNU'NA GÖRE ÇOCUKLARIN KORUNMASI	103
4.3.1.	Çocukların Cinsel İstismarı	104
4.3.1.1.	Çocukların Cinsel İstismarı Cezası Ve Suç Teşkil Eden Fiiller	105
4.3.1.2.	Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler	105
4.3.2.	Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu	105
4.4.	TÜRK İŞ HUKUKUNDA ÇOCUK HAKLARI	106
4.5.	TÜRK AİLEYİ KORUNMASI HAKKINDA KANUNU	107
4.5.1.	Aile Mahkemeleri	108

4.5.2. Çocukların Mülkiyeti, Bakımı Ve Velayeti	108
4.6. ÇOCUK HAKLARINI KORUMA GÖREVİNE SAHİP TÜRK KURUMLARI	110
4.6.1. Kamu Denetçiliği Kurumu(Ombudsman)	110
4.6.2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuk Hakları İzleme Komitesi	112
4.6.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	112
4.6.4. Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu	113
4.7. TÜRK ÇOCUK KORUMA YASASINA GÖRE ÇOCUK HAKLARI.....	115
4.7.1. Çocuk Hakların Temel İlkeleri	115
4.7.2. Koruyucu Ve Destekleyici Tedbirler	116
BULGULAR VE SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA	122

TEŞEKKÜR

Yurt dışında bir tez yazmak normalde tek başıma başa çıkacağım bir şey değildi. Bu tezi yazarken birçok zorluklarla karşılaştım, ancak aşağıdaki bahsedeceğim kişilerin engin ve destekleyici katkıları sayesinde, bunu yapabildim ve tüm içteğimle onlara teşekkürlerimi arz etmek istiyorum.

Öncelikle Türk bursları programı olmadan, bu yüksek lisans derecesine sahip olma hayali çok zor bir şekilde gerçekleştirilebilirdi. Bu nedenle, Türkiye Hükümetine uluslararası öğrencilerin Türkiye’de derslerini devam etmesi için başlattıkları program için teşekkür etmek istiyorum.

Araştırmamı yapmak için bana destek veren danışmanım Prof. Dr. Müslüm AKINCI'ya teşekkür ederim.

İkinci olarak, ne zaman olursa olsun desteklerini esirgemeyen derslerini aldığım Kamu Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Görevlilerine teşekkür ederim.

Üçüncüsü, , Türkiye’de bulunduğum müddetçe, memleketim olan Ruanda’dan çok uzakta olmama rağmen bana ilham kaynağı olan aile üyelerim ve arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak bana Türk kültürünü tanıtan, araştırmalarımnda bana yardımcı olan arkadaşım Fuat Altuntaş’a da teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Çocuk, dünyadaki farklı yasalarda "18 yaşının altındaki kişi "olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde pek çok ülke, adli ve idari sistemlerinde çocuk haklarını ele almak için karmaşık çocuk Adalet sistemlerine sahiptir. Çocuğun Hakları Konusundaki Sözleşme(ÇHS/CRC) 2 Eylül 1990'da yürürlüğe girdiği günden bu yana, Amerika Birleşik Devletleri dışındaki tüm Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmıştır. Her yıl bu Devletler, CRC ve diğer uluslararası kanunlara uygun olarak çocuk haklarını nasıl teşvik ettiğini ve raporlarını BM çocuk hakları komitesine bildirmek üzere çağrılır. Bu bağlamda Türkiye ve Ruanda CRC imza yetkilileri ve BM üyeleri olarak bu konuyla ilgilenmek için bazı faaliyetlerde bulundular . Ancak bu faaliyetlere rağmen hala üstesinden gelinmesi gereken zorluklar var. Çocuk hakları, çocuk mahkemeleri ve bu ülkelerdeki çocuk haklarının korunması için sağlanan diğer gerekli usul araçlarından sorumlu olan bu ülkelerdeki çocuk adaletinin yapısı hakkında hassas analiz yapmaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: CRC, Çocuk hakları, Çocuk adalet sistemi, BM, Uluslararası hukuk

ABSTRACT

A child is defined under different laws around the globe as someone under the age of 18. Many countries nowadays have complex juvenile systems which are there to deal with child rights in their judicial and administrative systems. Since it came into force on 2 September 1990, the convention on the rights of the child (CRC) has been ratified by all the United Nations member States except the United States of America. Every year these States are called to submit a report to the UN child rights committee, reporting their activities on how they promote child rights in accordance with the CRC and other international laws. In this regard Turkey and Rwanda as CRC signatories and members of the UN have done some outstanding tasks to deal with this issue but hence there are still challenges to overcome at every side. We will try to critically analyze how is the structure of juvenile justice in those countries, administrative entities in charge of child rights, child courts and other necessary procedural means provided to achieve protection of child rights in these countries.

Key words: CRC, Child rights, Juvenile justice system, UN, International law

KISALTMALAR LİSTESİ

AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYS	: Asgari Yaş Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇHB	: Çocuk Hakları Bildirgesi
ÇHS	: Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi
ÇHUS	: Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi
DHS	: <i>Demographic Health Study</i> (Demografik ve Sağlık Araştırması)
ESKHS	: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İAİHS	: İnter-Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KSHS	: Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi
MIGEPROF	: <i>Ministry of Gender and Family Promotion</i> (Cinsiyet Ve Aile Terfi Bakanlığı)
NCC	: <i>National Commission for Children</i> (Çocuklar için Komisyon)
NCHR	: <i>National Commission for Human Rights</i> (Ulusal İnsan Hakları Komisyonu)
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Birçok Devlet, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye uyma çabasında, çocukların adaleti olarak da bilinen bir alan olan kendi yasalarındaki çocuk sorunlarını gidermek için yasal önlemler almış veya almaktadır. Türkiye de 1990'da BM Çocuk Hakların Sözleşmesi'ni (ÇHS) imzalamış ve 1995'te onaylamıştır. Bu, Sözleşme'yi temel hak ve özgürlüklerle ilgili konularda yerel kanunlara göre öncelikli olarak iç hukukun ayrılmaz ve tartışılmaz bir parçası haline getirmektedir.(1982 Anayasa, m.90/5)

Öte yandan Ruanda, Birleşmiş Milletler'in ÇHS'ni de içeren çocuğun hakları ile ilgili tüm anlaşmalarını imzalayıp onaylamıştır. Çocuk Haklarını Korumak için Türkiye ve Ruanda'da bazı benzer politikalar ve zorluklar bir yana bazı farklılıklar oldukça ilginçtir.

"Adalet sisteminde çocuk hakları" üzerine yapılan bu çalışma, önemini üç noktada göstermektedir:

- Bu araştırma ile, çocuk hakları açısından Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye ve Ruanda Anayasa Hukuku özelindeki bilgiler irdelenecek;
- Uluslararası alanda çocuk haklarıyla ilgili karşılıklı görüşleri buluşturarak standart bir yaklaşım oluşturmaya katkıda bulunacak;
- Bilimsel Düzeyde, bu çalışma, çocuk hakları ile ilgili olarak daha kapsamlı bulgular ortaya koyarak küresel bağlamda araştırmacılara katkıda çalışılacaktır.

İnsan hakları ihlalleri daha çok, Devlet/veya Devlet dışı aktörlerin temel insan haklarını (sivil, siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik haklar dahil) kötüye kullanma, yoksayma veya reddetme eylemlerinde ortaya çıkar. Ayrıca, herhangi bir Devlet veya devlet dışı aktör, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde sözü geçen veya diğer uluslararası insan hakları veya insancıl hukukunun herhangi bir bölümüne aykırı davrandığında, insan hakları ihlalleri meydana gelebilir.

İHEB ve o dönemde mevcut olan diğer İnsan Hakları Sözleşmeleri, tüm insanların haklarını kapsayan geniş bir insan hakları sözleşmesi olmakla birlikte çocuğun üstün yararı gözetilerek çocukların özellikle korunmasını içeren detaylı hükümler içermemekteydi. Çünkü bu sözleşmelerde çocuklar için insan haklarından söz edilmemekte, çocuklar yalnızca herhangi bir sistemin potansiyel görülmekteydi. Bu nedenle BM kırk yıl sonra 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul etmiştir.

İnsan hakları ihlalleri, Birleşmiş Milletler komiteleri, ulusal kurumlar, hükümetler, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, İnsan Hakları İzleme Örgütü, İşkenceye Karşı Dünya Örgütü, Özgürlük Evi ve Uluslararası Anti Kölelik örgütü gibi pek çok bağımsız sivil toplum kuruluşu tarafından izlenmektedir. Bu örgütler, insan hakları ihlalleri üzerine kanıtlar ve belgeler toplamakta ve insan hakları yasalarını uygulamak için baskı uygulamaktadırlar. Buna ek olarak, çocuk haklarına gelince, çocuğun hakları konusundaki sözleşmeye ilişkin Komite, BM sistemi altında en etkili komitedir.

Çalışmamızda konuya özgün olarak, aşağıdaki sorular cevaplar bulmaya çalışılacaktır:

- Bir Devletin çocuk adaletinde başka Devletten öğreneceği ders nedir?
- Çocuk haklarını korumak için BM, Türkiye veya Ruanda tarafından belirlenecek açık stratejiler neler olmalıdır?

Yukarıdaki sorulara cevap bulmak için ise ilk aşamada ele alınan hipotezler ise :

- Her Devletin çocuk adaletine ilişkin olarak farklı ulusal uygulamalardan beslenmesinin çocuk haklarının geliştirilmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Ruanda ve Türkiye örnekleri üzerinden bu iki farklı ulusal birbirine sağlayabileceği katkılar tespit edilmeye çalışılacaktır.
- BM, sorumlu olarak, insan hakları ihlallerini tutmak ve çocuk haklarına ilişkin her yıl verilen raporlarla ilgili denetimler düzenlemek yoluyla yukarıdaki yasal belgelerde öngörülen önerileri uygulamaya koymalıdır. Türkiye ve Ruanda çocuk dostu dernekler yoluyla çocuk haklarına gerçekten saygı duyup duymadıklarını

kontrol etmeli ve yrrlge giren tüm ocuk hakları temelli yasal araçlara saygı gösterilmesini sağlamalıdır.

Bu araştırmada, Türkiye ve Ruanda ocuk hakları ve çocukluk sistemi ile ilgili yazılmış kitaplar, dergi makaleleri, vaka raporları, mevzuat, antlaşmalar, tarihi kayıtlar, bilimsel tıbbi kayıtlar gibi farklı veriler kullanılacaktır. Çeşitli yasal araçlarla ilgili olarak toplanan veriler analitik yöntemlerle yorumlanacaktır..

Bu alışma genel girişten sonra aşağıdaki şekillerde yapılandırılmış dört bölüme ayrılmıştır:

Birinci bölüm anahtar kavramların üzerine odaklanmaktadır. Bu bölüm, temel kavramların tanımını ve bu araştırmayla ilgili diğer teorik kavramları içerecektir.

İkinci bölüm, çocuğun yüksek yararları kavramını durmaktadır.

nc ve dördüncü bölümlerinde, Ruanda ve Türk yasalarının farklı yönleri altında ocuk haklarını inceleyecektir. Bunu takiben genel bir sonuç, öneri ve kaynakça üzerinde durmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA ÇOCUK

Bu bölümde çocuğun kavramsal çerçevesi, uluslararası hukukta çocuk haklarının tarihsel gelişimi ve temel çocuk haklarını tartışılacaktır.

1.1. ULUSLARARASI HUKUKTA ÇOCUK HAKLARININ TARİHİ GEÇMİŞİ

Antik Roma, Almanya ve Yunanistan'da çocuk sadece babasının bir malıdır. Onu satmak ve öldürmek de dahil olmak üzere istediği her şeyi yapabiliyordu (Golden, 1990, s.105). Antik çağlarda çocuğun toplumdaki yeri ve toplumsal rolü belli olduğu için, (Stoljar, 1982, s.45) hiç kimse çocuk haklarını koruma konusunun özel bir önem vermemiştir. Orta çağda çocuklar küçük yetişkinler gibi değerlendirildi. Çocuk haklarını koruma fikri ilk olarak Fransa'da ortaya çıkmaya başlamıştır. Fransa, 1841'de çocukları işyerinde koruma altına alan yasa çıkardı ve 1881'den beri Fransa çocukların eğitim koruyan yasaları uygulamaya başladı (Humanium, 2017).

20. yüzyılın başında, çocuk haklarına ilişkin farklı antlaşmalar ve kararlar alındığında çocuk haklarına ilişkin uluslararası standartların gelişimi dikkat çekicidir (UNICEF, 2017):

1924' de, Milletler Cemiyeti, Çocuk Hakları Cenevre Beyannamesi'ni kabul etti. Beyanname, maddi, ahlaki ve manevi gelişme için araçlara ilişkin çocuk haklarını oluşturur. Aç, hasta, engelli veya yetim kaldığında özel yardım; ilk sıkıntıda rahatlama çağrısı; ekonomik sömürden kurtarma ve sosyal sorumluluk hissi uyandıran bir yetiştirilmedir.

1948'de, BM Genel Kurulu, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 25 inci maddesinde çocuklar için "özel bakım ve yardım hakkı"nı kabul etti.

BM Genel Kurulu, 1959'da "ayrımcılıktan muaf olma" ve "bir isim ve uyrukluk hakkı" gibi haklardan yararlanan Çocuk Haklarının Bildirisi'ni kabul etti. Bu bildiri

ayrıca, çocukların eğitim, sağlık bakımı ve özel korunma haklarını da özellikle güvence altına alıyor.

1966'da, Uluslararası Medeni, Siyasi ve Ekonomik Haklar Sözleşmesi (UMSEHS) ve Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme kabul edildi. Sözleşmeler, çocukların sömürüye karşı korunmasını savunur ve eğitim hakkını geliştirir.

1973'te, Uluslararası Çalışma Örgütü, bir kişinin sağlığına, emniyetine veya ahlakına zararlı olabilecek asgari iş yaşı olarak 18 yaşı belirleyen, istihdamın kabulünde asgari yaş üzerine 138 sayılı Sözleşme'yi kabul etti.

1979'da, BM Genel Kurulu, kızların ve kadınların insan haklarını koruma altına alan "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni kabul etti. Aynı zamanda, 1979 yılını Uluslararası Çocuğun Yılı ilan ederek, Çalışma Grubunu, Çocuk Haklarına dair yasal olarak bağlayıcı bir Sözleşme hazırlamak üzere harekete geçti.

1989'da ise BM Genel Kurulu, ertesini yıl yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi oybirliğiyle onayladı.

1990 Dünya Çocuk Zirvesi'nde, Çocukların Yaşam Biçimi, Korunması ve Geliştirilmesi hakkındaki Dünya Beyannamesi ve 1990'larda uygulanması için bir eylem planını benimsendi.

1998'de, "Inter-American Commission"u, risk altında olan insanlar arasında özellikle riski altındaki çocuklardan yer aldığı için Raportörü'nü çocuğun hakları üzerine kurdu (İNSAN HAKLARI INTER-AMERİKAN KOMİSYONU, 2017).

1999'da ise: Uluslararası Çalışma Örgütü, "En Kötü Şekillerde Çocuk İşçiliğinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Yasak ve Acil Eylem Hakkında 182 Sayılı Sözleşme'yi onayladı.

2000'de, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ilki silahlı çatışmaya, diğeri çocuk satışı, fahişelik ve çocuk pornografisine karşı olmak üzere iki ihtiyari protokolü kabul etti.

2002'de, BM Genel Kurulu, çocuk konularını özel olarak tartışmak için ilk defa bir araya gelerek, Çocuklar Hakkında Özel Oturum düzenledi. Yüzlerce çocuk resmi

delegasyonun üyesi katıldı ve dünya liderleri kendilerini çocuk hakları konusunda bir taahhüt ilan etti: “Çocuklar için Uygun Bir Dünya”.

2007’de, BM Genel Kurulu Çocuklarla ilgili Özel Oturumun beş yıllık takibi, 140'dan fazla hükümetin kabul ettiği Çocuk Deklarasyonu ile bitti. Deklarasyon ile elde edilen ilerlemeyi, kalan zorlukları onaylandı ve Çocuklara Uygun Dünya Sıklet, Sözleşme ve ihtiyari Protokollerine bağlılıkları teyit edildi.

1.2. FARKLI ULUSLARARASI HUKUK ARAÇLARINDA ÇOCUK

“Çocuk” kavramı, “çocuk hakları” tesis ederek veya onları koruma yoluyla farklı uluslararası hukuk kategorilerinde değerlendirilmektedir. Modern çağ toplumlarında çocuğun kaderini belirleyen kurallar, gerek iç sınırlardaki gerekse uluslararası yargı alanlarının çocuk hukuku olarak adlandırılabilir.

Bu kuralların, farklı antlaşmalara dayanan kaynakları vardır, bu devletler, 1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin diğer güvenlik araçlarının formülasyonunda önemli rol oynamıştır:

- Çocuk satma, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi üzerine Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ek Protokolü. 25 Mayıs 2000 tarih ve A / RES / 54/263 sayılı Genel Kurul kararı ile kabul edilmiş ve üyelik için açılan ve imzalanan 18 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiştir.
- Çocuğun Silahlı Çatışmalara Katılmasıyla İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Protokol. 25 Mayıs 2000 tarih ve A/RES/54/263 sayılı Genel Kurul kararı ile imza, onay ve üyelik için açılan ve imzalanan 12 Şubat 2002'de yürürlüğe girmiştir.
- 182 No'lu Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Konulu ILO Sözleşmesi, 1999 ve diğer birçok sözleşme.

Uluslararası topluluk ve bölgesel çabalar, çocuğu kendi sosyal gelişiminin herhangi bir engeli karşısında korumak için çeşitli belgeleri, programları, vakıfları ve

kurumları belirlemiş ve onaylamıştır. Bu bölümde çocuk ve uluslararası hukuk arasındaki ilişki incelenecektir.

1.2.1. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku

Uluslararası düzeyde, insan olmanın ne demek olduğu ve insan hakları olarak adlandırılan hakların ne olacağı sorusu, insanlığı tehdit eden iki dünya savaşı felaketiyle karşı karşıya kaldıktan sonra ikinci dünya savaşına kadar ele alınmamıştır. İnsan hakları, insan olarak yaşamak için gerekli olan; bu haklar olmadan İnsanların onur içinde yaşayamayacağı ve gelişemeyeceği temel standartlardır. (The Equality and Human Rights Commission, 2017) İnsan hakları insanlığa özgü, vazgeçilmez ve evrenseldir.

1945'te Birleşmiş Milletler'in kurulmasından sonra, BM üyeleri , 1948'de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini yürürlüğe koymak için adım attılar. Bu belgede, çocukların, "*Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır*" ifadesi bulunan 25 (2) maddesinde düşünülmüştür. İHEB hükümleri, 1. maddenin pratik anlayışında, *tüm insanların özgürce ve onur ve haklar bakımından eşit olarak doğduğunu şart koşar. Akıl ve vicdan sahibi oldukları gibi birbirlerine karşı kardeşlik ruhuyla hareket etmeleri gerekir.* Bu hüküm, aslında, başka yollarla, tüm çocukların özgür ve eşit doğduğu anlamına gelir ve ek olarak İHEB'nin tüm hükümlerine, çocuk her şeyden önce bir insan olduğu için başvurabilir.

1959'da Genel Kurul, tüm çocukları herhangi bir ayırım yapmaksızın korumak için sadece İHEB'ye uygun çocuklar için bağlayıcı olmayan bir belge ilan etmiştir (Genel kurul, 1959). Bu belge, bireyleri, gönüllü kuruluşları, yerel yetkilileri ve ulusal hükümetlerin, yasal uygulamalarında tanımaları ve eklemelerini istediği 10 ilke içeren bir belgedir.

1989'da BM Genel Kurulu, (2 Eylül 1990'da yürürlüğe giren) Çocuk Hakları Sözleşme'sini kabul etmiştir. Bu Sözleşmenin md. 49(1) göre, *otuzuncu onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.* Bu sözleşmeyi, Amerika Birleşik Devletler hariç, BM'nin her üyeğini içeren 196 ülke imzalayıp onaylamıştır. (Uluslararası af

Örgütü, ABD, 2007). Bu sözleşme; imza atanların çoğunluğu sayesinde, popüler oldu ve çocuk anayasası gibi tüm dünyaya yayıldı. ÇHS ‘nin ilk madde uyarınca “*çocuk*”, *çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk anlamına gelmektedir* (Birleşmiş Milletler, 1989). Çoğu ülkenin kanunlarında da bu tanım kullanılmaktadır.

Uluslararası insan hakları çerçevesinin araçları, İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve altı temel insan hakları antlaşmasıdır:

- Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi;
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme;
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme;
- İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme;
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi; ve
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılık Yapılmasına Dair Sözleşme.

Dünyanın her ülkesi bunlardan en az birini onaylamış ve çoğu bu ülkelerin çoğunu onaylamıştır. Bu antlaşmalar, hükümetleri ülkedeki bireylerin haklarına saygı duymak, korumak ve haklarının gerçekleştirilmesinden sorumlu tutmak için önemli araçlardır (UNICEF, 2017) ve insan haklarını konu alan sözleşmelerin hepsinde herhangi bir ayırım yapmaksızın her çocuğun hakkını koruyan hükümler bulunmaktadır. ÇHS'nin bu çalışmada tartışacağı 37 hak vardır (Just list, 2017). Bu, çocuk haklarının evrensel anayasasıdır.

1.2.2. Uluslararası İnsancıl Hukuk Ve Uluslararası Ceza Hukuku

Uluslararası insancıl hukuk, savaş yöntemlerini ve araçlarını sınırlamak ve silahlı çatışmaların kurbanlarını korumak olan amaçları, alışılmış ve antlaşmaya dayalı uluslararası pozitif hukukun bir koludur. Kurallarının ağır ihlalleri, kişilerin doğrudan sorumlu tutulabileceği ve egemen devletlerin kovuşturması için savaş suçlarını teşkil eder (Gutierrez, 2006). Bu, uluslararası ceza hukuku ile uluslararası insancıl hukuku bir alt bölümde birleştirmenin mantığını açıklamaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocuğun yasal korumasının uluslararası insancıl hukukta yerini aldığı görülmektedir. Bu çatışmanın deneyimleri, fiili olarak, savaş sırasında sivil nüfusu korumak amacıyla uluslararası kamu hukuku belgesinin geliştirilmesi gereğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, sivil nüfusun üyeleri olan çocuklar bu Sözleşmeden istifade etmişlerdir. Buna ek olarak, 1949 Diplomatik Konferansı, 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nde ortak olan Madde 3'te yer alan uluslararası olmayan silahlı çatışmaların ilk uluslararası insancıl hukuk düzenlemesini doğurdu. Bir kez daha "*silahlı çatışmalara katılmayan kişiler*" olarak adlandırıldı.

1949 Cenevre Sözleşmeleri, özellikle silahlı kuvvetlerdeki çocukların katılımını ele almaz. Buna rağmen, Cenevre Sözleşmelerinin Ek Protokolleri, silahlı çatışmalarda çocukların kullanımı ile ilgili hükümler içermektedir. Protokol I madde 77. (2), Taraf Devletlerden, 15 yaşına gelmemiş çocukların doğrudan silahlı çatışmalara katılmasını önlemek için mümkün olan tüm önlemleri almalarını şart koşar. IV. Cenevre Sözleşmesi, ebeveynleriyle aynı yerde kalmaları gereken yedi yaşın altındaki çocukların ve on beş yaşın altındaki çocukların, herhangi bir silahlı çatışmalara katılmamaları dahil olmak üzere, farklı hükümlerde çocukların bakımı ve korunmasını sağlamaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, 18 yaşın altındaki bir kimsenin yargı yetkisine sahip değildir. Çocuklarla ilgili olarak UCM çocuklara fail değil, yalnızca mağdur olarak odaklanmaktadır. (Roma Tüzüğü, 1998)

"Elmas Savaşı" sırasında işlenen suçları yargılamaya yetkisi olan Sierra Leone Özel Mahkemesi Statüsü, suç işlendiği anında 15 ve 18 yaş arası çocuklara muhakeme etmek için yetkilidir. Bu iki örnekte, uluslararası hukuka göre suç işleyen çocukların sorumluluğu, mahkemelere göre farklılık göstermektedir. Cezai yükümlülüğün asgari yaşı konusunda uluslararası ceza hukuku açık değildir.

Devletler savaştan etkilenen çocukları korumak ve bakımını sağlamak için elinden gelen her şeyi yapmalıdır. 15 yaşın altındaki çocuklar bir savaşa katılmak veya silahlı çatışmalara katılmak için zorla çalıştırılmamalı veya işe alınmamalıdır. Çocukların silahlı çatışmalara katılmasına ilişkin Sözleşmenin İhtiyari Protokolü de bu hakkı

geliştiriyor ve silahlı çatışmaya doğrudan katılma yaşını 18'e yükseltiyor ve 18 yaşın altındaki çocuklar için zorunlu istihdam yasağı getirilmesi isteniliyor.

1.2.3. Uluslararası İş Hukuku

Çocuk işçiliği, temel insan haklarının ihlali anlamına gelir ve yaşam için fiziksel veya psikolojik hasara yol açabilecek gelişimlerini engellemektedir. Kanıtlar, hane halkı yoksulluğu ile çocuk işçiliği arasında güçlü bir bağ olduğunu ve çocuk emeğinin yoksulluğu nesilden nesile aktarmamalarını okuldan uzak tutarak ve toplumsal ilerleme fırsatlarını kısıtlayarak sürdürdüğünü göstermektedir. İnsan kaynaklarındaki bu düşüş, düşük ekonomik büyüme ve yavaş sosyal gelişim ile ilişkilendirilmiştir.

Periyodik tarım işlerinin yapısı, farklı aileleri çocuklara karşı en duyarlı olan her türlü tehlikeye maruz bırakmıştır. Ekonomik ve sosyal nedenlerle, mevsimlik işçilerin çocukları genellikle ebeveynlerine bir yerden eşlik eder ve yaşlarına uygun olmayan işe girerler. Yoksulluk, ailelerin eğitim düzeyi düşüklüğü ve ailelerin çocuklarının gelirleri üzerindeki dayanışması ve çocuk işçiliğinin kültürel olarak kabul edilmesi gibi sosyo-ekonomik faktörler, bu faktörlerin hepsinin hane halkı gelirine katkıda bulunması için çocuk emeğinin görülme sıklığını artırmaktadır. (Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO), 2013).

Asgari yaş sözleşmesine göre, istihdama kabul asgari yaşı ile ilgili 1973 (138 sayılı); istihdam veya çalışma için minimum yaş 15 yaş (hafif iş için 13 yaş) ve tehlikeli iş için asgari yaş 18 yaş (kesin olarak tanımlanmış koşullar altında 16 yaş) olarak belirlenmiştir. Ülkenin ekonomisi ve eğitim kurumlarının yeterince gelişmiş olmadığı durumlarda, ilk adım olarak 14 yaşındaki asgari yaşı (hafif iş için 12 yıl) sabitleme imkanı sunar.

En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği ile ilgili 1999 tarihli ve 182 nolu temel sözleşmeye göre "çocuk" terimi, 18 yaşın altındaki tüm insanlar için geçerlidir. Sözleşmeyi imzalayan devletler, çocukların ticareti ve satılmasına bağlı işçilik ve esaret ve zorla çalıştırma gibi her tür kölelik veya benzeri uygulamaları içeren zorunlu veya

zorunlu işe alma da dahil olmak üzere çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini ortadan kaldırmalıdır.

- Silahlı çatışma için çocukların istihdam edilmesi,
- Çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi,
- Yasadışı faaliyetler için, özellikle de uyuşturucu ilaçlarının üretimi ve ticareti için çocukların kullanımı; ve
- Çocuğun sağlığına, emniyetine veya ahlakına zarar verebilecek çalışmalar...

Sözleşme çocukları en kötü biçimlerdeki çocuk emek sömürülerinden uzaklaştırmak, rehabilitasyonunu ve toplumsal entegrasyonunu sağlamak için gerekli ve uygun doğrudan yardım sağlamak için onaylamış devletlere çağrıda bulunur. Bu devletler ayrıca, ücretsiz temel eğitime ve mümkün olan yerlerde ve uygun olduğunda, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden uzaklaştırılmış çocuklar için mesleki eğitime erişmelerini sağlamalıdır.

Devlet, çocukları tehlikeli, sağlıklarına veya eğitimlerine zarar verebilecek işlerden korumalıdır. Sözleşme, çocukları zararlı ve sömürücü işlerden korurken, ailelerin çocuklarını evde güvenli ve yaşlarına uygun şekilde evden yardım etmesini beklemekten alıkoyan hiçbir şey yoktur. Çocuklar bir aile çiftliğinde veya işyerinde çalışmaya katılırlar, yaptıkları görevler kendi gelişim düzeylerine ve ulusal iş kanunlarına uyacak kadar güvenli ve uygundur. Çocuk işçiliği, eğitim hakkı da dahil olmak üzere diğer haklarını da tehlikeye atmamalıdır, aksi takdirde rahatlama ve oynamaya hakkı vardır. Bugüne kadar, 130'dan fazla ülke yukarıda sözü edilen iki sözleşmeden en az birini onaylamıştır.

1.3. ULUSLARARASI HUKUKTA ÇOCUK HAKLARI

Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi 1989'da çocuk haklarıyla ilgili özel belgenin (ÇHS) kabulüne kadar, çocuk hakkı İHEB'in genel çerçevesi aracılığıyla kendi haklarını aranıyordu. Bu bölümde çocukla ilgili bazı önemli insan hakları konuları ele alınacaktır.

1.3.1. Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı ne zaman başlıyor? Uluslararası hukuk, doğmamış çocuğu koruyor mu? Çocuk düşürme, yaşam hakkına aykırı mı? Bu sorularla uluslararası hukukta yaşam hakkını inceleyebiliriz.

Evrensel Beyanname, 1948'de Genel Kurul tarafından ilan edildiğinden beri benimsenen bütün insan hakları sözleşmelerine ve daha sonraki bildirimlere ilham kaynağı olmuştur. Giriş bölümünde "*insan ailesinin tüm üyelerinin eşit ve devredilemez hakları*" bulunmaktadır ve 3. madde "Herkes yaşama hakkına sahiptir ..." ve madde 6'da "Herkes, her yerde olduğu gibi her yerde tanınma hakkına sahiptir" 7. Madde ise eşitlik kavramını eklemiştir: "Herkes yasa önünde eşittir ve yasanın her korunması için herhangi bir ayrımcılık yapılmadan hak sahibidir".

Bu doğrulamalar doğumla ilgili olarak nitelikli değildir veya doğumla sınırlı değildir. Doğmamış çocuğu hariç tuttuğunu anlama gerekçesi yoktur. Örneğin Giriş bölümündeki "*insan ailesinin tüm üyeleri*", yalnızca insan türünün tüm üyelerini, 3. ve 6. Maddelerde de "*herkes*" anlamına gelebilir; yani "her insan" anlamına gelebilir türlerin yaşayan üyeleri. Benzer şekilde, 7. Maddede birbirine eşit ilan edilen "herkes", "insan ailesinin tüm üyelerine" atıfta bulunmaktadır. Çocuk düşürme, 1948'de önemli bir siyasi veya hukuki mesele değildi ve çok az ülke en ciddi gerekçeler, özellikle annenin ölümünü önlemek için kabul ediyorlardı. Beyanamenin hazırlayıcıları doğmamışla doğrudan başa çıkmamaya karar verdilerse de, insan hakları konularını tanımlamak için mümkün olan en kapsamlı ve en kapsamlı dili tercih ettiler (Schabas, 1997).

1959'da, çocuk haklarının bildirisinde yer alan önsöz, bu konuda oldukça önemli bir hususa dikkat çekti: "*Çocuk, bedensel ve zihinsel olgunluğundan ötürü doğumdan önce uygun yasal korumayı da içeren özel korunma ve bakıma ihtiyaç duyarken [ve] buna karşın bu özel önlemlere duyulan ihtiyaç Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ve çocukların refahıyla ilgili uzmanlaşmış kurumların ve uluslararası örgütlerin tüzüğünde ... Genel Kurul, ulusal hükümetleri bu hakları tanımaya ve kademeli olarak alınan yasal ve diğer önlemlerle onların yerine getirmeye çabalıyor ...*" (Ibegbu, 2000).

1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirisi'nden 30 yıl sonra 1989 yılında, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme yürürlüğe girdi ve başlangıcının 9.paragrafta şunu kaydetti ve tekrarladı: '*Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi, çocuğun gerek bedensel, gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğunu hatırla tutarak,...*' Sözleşmenin 1. Maddesine göre '*Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*' Bu Maddeyle ilgili müzakerelerde, İnsan Hakları Komisyonu çalışma grubunun bazı üyeleri bir çocuğu doğumdan itibaren her insan olarak tanımlamış olacaktı. Bununla birlikte, diğer üyeler bunun Çocuk Hakları Bildirisi (1959) ve birçok üye ülkenin kanunlarıyla çelişeceğini belirtti ve "*her insanın ana rahmine düşmesinden itibaren*" olarak tanımladı. Her ikisi de formülasyonlar taslak grubunda güçlü bir destek ve muhalefet çekti; Grup uzlaşma temelinde çalıştığından nihayet kabul edilen dile yerleşti.

"On sekiz yaşın altındaki her insan", on sekiz yaşına giren insanları hariç tuttuğu için doğmamış olanı kesinlikle dışlamıyor. Yine, Viyana Sözleşmesinin Sözleşme Hukuku ile ilgili "Sözleşmelerin bağlamında normal anlamı" ve "başlangıcın da dahil olduğu antlaşma bağlamı" ile ilgili yorum kurallarının uygulanması, taraf devletler'in bu sözleşmeyi korumak için güçlü gerekçeler bulunduğunu ortaya koymaktadır Sözleşme, doğmamış çocuğa koruma garantisi vermektedir. Aslında Girişten önce 1. ve 6. Maddelere kadar uzanan bir mantık zinciri vardır. Giriş bölümünde bahsedilen çocuk, "doğumdan önce uygun yasal korumaya" ihtiyaç duyan "çocuk" tur. Madde 1 "çocuk" "Her insan on sekiz yaşın altında." Ve 6. madde'de "her çocuk", 1 "doğadaki yaşam hakkına sahiptir" ve paragraf 2'de "hayatta kalma" Taraf Devletler "mümkün olan en fazla ölçüde" sağlayacak olan "çocuk" dır. (Doğmamış olan ve doğan çocuğu değil de kimin hakkında konuşuyorlar?)

Tüm uluslararası insan hakları belgeleri çocuğu olgunlaşmadan olgunluğa kadar koruduğundan, bu hakkın bir çocuğa gerçeğin ötesinde bir çocuk çağrıştırmaya başladığımız zamanı belirlememesi nedeniyle, yaşama hakkı, tezin en inandırıcı argümanı olduğu düşüncesinden başlamaktadır on sekiz yaşın altındadır. Bu hükümler aynı

zamanda çocuğun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli tüm araçların korunması ve saygı gösterilmesini zorunlu kılmaktadır. Çocuklar yaşama hakkına sahiptir. Hükümetler, çocukların sağlıklı yaşatmalarını ve gelişmelerini sağlamalıdır.

1.3.2. Aile Hakkı

Bir çocuk doğduğunda, var olan en önemli hak, bir aile yaşamı hakkıdır. Bu bağlamda, 'aile' sözcüğü, ebeveynler ve çocuklar arasındaki yakın ilişkiyi içerir. Fakat bundan daha ileri gidiyor. Bu hak, kabul edilen çocuklar ile evlilik dışı doğan çocukları da içerir. Kapsamı, "geleneksel aile birimi" nden çok daha geniştir. Sağ, kardeşlere ve dedelerine kadar uzanabilir. Ayrıca, evlilik dışı çiftler, eşcinsel ebeveynler ve çocukları ile koruyucu aileler arasındaki biyolojik olmayan bağları da içerebilir (RightsInfo, 2017). Bu hakların önemi beş nedenden oluşabilir:

- Çocuklarına erişimini kaybedebilecek ebeveynler (örneğin, bir çocuk evlat edinmek için yerleştirilirse), yasal temsile erişebilir olmalıdır.
- Aile içi şiddetten kaçtıklarında çocuklar ve veliler bir arada tutulabilir (aksi takdirde çocuklar bakıma alınabilir).
- Evlat edinmek için çocukları yerleştirmeden önce çocukları diğer aile bireyleriyle (torun gibi) gözetmelidir.
- Çocuklar evlat edinme ve doğum anababaları hakkında bilgi alma hakkına sahiptir.
- Doktorlar akrabalarına "canlandırma yapmayın" uyarısını vermeden önce ailelere danışılmalıdır.

İHEB, 12. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını getiriyor ve bu hakların Devlet tarafından engellendiği durumlarda kısıtlamalar getiriyor:

- Ulusal Güvenlik
- Kamu güvenliği
- Ülkenin ekonomik refahı
- Bozukluğun veya suçun önlenmesi

- Sağlık veya ahlakın korunması
- Başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma.

Çocuklar, kendileri için kötü olmadıkça, ebeveynleri ile yaşama hakkına sahiptir. Çocuklar, birlikte yaşamayan ebeveynleri ile temas halinde kalma hakkına sahiptir. Üyeleri farklı ülkelerde yaşayan ailelerin, bu ülkeler arasında taşınmasına izin verilmelidir. Böylece ebeveynler ve çocuklar irtibatla kalabilir veya bir aile olarak bir araya gelebilir.

1.3.3. Eğitim Hakkı

Uluslararası insan hakları hukukunun herkese sağladığı bir başka hak, eğitim hakkıdır. Eğitim hakkı ulusal ve uluslararası mevzuatın güvence altına aldığı şekilde tüm insanların temel bir hakkıdır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989), BM Sosyal Şartı (1961; 1996) ve Engellilerin Haklarına Dair BM Sözleşmesi (2006) . Tüm bunlar cinsiyete, konuşulan dile, din veya ırka dayalı herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm çocuklara eğitim hakkının güvence altına alınmasının gerekliliğini göstermektedir.

ÇHS'nin 28. Maddesi, çocukların eğitim hakkı ile ilgili olarak aşağıdakileri sağlar:

1. Taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a. İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;*
- b. Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;*
- c. Uygun bütün araçlar kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;*
- d. Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;*

e. Okullarda düzenli biçimde devamin sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

ÇHS'nin yukarıdaki hükümlerine dayanarak, daha sonra ülkenin ayrıntılarını tartışacağımız için, Ruanda ve Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülke, bir dereceye kadar ilk ve orta öğretimdeki okul ücretlerini kaldırdı.

“Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme” 30. md. : Göçmen işçinin her çocuğu, ilgili Devletin vatandaşlarıyla eşit muamele ilkesi çerçevesinde eğitim alma temel hakkına sahip olacaktır. Okul öncesi kamu eğitim kurumlarına ve okullarına giriş göçmen işçinin veya eşinin çalıştığı Devletteki ikamet ve çalışmasıyla veya çocuğun ikametiyle ilgili düzensizlikler nedeniyle reddedilemeyecektir” (Genel Kurul A/RES/45/158, 1991).

Tüm çocuklar ücretsiz ilköğretim hakkına sahiptir. Zengin ülkeler, yoksul ülkelerin bu hakkı sağlamalarına yardımcı olmalı. Okullarda disiplin, çocukların haysiyetine saygı göstermelidir. Çocukların eğitimden yararlanması için okulların şiddet kullanılmadan düzenli bir şekilde çalıştırılması gerekir. Herhangi bir okul disiplini biçimi çocuğun insanlık onurunu dikkate almalıdır. Bu nedenle hükümetler, okul yöneticilerinin disiplin politikalarını gözden geçirmelerini ve fiziksel veya zihinsel şiddet, istismar veya ihmal içeren disiplin uygulamalarını ortadan kaldırmalarını sağlamalıdır. Sözleşme, eğitim üzerinde büyük önem taşıyor. Gençlerin, sahip oldukları en üst düzeyde eğitim almaları için teşvik edilmesi gerekir (Grigg, 2011).

Çocuk eğitimi, her çocuğun kişiliğini, yeteneklerini ve yeteneklerini sonuna kadar geliştirmelidir. Çocukları başkalarına, insan haklarına ve kendi kültürlerine ve diğer kültürlerine saygı göstermeye teşvik etmelidir. Aynı zamanda barış içinde yaşamayı ve çevreyi korumayı öğrenmelerine yardımcı olmalı. Çocuklar, ebeveynlerinin haklarına saygı göstermek konusunda özel bir sorumluluğa sahiptir, ve eğitim ebeveynlerinin değerlerine ve kültürüne saygıyı geliştirmeyi amaçlamalıdır. Sözleşme, okul kıyafetleri, kıyafet yönetmelikleri, milli marşın söylenmesi veya okullarda namaz kılınması gibi konuları ele almamaktadır. Her ülkedeki hükümetlere ve okul yetkililerine, toplulukları ve mevcut yasalar bağlamında bu konularda Sözleşme tarafından korunan diğer hakları ihlal edip etmediğini belirleme görevi vardır. (The James Young High School, 2017).

1.3.4. Düşünce ve Anlatım Özgürlüğü

Neden bir çocuk kendi görüşünü özgürce ifade etsin ki? Bu aynı zamanda uluslararası hukuk ve uluslararası insan hakları hukukunun bir sorundur. Düşünce ve ifade özgürlüğü, hepimizin tüm diğer insan haklarını tanıtan, koruyan ve yerine getirmesini sağlayan eşsiz haklardır. Bu haklar, insan hakları ihlallerine maruz kalmamızı, iletişim kurmamızı ve kınamamızı sağlıyor. Ayrıca, insan hakları başarılarının kutlmasına izin veriyorlar.

İfade özgürlüğü, özgürce konuşma, bir kişinin düşüncesinin kutsallığı, özgür basını, fikirlerin ve bilginin iletilmesi ve alınması, sanat ve diğer biçimlerde ifade özgürlüğü, başka yerlerden fikir alabilme ve sessiz kalma hakkını kapsar (Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu, 2010).

İHEB'nin 19. maddesine göre *Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.* Birinci paragraftaki düşünce özgürlüğü hakkı, sözleşmenin istisna veya kısıtlamaya izin vermediği bir haktır. Düşünce özgürlüğünün farklı bir nitelik taşıdığına altını çiziyor, çünkü, bu özel bir meseledir. "Herkes" gerçek kişiler (kamu görevlilerini,

öğretmenleri, savunma kuvvetlerinin üyelerini içerir) ve tüzel kişiler, örneğin şirketler, tröstler ve kurumlar topluluğu anlamına gelir; bunlar da çocukları da kapsar.

Anlatım özgürlüğü, konuşurken, çizerken veya yazarken de dahil olmak üzere seçtikleri herhangi bir şekilde bilgiyi paylaşma hakkını içerir. Çocuklar, kendilerine veya başkalarına zarar vermediği sürece, çocuklar bilgi alma ve paylaşma hakkına sahiptir. İfade özgürlüğü hakkını kullanırken, çocuklar başkalarının haklarına, özgürlüklerine ve itibarlarına saygı gösterme sorumluluğuna sahiptir (UNICEF, 2017).

Çocukların, diğer kişilerin haklarını kullanmalarını engellemediği sürece, çocuklar istediklerini düşünme ve inanma ve dinlerini uygulama hakları vardır. Ebeveynler bu konularda çocuklarını yönlendirmeye yardımcı olmalıdır. Sözleşme, ebeveynlerin çocuklarına dini ve ahlaki yön verme hak ve görevlerine saygı duymaktadır. Dünyadaki dini gruplar Sözleşme'ye destek verdiklerini belirttiler. Bu da anne ve babanın çocuklarını dini bir gelenek içinde yetiştirmesini engellemez. Aynı zamanda, Sözleşme, çocukların olgunlaştıkça ve kendi görüşlerini oluşturabildikçe, bazıları belirli dini uygulamaları veya kültürel gelenekleri sorgulayabildiğini kabul etmektedir. Sözleşme, çocukların inançlarını inceleme haklarını desteklemekle birlikte, onların inançlarını ifade etme hakkının başkalarının haklarına ve özgürlüklerine saygıyı ifade ettiğini de belirtmektedir.

Geniş anlamda, fikir, vicdan ve din özgürlüğüne ilişkin ÇHS'nin 14. maddesinin hükümleri ifade özgürlüğü için de geçerlidir; diğer yandan, bilgiye erişim hakkını tanımlayan 17. madde hükümleri de olabilir/bu bağlama dahil edilebilir (Slovenya Kamu Denetçisi, 2017). Bununla birlikte, Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, 19. maddeyle ilgili genel bir yorumda, taraf devletlerin ifade özgürlüğü kullanımına belirli kısıtlamalar getirdiğinde, bu hakların kendisini tehlikeye sokamayacağını belirtmektedir (İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, 2017).

Herhangi bir kısıtlamanın gerekliliği inandırıcı bir şekilde kurulmalı ve dar bir şekilde yorumlanmalıdır. 2010 İnsan Hakları Konseyi raporunda, İnsan Hakları ve Fikri Özgürlüğünün Teşvik Edilmesi ve Korunması Özel Raportörü, neyin özgürlüğün haklı sınırlaması ya da sınırlandırılması konusunun belirlenmesine yardımcı olacak bir dizi ilke

önerdi. Fikir ve anlatım özgürlüğünü ve bu hakkın "kötüye kullanılması" nı teşkil ettiğini belirtir (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, 2010).

1.3.5. Adil Yargılanma Hakkı

Çocuklar, mağdur, tanık, fail veya davacı olarak kanunla temasa girseler de, hem haklarını hem de kendilerine özgü hassasiyetlerini anlayan ve onlara saygı duyan bir sistemle buluşmaları önemlidir (CRIN, 2017). Adil yargılanma, suçluyu masumdan ayırmanın ve adaletsizliğe karşı korunmanın en iyi yoludur. Bu, hukukun üstünlüğü ve adalet sisteminde kamuoyu inancını teşvik eder, Bu temel hakkı olmayan toplum çökecektir.

Bu alt bölümün girişinde daha önce savunduğumuz gibi; çocuklar farklı hukuk sistemleriyle mağdur, tanık, fail veya davacı olarak kanunlarla yüz yüze kalabilirler (CRIN, 2017).

a. Mağdur olarak çocuklar:

- Sosyal hizmet uzmanları, polis memurları, öğretmenler, doktorlar, hemşireler, hastane resepsiyonistleri ve çocuk mağdurlarla karşılaşabilecek başka kimseler, uygun bir eğitim almalı ve yasal sistemdeki belirlenmiş irtibat noktalarına hızla ulaşabilmelidir.
- Çocuk mağdurlarını daha fazla zarar görmemek için koruma altına almak ve bunları tam bir fiziksel ve psikolojik iyileşmeye ulaşmak için ihtiyaç duyacakları hizmetlerle ilişkilendirmek için gereken adımlar derhal uygulanmalıdır.
- Çocuk mağdurlara konularda yetkililerin ilgisini çekmeden önce seçeneklerini görüşmek için 24 saat ücretsiz yardım hatları konmalıdır.

b. Tanık olarak çocuklar:

- Çocuklar, yetişkinlerin huzurunda eğitilmiş profesyoneller tarafından sorgulanmalıdır; sorgu sayısı mutlak bir minimumda tutulmalıdır; ve birden fazla sorgulamanın gerekli olduğu durumlarda, aynı sorgulayıcı her oturumu yapmalıdır.

- Bir çocuk mahkemede tanıklık yapmayı kabul ettiğinde, çocuğu rahat tutmak için önlemler alınmalıdır. Çocuklar, iddia edilen faille temas kurmaya zorlanmamalı ve uygun olduğu takdirde, uzaktan bir konumdan önceden kaydedilmiş ifadeleri veya canlı iletişimi kolaylaştırmak için görsel-işitsel veya kapalı devre televizyon teknolojisi kullanılmalıdır.
- Çocuklara anladıkları dilde açık sorular sorulmalıdır; karşılıklı hukuk sistemlerinde çapraz sorgu sırasında sıkça kullanılan şahitleri test etmek veya şaşırtmak için tasarlanan tekniklerden kaçınılmalıdır.
- Hiçbir zaman, bir yetişkin tarafından sunulmadığı için, çocuk ifadelerinin veya kanıtlarının güvenilir veya yanlış olduğu varsayılmamalıdır.

c. Fail olarak çocuklar:

- Polis tarafından tutuklanan ve haksız davranışlardan şüphelenilen her çocuğa ebeveyn, vasi veya güvenilir kişiyle temasa geçmek için derhal bir şans verilmeli ve ücretsiz avukata erişim sağlanmalıdır.
- Polis memurları çocuklara neden anlayabileceği bir şekilde yakalandığını anlatmalı ve bir ebeveyn, velisine, güvenilir kişiye veya avukat gelene kadar çocukları muhtemel rahatsız edici davranışları hakkında sorgulamamalıdır.
- Hiç kimseye acımasız veya zararlı bir şekilde çocukları cezalandırmak için izin verilmez. Kanuna ihlal eden çocuklar acımasızca muamele edilmemelidir. Yetişkinlerle cezaevine sokulmamalı, aileleri ile temasta olmalı ve serbest bırakılmadan ölüm cezasına çarptırılmamalıdır.

d. Davacı olarak Çocuklar

- Çocuklar, haklarını ve bu hakların ihlal edilmesini takip etmek için mevcut olan seçenekleri görüşmek için ücretsiz yasal danışmanlık hizmetlerine erişmelidir.
- Çocuklar, bir ebeveyni veya vasisi ile seçilen veya görevlendirilen bir yasal temsilci aracılığıyla yasal muameleleri başlatabilmelidir. Genç yetişkinler, haklarının çocukluk ihlallerini gidermek için dava açabilirler.
- Mahkeme ücretleri, ebeveyn izin şartları, yasal temsil görevleri ve çocukların yasal işlem başlatmasını engelleyebilecek diğer kısıtlamalar kaldırılmalıdır.

Çocuk haklarına dair sözleşme 40. Maddesine göre , yasalarla sorunu olan çocuklar bu durumdan tek başlarına sorumlu değildir. Çocuklar farkında olarak kimseye zarar vermez. Suça itilen çocuklar, yetişkinler gibi cezalandırılmaz, özel yasalarla yeniden topluma kazandırılırlar.

Çocuklar ve gençler, yetişkinlerin yaptığı gibi yargılanırken aynı haklara sahiptir. Yasayı ihlal etmekle suçlanan tüm insanlar gibi, suçlu oldukları kanıtlanıncaya kadar masum sayılma hakkına sahiptirler. Bütün yasal hakları, yargılanma sırasında onaylanmalıdır (Adamson, 2017).

Çocuklar ve gençler de yargılanırken gizlilik hakkına sahiptir ve bu herkese saygı duyulmalıdır. Medya, bu hakkı ihlal edebilecek hikayeler veya bilgiler yayınlamamalıdır. Bir mahkemede yargılanan gençlerin hiçbiri ayırım gözetmeksizin tedavi edilmeli ve durumun böyle olduğundan emin olmak için özen gösterilmelidir. Mahkemede engelli olanlar da dahil olmak üzere bir çevirmen ihtiyacı duyanların birine erişmesi gerekir (Adamson, 2017).

Bir ülkenin kanunları, çocuk haklarının ÇHS'deki makalelerden daha iyi korunmasını sağlıyorsa, bu yasalar uygulanmalıdır. ÇHS'nin sonuçlandıran bu hükmü, bu sözleşmenin ne kadar objektif olduğunu göstermektedir; çocuk haklarını mümkün olan en üst düzeyde savunmaktadır.

1.3.6. Çocuk Özgürlüğü

Özgürlük hukuki statü, vatandaşlık, cinsiyet, kültür, etnisite veya menşe ülkesi ne olursa olsun, sadece çocuklara değil, tüm bireylere temel bir insan hakkıdır. İnkâr, insan haklarının ve haysiyetinin üzerinde ciddi bir sınırlamadır ve bu nedenle daima son çare olarak istisnai bir önlem olmalıdır (Uluslararası Gözaltı Koalisyonu, 2017). Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı vardır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 9.maddesine göre, " *Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.* " Başka bir sözleşme, Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkına sahip olduğunu iddia eden Medeni ve Siyasi Haklara

İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin 9. maddesi, *hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz veya tutuklanamaz.*

Keyfi gözaltına karşı bu genel yasak, yetişkinlerin yanı sıra çocuklar için de geçerlidir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre; hiçbir çocuk özgürlüğünden yasadışı veya keyfi olarak yoksun bırakılamaz.' Ayrıca, Sözleşme, çocukların, her çeşit ayrımcılığa veya cezaya dayalı olarak her türlü ayrımcılığa veya cezaya karşı korunması gerektiğini belirtmektedir. statüleri, faaliyetleri, ifade ettikleri görüş ve inançları.

Çocuk Hakları Bağlamında, Çocuk Hakları Komitesi şunu sundu: "*Çocuklar ebeveynlerinin göç statüsünden dolayı cezalandırıcı önlemlere tabi tutulmamalıdır. Bir çocuğun ebeveynlerinin göç statüsünden dolayı tutuklanması bir çocuk hakları ihlalidir ve her zaman çocuğun yüksek menfaati ilkesine aykırıdır (çocuğun hakları komitesi, 2012).*

Bu, göçmen çocuklara ve ailelere özgürlüklerin reddinin, yalnızca düzensiz giriş veya statüye dayandığında asla uygun olmadığı anlamına geliyor (İnsan Hakları Komisyonu, 2002).

Buna göre, Komite, devletleri "göçmenlik statüsüne dayalı olarak çocukların gözaltına alınmasını hızla ve tamamen sona erdirmeye" ve çocukların aile üyeleri ve / veya velilere vasasız olarak kalmalarına izin veren gözaltı alternatiflerini benimsemeleri çağrısında bulundu; göçmenlik statüsü çözülürken, topluluk temelli bağlamlarda, kendi yüksek yararları doğrultusunda ve özgürlük ve aile yaşamı için çocuk haklarıyla birlikte "yer alıyor.

Hükümetler, çocukları her türlü cinsel istismar ve istismardan korumalıdır. Sözleşmedeki bu hüküm, çocukların satılması, fahişelik ve çocuk pornografisi üzerine ihtiyari Protokol ile güçlendirilmiştir.

Hükümet, çocukların kaçırılmamasından veya ticaret altına alınmamasından emin olmak için mümkün olan tüm önlemleri almalıdır. Çocuklar, onlardan yararlanan veya refah ve gelişimlerine zarar verebilecek her türlü faaliyetten korunmalıdır.

1.2.6. Sağlıklı Bir Ortamda Yaşama Hakkı

Sağlık ve esenlik için yeterli bir yaşam standardı hakkı, herkesin bu hakka sahip olması şartıyla BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. Maddesi uyarınca sağlanmaktadır. Yeterli bir yaşam standartına sahip olma hakkı, yiyecek, giyecek, konut, sağlık bakımı ve geçim koşullarının kontrolü dışında olan koşullarda kaybedilmesi durumunda güvenlik hakkı da dahil olmak üzere gerekli sosyal yardımları içermektedir. Makul bir yaşam standardı hakkı içerik açısından detaylandırılmıştır, ancak kapsam açısından değil (Hükümetin insan hakları, 2017). Her devletin, her vatandaşa, özellikle çocuklara uygun bir yaşam standardına erişim imkânı sağlamak için geçerli olan koşullara ve koşullara göre hareket etmesi bir görevdir.

Bu hak ayrıca, BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 24'üncü maddesinin özü olan sağlık ve etkili sağlık bakımından da sorumludur. Sağlık, dünyadaki her insan için en önemli şeydir, ne kadar farklı olursak olalım, sağlıksız olarak hayatı en sonuna kadar yaşayamayız. Sağlıklı olmak, mutlaka belirli bir hastalığın bulunmadığına işaret etmez; zihinsel, fiziksel ve sosyal refah halidir.

İnsan sağlığı hakkı, herkesin tüm sağlık hizmetlerine, sanitasyona, yeterli gıdalara, iyi konutlara, sağlıklı çalışma koşullarına ve temiz bir çevreye erişimi kapsar. Bu hak, erişilebilir en üst düzeyde fiziksel ve zihinsel sağlık hakkına sahip olunması anlamına gelir (National economic & Social Rights Initiative, 2017).

İnsan sağlığı hakkı, hastaneler, klinikler, ilaçlar ve doktorların hizmetlerinin erişilebilir, kullanılabilir, kabul edilebilir ve herkes için, uygun olduğu yerde ve zamanda, iyi kalitede olması gerektiği anlamına gelir (National economic & Social Rights Initiative, 2017).

- İnsan sağlığı hakkı, herkes için bir sağlık koruma sistemi garanti eder.
- Herkesin ihtiyaç duyduğu sağlık bakımına ve yeterli yiyecek, konut ve sağlıklı bir çevre gibi sağlıklı olabilmemiz için gerekli olan yaşam koşullarına sahip olma hakkı vardır.
- Sağlık hizmetleri herkes için bir kamusal yararlar sağlamalı, kamuya açık ve adil bir şekilde finanse edilmelidir.

Bir sağlık sistemi tasarımı aşağıdaki temel insan hakları standartlarına göre yönlendirilmelidir (National economic & Social Rights Initiative, 2017):

- **Evrensel Erişim:** Sağlık hizmetlerine erişim evrenseldir, herkese adil bir şekilde garanti verilmelidir. Sağlık hizmeti herkes için uygun fiyatlı ve kapsamlı olmalı ve gerektiğinde fiziksel olarak erişilebilir olmalıdır.
- **Mevcudiyet:** Tüm coğrafi bölgelerde ve tüm topluluklarda uygun sağlık altyapısı (rn. Hastaneler, toplum sağlığı tesisleri, eğitimi sağlık uzmanları), mallar (rneğin ilaçlar, ekipman) ve hizmetler (rneğin birincil bakım, zihinsel sağlık) bulunmalıdır .
- **Kabul edilebilirlik ve Haysiyet:** Sağlık kurumları ve sağlayıcıları, onuruna saygı duymalı, kültürel açıdan uygun bakımı sağlamalı, cinsiyete, yaşa, kültüre, dile ve yaşam ve yetenek farklı yollarına dayalı ihtiyaçlara cevap verebilmelidir. Tıp etiğine saygı göstermeli ve gizliliği korumalıdırlar.
- **Kalite:** Bütün sağlık hizmetleri, kalite standartları ve kontrol mekanizmaları tarafından yönlendirilen ve zamanında, güvenli ve hasta odaklı bir şekilde sağlanarak tıbbi olarak uygun ve kaliteli olmalıdır.

İnsan sağlığı hakkı, tüm insan hakları için geçerli olan aşağıdaki prosedür ilkelerini de gerektirir:

- **Ayrımcılık Yapılmaması:** Sağlık hizmeti, sağlık durumu, ırk, etnisite, yaş, cinsiyet, cinsellik, engellilik, dil, din, ulusal köken, gelir veya sosyal statüye dayalı ayırım yapmaksızın (niyetli veya etkili olarak) erişilebilir olmalıdır.
- **şeffaflık:** Sağlık bilgileri, herkesin sağlıklarını korumasına ve kaliteli sağlık hizmetleri talep etmelerine olanak tanımak için herkes tarafından kolayca erişilebilir olmalıdır. Sağlık bakımını organize eden, finanse eden veya sunabilen kurumlar şeffaf bir şekilde çalışmalıdır.
- **Katılım:** Bireyler ve toplumlar, sağlık hizmetlerinin organizasyonu ve uygulanması da dahil olmak üzere sağlıklarını etkileyen kararlarda aktif bir rol oynayabilmelidir.

- **Hesap Verebilirlik:** Özel şirketler ve kamu kurumları, uygulanabilir standartlar, yönetmelikler ve bağımsız uygunluk denetimi yoluyla sağlık hizmetinin korunması için sorumlu tutulmalıdır.

Sağlık hakkı, aşağıdaki insan hakları belgeleri tarafından korunmaktadır ve desteklenmektedir:

- Evrensel İnsan Hakları Deklarasyonu'nun 25. maddesi
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 12. maddesi
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 24. maddesi
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Sözleşmesinin 5. maddesi
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 12 ve 14. maddeleri
- Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme'nin 25. Maddesi

Çocuklar için sağlık hakkı hayati öneme sahiptir; çünkü hastalık ve sağlık komplikasyonları riskine karşı daha savunmasızdırlar. Çocuklar hastalıktan kurtulduğunda, sağlıklı yetişkinlere dönüşebilir ve bu şekilde dinamik ve üretken toplumların gelişimine katkıda bulunurlar. (Humanium, 2017). Çocukların sağlık hakkı da anneler için doğum öncesi ve doğum sonrası bakımını içerir. Hamilelik veya doğumdan kaynaklanan komplikasyonlar nedeniyle anne ölürse, bir yenidoğanın hayatta kalma şansı çok düşüktür (Humanium, 2017)

1.3.7. Çocuk Oyun Hakkı

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 31. maddede bu hakka iki ayrıntıda yer vermektedir:

- Taraf Devletler, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.
- Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkına saygı duyarak tanırlar, özendirirler ve çocuklar için boş zamanı değerlendirmeye,

dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

BM Çocuk Hakları Komitesi'nin açıklaması şunu açıkça ortaya koydu: " Madde 31, hem kurucu kısımları hem de Sözleşme ile bütünlüğü içinde olan ilişkisi bakımından bütüncül olarak anlaşılmalıdır. 31. maddenin her bir unsuru karşılıklı olarak birbirine bağlıdır ve gerçekleştiğinde çocukların yaşamlarını zenginleştirmeye hizmet eder. Birlikte, çocukluğun benzersiz ve gelişen doğasını korumak için gerekli şartları açıklıyorlar. Onların gerçekleşme esnekliği teşvik edilmesine ve diğer hakların gerçekleştirilmesine optimum gelişme çocuk hakkı için, çocukluk kalitesinin temelidir. (BM Çocuk Hakları Komitesi, 2013)"

Oyun ve spor sadece birkaç kişi için lüks değildir; onlar her çocuğun hakkıdır. Çocuklar, önemli yaşam kurtarma dersleri almalı ve barış içinde yaşamak için ihtiyaç duydukları becerilere sahip olmalıdırlar. Dünyada çapında organizasyonlar, çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için sporun ve oyunun gücünü artarak tanıyorlar ve kullanıyorlar.

1.3.8. Korunma Hakkı

Reşit olmayanlar, zihinsel veya fiziksel olarak zarar görme ve kötü muamele görmeye karşı korunma hakkına sahiptir. Devletlerin, çocukların ebeveynleri ya da onlardan sorumlu herhangi bir kişi tarafından her türden şiddet olayına karşı korunmasını ve korunmasını sağlamaları gerekmektedir. Disiplin açısından, ÇHS anne babaların kullanması gereken ceza biçimleri hakkında sessizdir ancak şiddeti içeren herhangi bir disiplinin kabul edilemez biçimi vardır (Birleşmiş Milletler, 1989). Çocukların, davranışları için aile ve sosyal beklentiler hakkında öğrendiklerini öğrenmelerinde etkili olan disiplin yöntemleri vardır (UNICEF, 2017); yalnızca çocuğun toplumsal gelişimini dikkate alan şiddetsiz disiplin önlemleri önerilir. Çeşitli hükümetler, bu şiddet biçimlerini disiplinin öngörülerini ile cezalandıran kanunları zaten koymuşlardır.

Çocuklara yönelik şiddet yaygın ve aşırı derecede zararlı. 2006'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çocuklara Şiddetle Mücadele Çalışması (UNVC), dünyanın yaklaşık olarak tüm ülkelerinde şiddetli endişe verici olaylar yaşandığını tespit etti. Buna, atma,

ısıрма, boğulma ve dayak ebeveynler tarafından dahildir (Child Rights International Network, 2017).

19'uncu maddenin yerine getirilmesi için diğer Sözleşme haklarına da saygı gösterilmelidir. Bunlar, duyulma hakkı (12. madde), savunmasız durumdaki çocuklara özel koruma hakkı (20, 22 ve 23. maddeler), sağlık hakkı (24. madde), tehlikeli işlerden korunma hakkı (madde 32) ve cinsel ve diğer sömürü biçimlerinden özgür olma hakkı 34, 35 ve 36) özgür olma hakkına sahiptir. Madde 37 (işkence ve kötü muamele) de özellikle önemlidir (Child Rights International Network, 2017).

Çok şiddet, ailenin özel alanında veya okulların, hapishanelerin, bakım evlerinin ve diğer kurumların sınırları içerisinde gizlidir. Taraf Devletler, bu tür zararları önlemek, şiddet olaylarını araştırmak ve hesap sorumlularını ellerinde tutmakla yükümlüdür. Çok şiddetin gizli niteliği, keşfetmek ve ele almak son derece zor olabileceği anlamına gelir. Kültürel normlar ve beklentiler, çocuklara yönelik şiddetin yaygınlığı ile de bağlantılıdır. Örneğin, pek çok ülkede çocuklar hala ebeveynlerin mülkü sayılıyor ve tüm cezanın aksini öne sürmesine rağmen, bedensel cezanın çoğu kez çocukların "yüksek yararları" olduğu düşünülüyor (Child Rights International Network, 2017).

Çocuklara Yönelik Şiddet BM Çalışması 12 anahtar önerileri ile sona erdi. Bunlar arasında: Ulusal ve yerel taahhüt ve eylemin güçlendirilmesi; şiddet içermeyen değerlerin ve farkındalık yaratmanın teşvik edilmesi; Çocuklar için ve çocuklarla birlikte çalışacak herkesin kapasitesini arttırmak; iyileştirme ve toplumsal yeniden bütünleşme hizmetleri sağlamak; ve çocukların katılımını sağlamak (Çocuğun Hakları Komitesi, 2011).

Tüm çocuk haklarını oluşturan dört ilke vardır (Çocuk Hakları İttifakı- İrlanda, 2017):

- Ayrımcılığa uğramama, tüm çocukların potansiyellerini her koşulda ve her zaman geliştirmeye hakkı olduğu anlamına gelir. Örneğin, her çocuğun, çocuğun cinsiyeti, ırkı, etnisitesi, uyruğu, din, engellilik, ebeveynlik, cinsel tercih veya diğer statülerine bakılmaksızın eğitime eşit erişimi olmalıdır.
- Çocuğun yüksek yararları, bir çocuğa ilişkin tüm eylem ve kararlarda "birincil düşünce" olmalıdır ve farklı hakların arasındaki çatışmaları çözmek için

kullanılmalıdır. Örneğin, çocukları etkileyen ulusal bütçe kararları alırken, Hükümet kesintilerin çocuğun yüksek menfaatleri üzerinde nasıl bir etki yaratacağını düşünmelidir.

- Hayatta kalma ve gelişme hakkı, temel hizmetlere erişimi sağlamanın hayati önemini ve çocukların tam gelişimi için fırsat eşitliği altını çizmektedir. Örneğin, engelliliği olan bir çocuk tam potansiyelini yakalamak için eğitim ve sağlık hizmetlerine etkili bir erişimi olmalıdır.
- Çocuğun görüşleri, çocuğun sesine kendi haklarına ilişkin her konuda duyulması ve saygı duyulması anlamına gelir. Örneğin, güç sahibi olanlar, onları etkileyecek kararlar vermeden önce çocuklarla görüşmelidir.

Haklara rağmen, çocuklar yoksulluk, evsizlik, istismar, ihmal, önlenbilir hastalıklar ve özel ihtiyaçlarını tanımayan eğitim ve adalet sistemlerine eşit olmayan erişimden muzdarip. Bunlar hem sanayileşmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan sorunlardır (UNICEF, 2017).

Birinci bölüm çocuk haklarıyla ilgili genel kavramlar, bunları koruyan yasalar ve bu yasalar için öngörülen temel haklar konusundaydı. Çocuk hakları yalnızca bu bölümde sınırlandırılmış olanlar değildir; İHEB tarafından sağlanan tüm insan hakları da çocuk hakları olup, aynı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Uluslararası Medeni ,Siyasi ve Ekonomik Haklar Sözleşmesi, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, vb. için de geçerlidir. Tüm bu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin ortak noktası vardır; onlar hemen hemen tüm dünya ülkeleri tarafından onaylandı, bu onları daha saygın ve bağlı kılar.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI

Bu bölümde, çocuğun yüksek yararı (ÇYY), uluslararası hukuktaki anlamı ve Ruanda ve Türk hukukundaki çocuğun yüksek yararın anlayışı analiz edilecektir.

2.1. ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARIN ANLAMI

Çocuğun yüksek yararın ilkesi, çocuk refahının belirlenmesinde modern ve temel bir kavramdır (Zermatten, 2010). Çocuğun yüksek menfaatleri ilkesinin standart ve genel kabul gören bir tanımlaması yoktur. Aslında, ulusal yargı alanında, devletler bu ilkenin farklı yaklaşımlarını ve tanımını benimser (Barratt, A & Burman, S, 2001). ÇHS'nin kabulünden bu yana bu ilke ile ilgili tüm tartışmalar bir şekilde ya da diğer tarafça Sözleşmenin 3. maddesinin standartları olarak kullanılan hükümler ve çocukları etkileyebilecek kararların testi yapılmıştır. (Woolf, 2003).

"Yüksek yararı" belirlemeleri genellikle, çocuğun koşulları ve ebeveyni veya bakım verenin çocuğun nihai güvenliği ve esenliği konusundaki esas koşulları ve kapasitesi ile ilgili bir dizi faktörü dikkate alarak yapılır. (Çocuk bürosu, 2016).

2.2. ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI İÇİN HUKUKİ DAYANAK

Çocuğun en yüksek yararın hukuki, uluslararası veya bölgesel farklı yasal araçlarda oldukça yeni bir konudur. Burada çeşitli mevcut belgeler kapsamında bu kavramı tartışılacaktır.

2.2.1. ULUSLARARASI HUKUKİ ÇERÇEVELER VE EN YÜKSEK YARARI İLKESİ

Uluslararası alanda çocuk haklarıyla ilgili olarak öne çıkan belgeler arasında; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 1989, Çocuk Hakları Bildirgesi 1959, Asgari Yaş Sözleşmesi 1973 ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi Konusundaki Seçmeli Protokolü sayılabilir.

2.2.1.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi

Çocuğun en yüksek yararı ile ilgili temel yasal belge, çoğunlukla çocuğun korunması ile uğraşan 1989 BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. (BM Genel Kurulu, 1989) ÇHS, dört temel ilke koymaktadır (BM Genel Kurul, 1989); Sözleşmenin 3. maddesinde yer alan temel ilke olarak en yüksek yararın ilkesi bunlardan biridir.

ÇHS, bu dört ilkeye ek olarak, diğer şeylerin yanı sıra, çocukları istismar, sömürme ve ihmal etmeye karşı koruma ihtiyacını ve çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminin önemini de içeren bir dizi temel hak sağlar. Aynı zamanda, çocuğa bakım vermede ailenin rolü ve ayrıca sığınmacı ve mülteci çocukların özel korunması konularına özel önem vermektedir (BM Genel Kurulu, 1989).

Yasal bağlayıcı kural olarak “çocuğun en yüksek yararı ilkesi” ÇHS'de hiçbir tanıma sahip değildir. Çocuk için en iyisinin hangisinin olup olmadığını belirlemek için ortak bir faktör yoktur. ÇHS, çocuğun genel refahı tanımlar. ÇHS'de muayyen bir tanım bulunmaması, her vakanın kendi bağlamıyla dengelenmesine, ancak iyi tanımlanmış bir usul çerçevesinde dengelenmesine izin verir. Düşünceler arasında, yaş, cinsiyet, olgunluk düzeyi ve deneyimler gibi bireysel faktörlerin yanı sıra ebeveynlerin varlığı veya yokluğu, çocuğun ailesi / bakıcı arasındaki ilişkilerin kalitesi, çocuğun fiziksel ve psikososyal, ve koruma durumu (güvenlik, koruma riskleri, vb.) gibi sosyal bağlam faktörleri de bulunmaktadır (BMMYK, 2011).

2.2.1.2. Çocuk Hakları Bildirgesi

1959 BM Çocuk Hakları Bildirgesi'nde (ÇHB) bulduğumuz haklar, 1924'te ortaya konan haklara dayanmaktadır. *Umum Milletlerin erkek ve kadınları insanlığın haiz olduğu en mutena şeyi Çocuğa vermeye mecbur bulunduğunu, irki, milli ve dini her türlü telkinler haricinde bir vazife olmak üzere kabul ettikleri Cenevre Beyannamesi ismi verilen bu Çocuk Hakları Beyannamesi ile tasdik ederler.* (İNAN, 1968).

Çocuk, özel olarak korunur, yasalar ve başka yollarla sağlıklı ve normal biçimde, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun çıkarları önde gelir (BM Genel Kurulu, 20 Kasım 1959).

ÇHB ilkeleri ayrıca, Çocuğun doğuştan başlayarak bir isme ve vatandaşlık hakkı, bedensel, zihinsel ve toplumsal bakımdan özürsüz çocuğa özel durumunun gerektirdiği gibi davranılması ve özel eğitim ve bakım, Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinimin karşılanması, her türlü ihmâl, zulüm ve sömürüye karşı korunması ve herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalara karşı korunmaya sahip olmasını sağlar (BM Genel Kurulu, 1959).

2.2.1.3. Asgari Yaş Sözleşmesi

Giriş bölümünde bulunan 1973 Asgari Yaş Sözleşmesinin (AYS) temel amacı, çocuk işçiliğini sona erdirmek için asgari çalışma yaşını tanımlarken kullanılacak genel bir belgeyi uygulamaktır.

Bu sözleşmenin birinci maddesi, *her üye, çocuk işçiliğini etkin bir şekilde ortadan kaldırmayı ve istihdama ve çalışmaya kabul için asgari yaşın giderek gençlerin fiziksel ve zihinsel yönden tam olarak gelişmelerine olanak tanıyacak bir düzeye yükseltilmesini sağlayan ulusal bir politika takip etmeyi kabul ettiğini sağlamaktadır* (ILO, 1973).

AYS'de sağlanan istisnalarla ilgili olarak, tüm Taraf Devletler, istihdam veya iŒe giriŒ için asgari bir yaŒ belirlemelidir. Bu istisnalar, 2, 3, 7 ve 8 inci maddelerde bulunabilir:

- Hiç bir kimse 15 yaŒın altında herhangi bir meslekte istihdama ve alıŒmaya kabul edilmeyecektir. Bununla birlikte ekonomisi ve eğitim olanakları yeterince geliŒmemiŒ olan, her ye ilgili iŒ veren ve iŒi örgütlerinin grŒn aldıkdan sonra, asgari yaŒı baŒlangıta 14 olarak belirleyebilir.
- Doğası veya yapıldığı koŒullar bakımından genç kiŒilerin sağlığını, güvenliğini veya ahlakını tehlikeye dŒrebilecek her türlü istihdam veya alıŒmaya kabul için asgari yaŒ 18'in altında olmayacaktır.
- Hafif alıŒmalarda veya sanat performanslarına katılım gibi amaçlar için yaŒ sınırlamaları istisnalarına da izin verilebilir.

2.2.1.4. ocuk Haklarına Dair SzleŒmesi'ye Ek ocuk SatıŒı, ocuğu FahıŒeliđi Ve ocuk Pornografisi Konusundaki Seçmeli Protokolü

Seks ticareti, çocukların satılmasının nedenlerinden biridir; ancak seks ticareti protokolü (STP) tarafından gönderilen diğer amaçlar arasında emek, evlat edinme, silahlı atıŒmalara katılma, evlilik ve organ ticaretine zorlanma da vardır. nsz, *Taraf Devletlerin, ocuk Haklarına Dair SzleŒmenin amaçlarını daha fazla gerekleŒtirmek ve SzleŒme hükümlerinin, özellikle 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ve 36 ncı maddelerinin daha iyi uygulanmasını sağlayabilmek amacıyla, ocuk satıŒı, ocuk fahiŒeliđi ve ocuk pornografisinden çocukların korunmasını güvence altına almak için almaları gereken önlemleri artırmalarının uygun olacağını dŒndđn sağlamaktadır* (Genel Kurul, 2000).

nsz ayrıca, ocuk Haklarına Dair SzleŒmenin, çocukları ekonomik istismardan ve ocuk açısından tehlike arz edebilecek veya çocuğu eğitimini aksatabilecek veya, ocuk sağlığına veya fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal geliŒimine zarar verebilecek herhangi bir iŒte alıŒmaktan korunmak açısından HS dilini

yansıtır. Buna ek olarak, Kız çocukları dahil olmak üzere, özellikle duyarlılık taşıyan birtakım grupların cinsel istismara maruz kalma hususunda daha büyük bir risk altında olduklarını ve kız çocuklarının cinsel açıdan istismar edilenler arasında orantısız ölçüde temsil edildiğini ve Çocuk pornografisinin internette ve diğer gelişen teknolojiler üzerinde artan erişilebilirliğinden endişe duyulur (Genel Kurul, 2000). STP, çocuk satışı, fuhuş ve çocuk pornografisini tanımlar ve yasaklar; *Taraf Devletleri, ceza hukuku uyarınca belirli fiilleri cezalandırmakla yükümlü kılar; Taraf Devletlerin, uygulanabilir uygulamalar üzerine yargı yetkisi verme temellerini ortaya koymakta ve suçluları iade etmeye devam etme yeteneklerini* güçlendirmektedir. STP, aynı zamanda, ceza adaleti sürecinde kurban edilen çocuklara koruma ve yardım sağlar ve çocuğun en yüksek yararı, çocuk yargısal muamelesinde yol gösterici ilke olmasını sağlar (Genel Kurul, 2000).

2.2.1.5. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, özellikle çocuklara yönelik iki hüküm içermektedir. Madde 25 (2), *Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkına haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan istifade ederler.* 26. madde ‘herkes için eğitim hakkını gerektirir ve hem eğitime erişim hem de eğitim amaçlarıyla ilgilenir. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlk öğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır. Ancak, Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler’ (BM Genel Kurulu, 1948).

2.2.1.6. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

1966’daki Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin (ESKHS) önsözü, insan haklarının bölünmezliğini kabul ettiğinden (BM Genel Kurulu, 1966), çocuklara da otomatik olarak uygulanabilir olmalıdır. Bu nedenle, *“insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onur ve eşit ve devredilmezdir. Bu*

hakların, kişinin doğuştan sahip olduğu onurundan kaynaklandığını kabul eder; haklarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu” belirtir “Bu hakların, kişinin doğuştan sahip olduğu onurundan kaynaklandığını kabul eder (BM Genel Kurulu, 1966).”

Çocuklarla ilgili özel hükümler madde 10 ve 12'de bulunmaktadır. 10'uncu madde uyarınca, *Toplumun doğal ve temel birimi olan aileye, özellikle ailenin kurulması için ve aileye bağımlı çocukların bakım ve eğitiminden sorumlu oldukları sürece, en geniş koruma ve yardımın yapılması gerektiğini kabul ederler. Ayrıca, Bütün çocuklar ve gençler yararına, ebeveynlikten ya da başka koşullardan dolayı hiçbir ayırım gözetilmeksizin, özel koruma ve yardım tedbirleri alınmalıdır. Çocuklar ve gençler ekonomik ve sosyal sömürüden korunmalıdır. Onların ahlaki değerlerine ya da sağlıklarına zararlı olabilecek, hayatlarını tehlikeye sokabilecek ya da normal gelişmelerini engelleyebilecek işlerde çalıştırılmaları yasalarla cezalandırılmalıdır. Devletler, ayrıca, yaş sınırları koyarak, çocukların bu yaş sınırları altında ücretli olarak çalıştırılmasını yasalarla yasaklamalı ve cezalandırdığını belirtmektedir. Madde 12, herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını sağlar. Taraf Devletlerin tarafından ölü doğum ve çocuk ölümleri oranlarının düşürülmesini ve çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlar. ESKHS ayrıca, Taraf Devletler, herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu kabul ederler ve İlköğretimin herkes için zorunlu ve parasız olacağını sağlar (BM Genel Kurulu, 1966).*

2.2.1.7. Kişisel Ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (KSHS), çocukların adaleti sağlama ve aile birliği üyeleri gibi çocuklara yönelik koruma önlemleri konusunda belirli hükümler getirmesini sağlayan genel hükümleri içermektedir. Böylece, 2. madde, *Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü, gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları ,üzerinde bulunan ve*

egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı bu ve haklara saygı göstermeyi taahhüt ettiğini sunar (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1966). Madde 14 (1), reşit olmayan kişinin haklarına daha özel bir hüküm getirmektedir: *‘bir ceza davasında veya hukuk davasında verilen hüküm, gençlerin menfaati, veya aile uyumsuzlukları veya çocuğun velayeti ile ilgili davalar aksini gerektirmedikçe aleni olarak tefhim edilir.’*”

Buna ek olarak Ceza infaz sistemi, mahpusları iyileştirme ve toplumsal rehabilitasyonlarını sağlama gibi temel amaçlara sahip olur. Küçük failler yetişkinlerden ayrılır ve yaşları ile hukuki statülerinin uygun bir muamele görürler (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1966).

Benzer şekilde, ESKHS hükümlerine göre, KSHS *ailenin toplumsal ve devlet koruması hakkına sahip olduğunu kabul eder ve böylece Taraf Devletler, ana-babalarının çocuklarının dini ve manevi eğitimlerini kendi inançlarına uygun olarak sağlamak için verilen özgürlüğe saygı göstermelidir. Bir evlilik sona ererse, herhangi bir çocuğun korunması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. KSHS'nin 24. maddesi özellikle çocuklara ayrılmıştır, Her çocuğun ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum gibi bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın ailesi, içinde yaşadığı toplum ve Devlet tarafından, bir küçük olarak statüsünün gerektirdiği koruma tedbirlerine hakkına sahip olduğunu belirtmektedir.*

Çocuğun yüksek menfaatlerini savunmak için ortak bir amacı olan bu uluslararası belgeler yanında, aşağıdaki gibi çocuk koruma ve yerleştirme anlaşmalarıyla uğraşmak için biten diğer belgelerin şunları belirtmek gerekir:

- Velayet sorumluluğu ve çocukların korunması hakkında tedbirler yönünden yetki, uygulanacak hukuk, tanıma, tenfiz ve işbirliğine dair sözleşme (Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı, 1996).
- 29 Mayıs 1993'te imzalanan Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme.
- Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair 25 Ekim 1980 tarihli Lahey Sözleşmesi.

- 1999 tarihli ve 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi.

2.2.3. BÖLGESEL YASAL ARAÇLAR

ÇHS'yi uygulamak için çoğu ülke kendi ülkelerindeki yasalara benzer hükümleri dahil etmiş veya sadece ÇHS'yi uygulayan özel bir kanun çıkarmıştır. Diğer taraftan Avrupa Birliği veya Afrika Birliği gibi bölgesel bir belgenin bulunduğu bölgesel toplulukların oynadığı rol ve Devlet üyeleri onu çocukları koruma, insan haklarını koruma, çocukların refahı gibi belli konularda yol gösterici bir belge olarak imzalayıp benimsiyor. Bu bölümde en başarılı girişimleri tek tek analiz edilecektir.

2.2.3.1. Afrika Çocukların Hakları Ve Refahı Şartı

1990'da Afrika Birliğinin Örgütü (ABÖ), Afrika Çocukların Hakları ve Refahı Şartı (AÇHR) kabul etti. Çocuk haklarına ilişkin ilk bölgesel anlaşma, 1979'da Afrika Çocukların Hakları ve Refahı Bildirgesi üzerine kurulu olmasına karşın hükümlerinin çoğu ÇHS'nin modelleri üzerine kurulmuştur. Temel fark, Afrika İnsan Hakları Sözleşmesi uyarınca çocukların görevleriyle ilgili hükümlerin varlığıdır (Afrika Birliği Örgütü, 1990).

Önsöz, "çocuğun Afrika toplumunda benzersiz ve ayrıcalıklı bir konumda bulunduğu" ve yasal korumanın yanı sıra "sağlık, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişme ile ilgili özel bakım" gerektirdiğini belirtmektedir. Ayrıca, 4. maddedeki "tüm önlemler şunları öngörmektedir: çocuklarla ilgili eylemler, çocuğun en üstün yararı birincil düşünce olacaktır." Çocukların, statülerine bakılmaksızın, Tüzük uyarınca verilen ayrımcılığa uğramama ve çocuğun çıkarları ilkelerine göre, Şart'da garanti edilen haklardan eşit olarak yararlanma hakları vardır (Afrika Birliği Örgütü, 1990). Sözleşme ayrıca, yaşam hakkı, ad ve uyruk hakkı, ifade özgürlüğü, dernek ve barışçıl toplanma, eğitim hakkı ve tüm zararlı sosyal ve kültürel uygulamalardan korunma, her türlü cinsel sömürünün korunması ve tehlikeli işlere maruz kalma dâhil her türlü ekonomik

sömürünün önlenmesi gibi farklı koruyucu hükümler de sağlamaktadır (Afrika Birliği Örgütü, 1990).

2.2.3.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) olarak da bilinen İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme (Avrupa Konseyi, 1950), denetleme ve denetim araçlarının kurulması için ilk uluslararası insan hakları sözleşmesidir. Taraf Devletleri, belirlediği hak ve özgürlükleri "*kendi yetki alanı içindeki herkesin güvence altına alınmasına*" (md. 1) zorunda bırakır. Bu belge çocuklar için özel olarak yapılmış olmasa bile, "*herkes*" in kullanılması bu yasanın hedeflerine çocukları dahil etmiştir ve kendileri, ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından gerçekleştirilen farklı davalara neden olmuştur (Bueren, 1995).

AİHS'e göre, çocuklarla ilgili yasal başvuruları ve bunlarla ilgili yasal işlemlerini içeren iki hüküm var; ilki, 5. Maddeye (1.d) *bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulmasını sağlamaktadır. İkincisi ise, 6.1 madde, Herkesin yargılamanın kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir ve bu karar alenî olarak verilir. Ancak duruşma, çocukların çıkarları bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde özel olarak düzenlenebilir. AİHS'ye Protokol 7, 5. Maddesi, eşler evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi durumunda, kendi aralarında ve çocukları ile ilişkilerinde medeni haklar ve sorumluluklardan eşit şekilde yararlanırlar ve Bu madde devletlerin çocuklar yararına gereken tedbirleri almalarını engellemediğini belirtmektedir (Bueren, 1995).*

2.2.3.3. Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi

Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (ÇHUS) 1 Temmuz 2000'de yürürlüğe girdi ve çocukların menfaatlerini korumak amacıyla kuruldu (AVRUPA KONSEYİ , 1996). Bu amaçla, özellikle çocukları ilgilendiren aile davalarında çocukların haklarını kullanmalarını sağlamak için bir takım usul tedbirleri

sağlanmaktadır. Çocukların özel menfaatlerini uyandıran aile davaları arasında, velayet, ikamet, erişim, ana babalık, meşruiyet, evlatlık edinme, yasal vesayet, çocukların mal varlıklarının idaresi, bakım işlemleri, ebeveyn sorumluluklarının kaldırılması veya kısıtlanması, zalimane veya aşağılayıcı muamele korunması ve tıbbi tedavi ile ilgili alanlardır. Sözleşme ile ilgili sorunları inceleyen bir Daimi Komite oluşturur.

ÇHUS, on sekiz yaşına gelmemiş çocuklar için geçerlidir. (AVRUPA KONSEYİ , 1996) ÇHUS'nun usul hakları, çocuğun bilgilendirilmesi ve görüşmelerdeki görüşlerini ifade etme hakkı içermektedir; özel bir temsilci tayin etmek için başvurma hakkı; ve "diğer muhtemel prosedürel haklar", örneğin, Kendi görüşlerini ifade etmelerine, kendi temsilcilerini atama haklarına ve tarafların haklarının bir kısmını veya tamamını kullanma haklarına sahip olmalarına yardımcı olmaları için seçtikleri uygun bir kişinin yardımına başvurma hakkı. (AVRUPA KONSEYİ , 1996)

2.2.3.4. Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması Ve Tenfizi İle Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Bu sözleşme, Çocuğun velayeti konusundaki kararların tanınması ve tenfizini kolaylaştırmaya yönelik önlemlerin alınmasının, çocukların çıkarının daha iyi korunmasını sağlayacağını gözönüne alıyor (Avrupa Konseyi, 1980). Taraf Devletler tarafından atanan merkez otoriteleri, uygun olmayan bir şekilde kaldırılan bir çocuğun nerede olduğunu belirlemek ve vesayet altına almak için "*özgür, hızlı, bürokratik olmayan yardım*" sunmaya çağırıyor (Detrick, 1999).

Lüksemburg Sözleşmesi, *Çocuğun bir Âkit Devlette verilip bu Devlette infazı mümkün olan velayete ilişkin bir kararın ihlal edilmesi suretiyle bir uluslararası sınırın ötesine götürülmesi " ne atıfta bulunarak "Haksız götürme " terimini kullanmaktadır (Avrupa Konseyi, 1980). Bu Sözleşmenin, 16 yaşın altındaki çocukların uygun bir şekilde velayetini düzenlemeyi amaçladığı ve ikamet yerleri konusunda kendi başına karar veremediği, Avrupa'daki çocukların menfaatlerini savunmak için çıkarılan bir sözleşme olarak statüsünün kanıtıdır .*

3.2.3.5. Küçüklerin Evlat Edinmesine Dair Kanunların Çatışması Konusunda Amerika Sözleşmesi.

Küçüklerin Evlat edinilmesine Dair Kanunların Çatışması Hakkında Sözleşme (IAC), evlat edinen kişinin ikametgâhı ve evlatlık kişinin alıştığı ikametgahı farklı taraf Devletlerde yaşadığı zaman küçüklerin evlilikten evlat edinme, evlatlık edinme meşruiyeti ve benzeri diğer kurumlar tarafından kabul edilmesi için geçerlidir (Amerikan Devletleri Örgütü, 1984). Bu Sözleşme'nin 8. Maddesi, *evlat edinmeyi kabul eden makamların, evlat edinenin (veya evlat edinenlerin) kamu veya özel kurumlar aracılığıyla fiziksel, ahlaki, psikolojik ve ekonomik kapasitesinin kanıtını sağlamasını şart koşturmaktadır. Özel amaç, reşit olmayan çocukları korumaktır ve eğer çocuğun yaşı 14'ün üzerindeyse, onun rızasını ifade etmesi gerekir.*

Bir Taraf Devlet yetkilileri, kanun açık bir şekilde kamu politikasına aykırı olduğunda (toplu düzen) sözleşmeye göre uygulanabilir ilan edilen kanunları reddedebilir. Bununla birlikte bu sözleşmenin koşulları ve altındaki kanunlar, evlat edinmenin geçerliliği ve evlat edinen kişinin menfaatleri lehine yorumlanmaktadır (Amerikan Devletleri Örgütü, 1984).

2.2.3.6. İnter-Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi

İnter-Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (İAİHS) ya da diğer insan hakları belgeleri olarak San José Sözleşmesi, hükümlerinin çoğunu ifade etmek için "tüm kişi" ve "her kişi" gibi terimleri kullanmaktadır; *bu durumda Taraf Devletler, haklara ve özgürlüklere saygı göstermeyi ve kendi yargı yetkisine tabi tüm kişilerin, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal yada diğer görüş, ulusal ya da toplumsal köken, ekonomik statü, doğum veya herhangi bir sosyal koşul gerekçeleriyle hiç bir ayrımcılık yapmaksızın özgürce ve tam olarak kullanabilmelerini temin etmeyi, üstlenirler.* Bu nedenle çocuklar da bu paktta yerini buluyor; her kimsenin sahip olduğu, tüzel kişilik, yaşam, insani muamele, kişisel özgürlük ve adil yargılanma hakkı gibi birçok haktan yararlanıyorlar (Amerika Devletleri Örgütü, 1969).

AİHS uyarınca, çocuklara yönelik bazı özel hükümler, çocukların ahlaki eğitimini kötüye kullanabilecek kamu eğlencelerinin yasaklanması gibi bulunur; eğer olursa, önceden sansüre tabi tutulurlar. AİHS'deki diğer hükümler, bir evlilik bittiğinde ve evlilik içinde ve dışında doğmuş çocuklar için yasayla eşit haklar tanınması gerektiğinde çocukların korunması için "yalnızca çocuğun yüksek menfaatleri temelinde" sağlanmasını öngörmektedir (Amerika Devletleri Örgütü, 1969).

AİHS, çocuğun hakları konusunda ayrı bir hükme sahiptir: "her çocuk, ailesine, topluma ve Devlete düşen boyutula, bir küçük olması halinin gerekli kıldığı koruma önlemlerine hak sahiptir." Bu madde; bağımsızlığını ya da güvenliği tehdit eden savaş, kamusal tehlike veya diğer tehlike zamanında her hangi bir biçimde askıya alınmasına yetki veremez (Amerika Devletleri Örgütü, 1969).

2.3. MAHKEMELER VASITASIYLA " YÜKSEK YARARI " İLKESİ

Hem mahkeme salonunun dışındaki hem de içerisindeki Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğun yüksek menfaatlerini geliştirmek için benzersiz bir araç olarak kullanılmıştır. ÇHS, çok çeşitli bağlamları ve konuları kapsar, neredeyse evrensel kabul görür ve uluslararası hesap verebilirlik için bir temel oluşturduğundan, bu açıktır.

Gözlem organı olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, Taraf Devletlerin Sözleşme'yi uygulama çabalarını gözden geçirmiş ve ulusal yasaların, politikaların ve uygulamaların neredeyse son yirmi yıldır çocuk haklarıyla uyumlu olup olmadığına bakıyor. Bu bölümde, "çocuğun en yüksek yararı ilkesi" üzerine bazı mahkemelerin kararlarını veya içtüzüğünü incelenektir.

2.3.1. ULUSLARARASI MAHKEMELER

Uluslararası alanda, çoğu çocuk hakları ulusal mahkemelerde veya bölgesel insan hakları mahkemelerinde görüldüğünden, çocuk haklarına ilişkin birkaç dava bulunmaktadır.

2.3.1.1 Uluslararası Adalet Divanı

Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DKC) v. Uganda davasında (Armed Activities on the Territory of the Congo, 2015), Mahkeme DKC'nin dilekçesine Uganda silahlı faaliyetlerinin kendi topraklarında işletildiğine karar verdi. UAD, sivillere yönelik saldırılar yapmaktan kaçınmak, askerlerin çatışmalara maruz kalmış savaşılar ve hatta onları insancıl bir şekilde tedavi etmek ve yaşam hakkı gibi haklarının en temeline saygı duymak zorunda bırakmakla yükümlüdür. UAD, Uganda'yı sivillere yönelik saldırılar yapmaktan kaçınmaya, askeri çatışmalarda siviller ve savaşıları insancıl muameleden geçirmekten yapmaya ve yaşam hakkı gibi haklarının en temeline saygı göstermeye zorladı (Child Rights International Network(CRIN), 2012).

Askeri bir çatışma sırasında siviller, katliamlar ve Uganda Halk Savunma Güçleri (UPDF) tarafından işlendiği iddia edilen diğer zulümler de dahil olmak üzere gereksiz şiddetten kurtulmalıdır. Ayrıca, 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3. maddesine göre, Uganda'nın bir taraf olduğu, çocuklarla ilgili tüm eylemlerde birincil husus çocuğun yüksek menfaatleri olmalıdır.

Madde 19, Taraf Devletlerin çocuğu her türlü bedensel veya zihinsel saldırıdan korumak için gerekli tüm tedbirleri almayı kabul ettiğini gösterirken, Sözleşmenin 38. Maddesi taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar. Sözleşmeye taraf Devletler, onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Yine de, Mahkeme önündeki delillere göre, bu suçlamalar UPDF'in Kongo'daki askeri kampanyası sırasında, çocuklara savaşta yer almak için çocuk askerleri olarak işe alındıklarında boş yere düşürülmüştür. (Child Rights International Network(CRIN), 2012).

2.3.1.2. Daimi Hakemlik Mahkemesi

Daimi Hakemlik Mahkemesi (PCA), hakemlik ve diğer devletler arasındaki uyuşmazlık çözümünün kolaylaştırılması amacıyla 1899 yılında kurulmuştur; PCA, uluslararası toplumun giderek artan anlaşmazlık çözümlene ihtiyaçlarını karşılamak için

mükemmel bir biçimde yer alan modern, çok yönlü bir hakemlik kurumu haline geldi (Daimi Hakemlik Mahkemesi, 2007).

Eritre, Eritre-Etiyopya Hak Talepleri Komisyonu ("Komisyon") önünde Etiyopya'ya karşı iddialar getirdi; bu durum, Etiyopya'nın, Eritre kökenli binlerce Etiyopyalı vatandaş ve / veya uyrukluğun, 1998-2000 iki ülke arasındaki silahlı çatışma ile bağlantılı olarak usulsüz bir şekilde reddettiğini, ihraç edildiğini ve gözaltına alındığını iddia etti. Eritre, Etiyopya'nın eylemlerinin ailelerin ayrılmasına ve çocukların uluslararası hukuka aykırı bir şekilde korunmasının sağlanamamasına neden olduğunu belirtti. Etiyopya, çocukları ve aileleri korumak için tutukluların çocuklarını gözaltına almalarına ve kovulan insanların aile üyelerinin de Etiyopya'yı terk etmesine izin vermek gibi uygun önlemleri alarak bu kanunlara uluslararası hukuka uygun davrandığını iddia ederek, iddiaları reddetti (Civilians Claims–Eritrea's Claims 15, 16, 23 and 27-32 (Eritrea v. Ethiopia), 2004).

Komisyon, Eritre'nin Etiyopya'nın eylemlerinin, ailelerin ayrılmasıyla sonuçlandığına ve çocukların uluslararası hukuka aykırı olarak korunmasını sağlamadığına ilişkin iddialarını reddetti ve kararın 154. maddesinde sonraki gerekçelendirmeyi sağlamıştır. Uluslar arası insani hukuk, çocukların korunması ve ailelerin bütünlüğüne ilişkin savaş suçlarına açık sorumluluk yüklüyor. Örneğin, 4.Cenevre Sözleşmesinin 27. maddesi, “*korunan tüm kişiler her koşulda aile haklarına saygı gösterme hakkına sahiptir*”. Bununla birlikte, hem uluslararası insani hukuk hem de insan hakları hukuku, Eritrea'nın vurguladığı gibi, maalesef ailenin mutlak korunmasının savaş sırasında güvence altına alınamayacağını farkındalar.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 9. maddesi *çocukların ebeveynlerinden isteklerine karşı ayrılmamaları gerektiğini belirtmekle birlikte, ayrılmanın bir veya iki ebeveynin gözaltına alınması veya sınır dışı edilmesinden dolayı silahlı çatışma sürecine neden olabileceğini* de kabul etmektedir. Savaşın gerçekleri karşısında 4. Cenevre Sözleşmesinin 24. maddesi, onbeş yaşın altındaki ailelerinden ayrılmış veya yetim kalmış olan çocuklar için özel koruma önlemleri koymaktadır (Civilians Claims–Eritrea's Claims 15, 16, 23 and 27-32 (Eritrea v. Ethiopia), 2004).

2.3.2. BÖLGESEL MAHKEMELERİ

Çocuğun en yüksek yararın ilkesi , özellikle Avrupa ve Amerika'daki modern adalet sistemlerinde bölgesel yargı mekanizmalarında sıcak gündem maddesidir. Bölgesel mahkemeler, ÇHS'nin 3. maddesinde öngörüldüğü gibi, özellikle de çocuklara yönelik menfaatler için farklı kararlar yayınladı.

2.3.2.1. İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi

İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi (IACHR), görevi Amerikan yarımküresinde insan haklarının geliştirilmesi ve korunması olan Amerikan Devletleri Örgütü'nün ("OAS") temel ve özerk organıdır. This court has worked on various issues involving children such as:

- Devletin, kendi yargı yetkisi altındaki çocukların lehine özel koruma ve yardım önlemlerini alma görevi (Bulacio v. Argentina, Merits, reparations and costs, 2003).
- Amerikan Sözleşmesinin 19. maddesi uyarınca aileye, topluma ve Devlete karşılık gelen özel korunma önlemleri alma hakkı (Gelman v. Uruguay, Merits and Reparations, 2011).
- insancıl tedavi hakkı ve devletin çocuklarını ve kendi yargı yetkisine sahip olan herkesini koruması yükümlülüğü (The Gómez-Paquiayauri Brothers v. Peru , 2002).
- özellikle Cenevre Sözleşmeleri Protokolü II'nin Protokolü olan 6, 37, 38 ve 39'uncu Maddeleri ve bu belgeler ve Amerikan Sözleşmesi çok kapsamlı bir uluslararası platformun parçası olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ilgili hükümlerini de dikkate alarak devletlerin saygı göstermesi gereken çocukların korunması için corpus juris (kanun hükmünde kararname) (Mapiripán Massacre v. Colombia, Merits, reparations and costs, 2005).

- Devletin, bir çocuğun mağdurunun fiziksel ve psikolojik iyileşmesini ve topluma kazandırılmasını teşvik etmek için her türlü uygun tedbiri almakla yükümlüdür". Bu gibi toparlanma ve yeniden bütünleşme, çocuğun sağlık, öz saygı ve onurunu besleyen bir ortamda gerçekleşecektir (Serrano-Cruz Sisters v. El Salvador, 2005).
- Ayrımcılığa uğramama, aile ortamından yoksun bırakılan çocuklar için özel yardım hakkı, hayatta kalma ve gelişme garantisi, yeterli yaşam standardı hakkı ve terk edilmiş veya sömürülen tüm çocukların toplumsal rehabilitasyonu hakkı ((Villagrán-Morales et al.) v. Guatemala, 1999).
- Vatansızlık; doğum kaydı; ayrımcılık (Yean and Bosico Çocuklar v. Dominikan Cumhuriyeti, 2005).

2.3.2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

1959'da kuruluşundan bu yana Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, çocuklar da dahil olmak üzere insan haklarına ilişkin farklı kararlar aldı ve çocuk hakları konusunda farklı yorumlar yaptı. "Çocuğun en yüksek yararı"nın anlamını vurgulamak için aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- Çocuk suçlulara ihraç önlemleri söz konusu olduğunda, çocuğun yüksek menfaatlerini göz önünde bulundurma yükümlülüğü, yeniden bütünleşmesini kolaylaştırmak için bir zorunluluk içerir. (Maslov v. Austria, 2008).
- Mahkum edilmemiş kişilerin verilerinin saklanması, özel durumları ve gelişimi ve toplumsal bütünleşmenin önemi nedeniyle, özellikle ilk başvuran gibi küçükler durumunda zararlı olabilir (S. AND MARPER v. BİRLEŞİK KRALLIK, 2008).
- Ebeveynlerden ayrılma ve çocuğun en yüksek yararları (SAHİN V ALMANYA, 2001).
- Çocuk sanıkların mahremiyetinin korunması (T. v. BİRLEŞİK KRALLIK, 1999).

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi (İşkenceye Karşı Dünya Örgütü ("OMCT") v. İrlanda, 2004) ve Avrupa Birliği Adalet Divanı (Dynamic Medien Vertriebs GmbH v. Avides Media AG, 2008) gibi diğer Avrupa bölgesel yargı mekanizması, kararlarında çocuğun yüksek menfaatlerini tanımada daha fazla katkıda bulunmuştur.

2.4. YÜKSEK YARARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BELİRLENMESİ

“Yüksek Yararların Belirlenmesi”, çocuğun üzerinde etkili prosedür güvenceleri gerektiren önemli kararlar için çocuğun en iyi çıkarlarını belirlemek için tasarlanmış resmi süreci açıklar. Bu süreç, ayrımcılık yapmaksızın yeterli sayıda çocuk katılımını sağlamalıdır. Ayrıca, çocuğun görüşlerine yaş ve vade uyarınca gereken önemi verilmelidir. İlgili uzmanlık alanlarına sahip karar alıcıları içerir ve en iyi seçeneği değerlendirmek için tüm ilgili faktörleri dengeler (BMMYK, 2008).

Çocuğun en yüksek yararların değerlendirilmesi, her bir vakada, her bir çocuğun veya genel olarak çocuğun veya çocuğun özel koşulları ışığında gerçekleştirilmesi gereken bir faaliyettir. Bu koşullar, çocuğun veya ilgili çocukların bireysel özellikleriyle ilgilidir; bir azınlık grubuna ait, fiziksel, duyuşsal veya zihinsel engelliliğe sahip olan yaş, cinsiyet, olgunluk seviyesi, deneyim; ayrıca çocuğun veya çocuğun kendisinde bulunduğu sosyal ve kültürel bağlamda; çocuğun kendisi ile birlikte yaşayıp yaşamadığı, çocuğun ailesi veya bakıcıları arasındaki ilişkilerin kalitesi, emniyetle ilgili çevre, aileye sunulan kaliteli alternatif araçların varlığı, ailesi ya da bakıcı ailesi , vb.

BM Çocuk Hakları Komitesi, çocuğun en iyi çıkarlarını belirlerken aşağıdaki unsurların dikkate alınmasını önerdi (BM Çocuk Hakları Komitesi, 2013):

- **Çocuğun görüşleri:** ÇHS'nin 12. maddesinde belirtildiği gibi, çocuklar, görüşlerini, onları etkileyebilecek her kararda ifade etme hakkına sahiptir; bu, çocuğun genç olma veya zor durumda olma durumundan bağımsız olarak dikkate alınmalıdır.
- **Çocuğun kimliği:** Çocuklar ve gençler temel evrensel ihtiyaçları paylaşırsa da, bu ihtiyaçların ifadesi, gelişen kapasitelerini de içeren geniş kişisel, fiziksel, sosyal ve kültürel boyutlara bağlıdır. Çocuğun kimliğini koruma hakkı, Sözleşme tarafından garanti edilir (madde 8) ve çocuğun en iyi çıkarlarının değerlendirilmesinde saygı gösterilmeli ve dikkate alınmalıdır.
- **Aile ortamının muhafaza edilmesi ve ilişkilerin sürdürülmesi:** "Aile" terimi, biyolojik, evlatlık edinen veya anne baba olan ebeveynleri veya uygun olduğunda,

yerel geleneklere göre sağlanan genişletilmiş aile veya topluluğun üyelerini dahil etmek için geniş anlamda yorumlanmalıdır. Ailenin ayrılmasının önlenmesi ve aile bütünlüğünün korunması, ana-baba ayrılma çocuğuna etkisinin ağırlığı göz önüne alındığında, çocuk koruma sisteminin önemli bileşenleridir; bu ayrılma, yalnızca çocuğun bulunduğu zamanki gibi bir son başvuru önlemi olarak ortaya çıkmalıdır. Yakın bir zararı yaşama tehlikesi veya aksi takdirde gerekli olduğunda; daha az müdahaleci önlemler çocuğu koruyabilirse, ayrılma yapılmamalıdır. (BM Genel Kurulu, 1989) Aile ortamının korunması, çocuğun bağlarının daha geniş anlamda korunmasını kapsar. Bu bağlar, büyükanne-babalar, amcalar / teyzeler, arkadaşlar, okullar ve daha geniş çevre gibi geniş aileye uygulanır ve ebeveynlerin ayrıldığı ve farklı yerlerde yaşadığı durumlarda özellikle önemlidir.

- **Çocuğun bakımı, korunması ve güvenliği:** Devletin çocukların korunması ve gerekli bakımın sağlanması yükümlülüğü dikkate alınması gereken bir unsurdur. Çocukların, çok erken yaştan itibaren duygusal bakıma ihtiyacı vardır ve çocuğa istikrarlı bir ortam sağlamak için zamanla devam ettirilmelidir. Buna ek olarak, çocuğun en iyi çıkarlarının değerlendirilmesi, çocuğun güvenliğini, yani çocuğun her türlü fiziksel veya zihinsel şiddet, yaralanma veya taciz, cinsel taciz, akran baskısı, zorbalık, aşağılayıcı muameleye karşı koruma hakkını vs, ayrıca cinsel, ekonomik ve diğer sömürü, uyuşturucu, çocuğun işgücü, silahlı çatışmaya vb. karşı korunmasını da içermelidir.
- **Savunmasız durumu:** Savunmasız bir durumda bir çocuğun veya çocuğun en iyi çıkarlarını belirleme amacı, yalnızca Sözleşmede öngörülen tüm haklardan tam olarak yararlanmanın yanı sıra, diğer insan hakları normlarının Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi. Savunmasızlık derecesi çocuğun en yüksek yararlarını değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir unsurdur çünkü her olay bağımsız olarak incelenmelidir.
- **Çocuğun sağlığı:** Çocuğun sağlık ve sağlığı hakkı çocuğun en iyi çıkarlarını belirlemek için merkezi unsurlar olarak kabul edilir. Bununla birlikte, bir sağlık durumu için birden fazla olası tedavi varsa veya bir tedavinin sonucu belirsiz ise,

mümkün olan tüm tedavilerin avantajları olası tüm risk ve yan etkilere karşı tartılmalıdır ve çocuğun görüşleri de dikkate alınmalıdır. Yaşına ve vade oranına göre yüzdesel ağırlık verilir. Bu açıdan, çocuklara durumlarını ve ilgileriyle ilgili tüm ilgili yönleri anlamak için mümkün olduğunca ve uygun bir şekilde bilgilendirilmeleri için izin verilmesi için yeterli ve uygun bilgi verilmelidir.

- **Çocuğun eğitim hakkı:** Özel bir çocuğa veya bir grup çocuğa ilişkin önlemler ve eylemler ile ilgili tüm kararlar, çocuğun veya çocuğun eğitimle ilgili olarak en yüksek yararına saygı göstermelidir.

Her durumun özel koşullarına bağlı olarak birbirleriyle çatışmalara neden olabileceği için her ögenin her biriyle alakalı olmadığını fakat bu unsurları tartarken de, en iyi sonuçların değerlendirilmesi ve belirlenmesinin amacının çocuğun çıkarları, Sözleşmede ve Seçmeli Protokollerde tanınan haklardan tam ve etkili yararlanılmasını ve çocuğun bütüncül gelişmesini sağlamaktır.

2.5. ÇOCUK HAKLARI ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Etki Değerlendirmesinde Çocuk Hakları, çocuk haklarının ve çocukların yanı sıra gençlerin desteklenmesine olan bağlılıklarına olan sorumluluklarının etkilerini değerlendirmek için uygulamalarını nasıl geliştirebilecekleri konusunda çeşitli şirketlerde politika belirleyicilerine rehberlik edecek bir araçtır. Bazı sorular kararların etkileri ile başa çıkabilmek için formüle edilmiştir:

- Teklif, topluluk içindeki hizmetlere erişimi azaltacak mı? Bir bütün topluluğu veya bir bölümünü etkileyecek mi? Teklif, bu toplulukta yaşayan herhangi bir çocuğu doğrudan veya dolaylı olarak etkiliyor mu? Öyleyse ne kadar olumlu ya da olumsuz?: ÇHS'nin 31. maddesinde öngörülen destekleyici topluluk ve oyun hakkına cevap vermek için bu sorular sorulmaktadır.
- Teklif aile birliğinin dinamikliğini etkiler mi? Anne-babaların / bakıcıların çocuklarını yetiştirme yeteneklerini destekleyecek veya engelleyecek mi? Ailenin günlük / haftalık / yıllık bazda nasıl işlev gördüğünü etkileyecek mi? Ailenin

herhangi bir çocuğu tekliften doğrudan veya dolaylı olarak etkilenir mi? Eğer öyleyse, ne kadar olumlu ya da olumsuz? : Bu sorular, ÇHS'nin 8 inci maddesinde kurulmuş olduğu gibi, istikrarlı ve aileyi saygın bir hale getirebilmek için hazırlanmıştır.

- Teklif, bir ebeveynin gelirini veya çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamak için kaynaklarını kullanma yeteneklerini etkileyebilir mi? Eğer öyleyse, bunun herhangi bir çocuk veya genç için olumlu ya da olumsuz bir etkisi olacak mı? : ÇHS'nin 26 ve 27. maddelerinde olduğu gibi, ihtiyaçları karşılayacak yeterli gelir sağlanması.
- Teklif, farklı erişim seviyelerine veya eğitim hizmet standartlarına neden oluyor mu ?, Teklif, farklı erişim seviyelerine veya eğitim hizmetleri standardına neden oluyor mu ? : ÇHS'nin 28 ve 29 uncu maddelerinde olduğu gibi çocuğu geliştiren eğitimle ilgili karar alınması.
- Teklif bir çocuğun sağlık hizmetine erişimini etkiler mi? Teklif bir çocuğun zihinsel, fiziksel veya duygusal sağlığını etkileyebilir mi? Eğer öyleyse, ne kadar olumlu ya da olumsuz? : ÇHS'nin 6. ve 24. maddeleri uyarınca sağlık hizmetlerine erişimle ilgilenmesi.
- Teklif bir çocuğun evinin istikrarını etkiler mi? Eğer öyleyse, ne kadar olumlu ya da olumsuz? Teklif bir çocuğun evini etkileyebilir mi? Eğer öyleyse, ne kadar olumlu ya da olumsuz? : ÇHS'nin 27. maddesi uyarınca güvenli ve sağlıklı ev konusundaki kararlarla ilgilenmesi.
- Teklif, bir çocuğun ortamını veya yaşam standardını etkiler mi? : ÇHS'nin 27. maddesinde güvenli ve sağlıklı çevre üzerinde karar verilmesi.

Politika değerlendirmesini tamamladıktan sonra, politika belirleyiciler olumlu ve olumsuz etkileri dengelemeli ve olabildiğince olumsuz olanları iyileştirmelilerdir.

2.6. RUANDA BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI

Çocuklarla ilgili çeşitli kararlar sırasında, böyle bir şeyin çocuğun en iyi çıkarları doğrultusunda yapıldığını duyacaksınız, ancak çocuğun en iyi çıkarları Ruanda'da ne anlama geliyor? Ruanda yasalarında çocuğun en iyi çıkarları, özellikle çocuğun bakımı, eğitimi, kültürü, mülkü ve diğerlerinin çocuğun korunmasına yönelik olarak çocuk haklarına zarar vermesini önlemek için göz önünde bulundurulması gereken faktörler olarak tanımlanmaktadır (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

Çocuğun iyi çıkarlarının ne olduğunu belirlemek, kanunun göz önünde bulundurulması gereken birkaç faktör sağladığı için, mahkemenin ev ödevi gibi görünmekte ve gerisini yargıya ya da çocukları etkileyen kararları almakla görevli olan herkese bırakmaktadır.

2.6.1. Ruanda Tarafından Çocuğun Çıkarlarını Korumak İçin İmzaladığı Uluslararası Anlaşmalar.

Resmi gazetede yayımlanan uluslararası anlaşmalar, anayasa ve teşkilat kanunlardan sonra hiyerarşide üçüncü sırada yer alır. Uluslararası bir antlaşma, Anayasa ya da teşkilat bir yasa ile çelişen hükümler içeriyorsa, bu antlaşmayı onaylama yetkisi Anayasaya ya da organik yasaya kadar yürürlükten kaldırılamaz (Ruanda Parlamentosu, 2003). Ruanda, çoğunlukla çocuğun en iyi çıkarlarını korumak için imzalanmış çeşitli uluslararası insan hakları sözleşmelerinin imzacısıdır (Pamela Abbott & Francesca Sapsford , 2012):

- 19 Eylül 1991'de Ruanda tarafından 19 Eylül 1991 tarih ve 773/16 sayılı Başkanlık Kararı ile onaylanan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşmesi. Bu sözleşmeyi imzalamanın nedeni hala düşünülemez çünkü bu zamanda çocuklar ayrımcılık politikaları nedeniyle eşit muamele görmemiştir.
- 26 Şubat 2002'de 26 Şubat 2002'de 26 Şubat 2002'de Ruanda tarafından onaylanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuğu Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi Konusundaki Seçmeli Protokolü. Dünya internet pornografisinin popülaritesine tanıklık ederken, Ruanda'da bilişim ve iletişim

teknolojilerinin gelişimi de öncelikliydi. Ruanda, çocukların porno endüstrisinde kullanılmalarını önlemek için bu protokole uymak zorunda kaldı.

- 26 Şubat 2002'de 26 Şubat 2002'de Randa tarafından onaylanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol. Savaş ve soykırım zulümleri, soykırım sırasında ve sonrasında bu zulümlerin katılımında birçok çocuk bulunabilir. Çok sayıda çocuk DKC'nin ormanında aşırı Hutu milisleri *Interahamwe* için savaşıyordu. Ruanda, terhis için bir program başlattı ve bu suçu yasaklamak için bu protokolü imzaladı.
- 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi ile ilgili 30 Eylül 1999 tarih ve 39/01 sayılı Başkanlık Emri tarafından onaylanmıştır. Son zamanlarda yapılan araştırmalar, şu ana kadar ülke çapında 222918 çocuğun en kötü işveren biçimlerine karıştığını gösterdi. Bunlardan 59931 veya % 41'i ev işlerinde , 51200 veya % 35,1'i tarım 850 özellikle çay kamışı tarlasında, (Famiy Mag, 2017). 14181 veya % 9,7'si inşaatta ve 4888 veya % 3.3'ü madencilik işlerinde çalıştırılmıştır. (Children's Voice Today, 2018).
- 31 Aralık 2002 tarihli ve 159/01 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 31 Aralık 2002 tarihinde Ruanda tarafından onaylanan Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme.
- Çocuk ticareti mağdurlarının, Güney ve Güneydoğu Asya'dan Kenya'ya ve daha sonra Avrupa'ya doğru ticarete tabi tutulduğu konusunda yapılan bir araştırmanın ardından gelen bazı iddialardan sonra; Hindistan, Bangladeş ve Nepal'den Kenya'ya veya Ruanda ve Burundi'den Kenya'nın kıyı bölgelerine. Ruanda, 31 Aralık 2002'de Ruanda tarafından onaylanan Sınırtaşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'ü imzalamıştır.
- Ruanda tarafından 22 Ekim 1979 tarihli ve 29 Ekim 1979 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı ile onaylanan Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonu. 31 Aralık 2017'de Ruanda, Ruanda mültecilerinin statüsünün sona

endirilmesine ilişkin hükümler sunmuştur. Bırakmanın yürürlüğe girmesi, 1959 ve 1998 yılları arasında ülkeden kaçan Ruandalıları etkilemektedir. (Afet Yönetimi ve Mülteciler Bakanlığı, 2014). Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme göre (BM Genel Kurulu, 1951), mültecilerin statüsü kaldırıldıktan sonra insani yardım kuruluşlarından kazandıkları destek de sona ermektedir. Bu, ana-babalarının ev sahibi ülkelerde yasal sonuçlardan kaçınmak için geri gönderilmeyi reddetmesi ya da gerekli belgeleri almaları durumunda karar veremeyen çocukları etkileyebilir.

- 28 Aralık 2000 tarihli Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme. Tutsi azınlığı için eğitime erişim, bir kota sistemi (*iringaniza*) ve kayırmacılık yoluyla sınırlanmış ve azınlık gruplarının eğitimden dışlanmasına yol açmıştır (Gary, M & Rolf, W, 2012). Bu kota politikası (*iringaniza*), öğrencilerin akademik yeteneklere dayalı olarak orta öğretime kabul edildiği halde sınav sonuçlarının hiçbir zaman yayınlanmadığı gerçeğini, sadece grupların veya cinsiyetlerin orta öğretim okullarına yönelik değerlendirmelerini değiştiren faktörler olduğunu ifade etmiştir. Bu sözleşmenin imzalanması ve Ruanda Anayasasının kanunlaştırmasıyla Ruanda, ayrımcılık dışı eğitimi başarıyla gerçekleştirdi.

2.6.2. Bölgesel Yasal Çerçeveler

Ruanda ayrıca çocukların haklarının korunması ve desteklenmesi ile ilgili iki bölgesel sözleşme de imzalamıştır:

- Afrika Çocukların Hakları ve Refahı Şartı, 30 Mayıs 2001 tarihinde Ruanda tarafından 11/01 sayılı Cumhurbaşkanlığı emriyle onaylandı.
- 22 Ekim 1979 tarihli ve 30/79 sayılı Konsey Kararı ile Ruanda tarafından onaylanan Afrika'daki Mültecilerin Sorunlarına Özel Unsurları Yöneten Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi.

2.6.3. Ulusal Politika Çerçevesi

Toplumsal Cinsiyet ve Aile Teşviki Bakanlığı (MIGEPROF), çocuğun en iyi menfaatlerinin her alanda korunmasını sağlamak için çocuğun çıkarlarını en iyi şekilde

savunmak ve politikalar oluşturmakla yükümlü olan en yüksek kurumdur. Bu nedenle MIGEPROF, çocuk haklarının yedi tematik alanını kapsayan Entegre Çocuk Hakları Politikasını (EÇHP) (MIGEPROF, 2011); Kimlik ve Milliyet, Aile ve Alternatif Bakım, Sağlık, Hayatta Kalma ve Yaşam, Eğitim, Koruma, Adalet ve Katılım Standartları oluşturmuştur. Stratejik plan, çocuk hakları için mevcut ulusal politika çerçevesini kabul eder, başarıları, zorlukları ve boşlukları belirler ve mevcut verilerin temelinde ülkedeki çocukların durum analizini sağlar.

MIGEPROF tarafından her beş yılda bir gözden geçirilen bu politikada, aşağıdaki alanlarda zorluklar, başarılar ve beklenen sonuçlar gösterildi:

- **Kimlik ve Uyruk:** 5 yaşından küçük çocukların% 82'si 2005 (Unicef, 2013) yılına kadar kaydedilmiş olup, bu sayı 2015 yılında% 100 olarak gerçekleşmiş olup, bunun sonucu olarak EÇHP'de kaydedici olacaktır. Uyrukla ilgili olarak, ulusal kimlik kartlarına sahip 16 ile 18 yaş arasındaki çocukların sayısı net değildir ve babaları veya anneleri tarafından tanınmamış bazı çocuklar, doğum belgesi olmadığı için bu kartları alamazlar. EÇHP, bu çocuk kategorisini tanımak ve böylece kimliklerini haklarına kavuşturmak niyetindedir (MIGEPROF, 2011).
- **Aile ve Alternatif Bakım:** Çocukların ailelerinde kalmaları ve ailelerinde koruma ve diğer haklar almaları gerekiyor, ancak ülke iç savaşlar ve soykırım geçmişi olduğundan, çocukların% 4'ü her iki ebeveynini ve % 21'i bir ebeveyni kaybetti. Bu nedenle politika, 25.000 çocuğun ebeveynleri dışındaki kişiler tarafından bakılacağı ve yeni bir politikadan sonra doğrulanması gereken bir başka konu olan sosyal nakit transferi desteği alacağı alternatif bir bakım planı sunmasıdır (MIGEPROF, 2011).
- **Survi ve Sağlık:** Sağlık hizmeti sağlayıcılarına erişim, Ruanda için 15428 kişi başına sadece 1 doktor ve 1.200 kişi başına 1 hemşire için bir meydan okuma olmaya devam etmektedir (Ruanda Sağlık Bakanlığı, 2016). Ülkede hala çocuk hastanelerinin bulunmamasına rağmen tüm çocuklar genel sağlık sigortası kapsamındadır.
- **Eğitim:** Ülke, her çocuk için makul yürüme mesafesindeki ilkokulun mevcudiyeti, engelli çocukların / engelli çocukların eğitim merkezlerinin destekleyici /

iyileştirici eğitim, kütüphane ve bilişim tesislerini sağlamak üzere çalışmaktadır (MIGEPROF, 2011).

- **Koruma:** Ruanda Hükümeti, Çocukları ve onların çıkarlarını korumak için; Çocukların Şiddete Karşı Hak ve Korunması Hakkındaki 27/2001 Nolu Kanun, sınır ötesi insan ticaretine karışan kişiler için ceza öngören özellikle çocuklarda 7/2004 Sayılı teşkilat Kanun, 27 Mayıs 2009 tarihli Ruanda'da İşgücünü düzenleyen kanun ve Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında 10 Eylül 2008 tarihli 59/2008 Sayılı Kanun, yasalar çıkarmıştır. Ayrıca, Ruanda Hükümeti Ulusal Çocuk Koruma sisteminin değerlendirmesini ve 2010 yılının Kasım ayında paydaşların haritalandırılmasını başlatmış ve bu da çocukların haklarının gelişiminde önemli stratejik planların yapılmasına yardımcı olmuştur.
- **Adalet:** Suç işleyenlerin ya da mağdurların yargılamanın tüm aşamalarında hukuki yardımları olup olmadığı, stratejik planda sunulan diğer husus, bugüne kadar ulaşılamamış olan çocuk mahkemelerinin kurulmasıdır. Çocuk adaletinin üç sütunla işaretlenmesi amaçlanmıştır; ‘Saptırma’ (çocukları yargı süreçlerinden ve topluluk çözümlerinden uzaklaştırmak); ‘Onarıcı adalet’ (çocuğun, aile üyelerinin, mağdurların ve toplulukların katılımı yoluyla uzlaşma, iadesi ve sorumluluğu teşvik etme) ve “gözaltı hükümlerine alternatifler” (danışmanlık, şartlı tahliye ve toplum hizmeti) (MIGEPROF, 2011).
- **Çocuk Katılımı:** Bu, çocukların hayatlarını etkileyen tüm konularda görüş bildirme haklarını teşvik etmeyi amaçlayan bir programdır (MIGEPROF, 2011). Bu anlamda Çocuk Ulusal Zirvesi, Ruanda'nın 416 İdari Sektöründen tüm çocuk temsilcilerini görüşlerini almak üzere kurulmuştur.

Ruanda Hükümeti, bu 7 tematik alanın uygulanmasında kurumsal rollerin sorumluluklarını şöyle dağıtmıştır (MIGEPROF, 2011):

Tematik alanlar	Öncelikli sorumluluk	Destekleyici rolü
Kimlik ve Uyrak	MINALOC	MIGEPROF, MINIJUST
Aile ve Alternatif Bakım	MIGEPROF	MINIJUST, MINALOC
Survi ve Sağlık.	MOH	MIGEPROF, MINALOC, MINECOFIN
Eğitim	MINEDUC	MIGEPROF, MINICYOUTH
Koruma	MIGEPROF	MINIJUST, MINALOC MIFOTRA, MIDMAR
Adalet	MINIJUST	MIGEPROF, RCS
Çocuk Katılımı	MIGEPROF	MINALOC, MINEDUC, MINAFFET

Her tematik alanda, normal olarak, tematik alanda bulunan planları yürütmek için birincil sorumluluk taşıyan bir bakanlık vardır. Tematik alanın sadece bu kurum tarafından karşılanamaması durumunda, benzer alan çalışmasına sahip diğer kurumlar destek vermekle yükümlüdür.

2.7. TÜRK HUKUKU BAğLAMINDA ÇOCUğUN YÜKSEK YARARI

2005 tarihli Çocuk yasası ve Anayasanın 2010 değişikleri, çocuklarla ilgili tüm konularda çocuğun en yüksek yararlarını göz önünde bulundurmakla birlikte, terimin kendisini tanımlamamıştır. Türk yasalarına göre bir tanımın olmaması, çocuğun en iyi

çıkarlarının terimlerinin bir boşluk olduğu anlamına gelmez; Bunu mahkemelerin uygulamalarında ve zaten imzalanmış sözleşmelerde değerlendirmenin çeşitli yolları vardır. Çocuk koruma kanununun dördüncü maddesi, çocuklarla ilgili herhangi bir şeye karar verirken uyulması gereken ilkeleri içerir, bunlar:

- **Çocuk yaşama hakkı:** yaşama hakkı, bedensel ve ruhsal varoluşu, ölümün savaş yasalarına uygun olarak gerçekleştiği durumlar dışında dokunulmaz olacaktır (TBMM, 1982).
- **Çocuğun kalkınma hakkı:** bu, çocuğun iyi sağlık hizmetleri hakkı, iyi konut hakkı (barınma hakkı), eğitim hakkı, temiz çevre hakkı gibi en iyi gelişimini sürdüren tüm hakları kapsamaktadır.
- **Çocuğun korunma hakkı:** aile hakkı, işkence, zorla çalıştırma, zararlı cezalar ve adil yargılanma hakkı.
- **Çocuğun katılım hakkı:** bu, konuşma ve fikir özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve barışçıl toplanma özgürlüğünü içerir.
- **Çocuğun ayrımcılıktan korunma hakkı:** Çocukların statüsünden bağımsız olarak yasayla ve yasa önünde eşit muamele görme hakkı.
- **Çocuğun kimlik ve mahremiyet hakkı:** Çocuğun kimliği en iyi çıkarlarını oluşturmadıkça kamuoyuna açıklanmamalı ve çocuğun kişisel bilgileri kamu denetiminden korunmalıdır.

Türkiye, Ruanda ve dünyanın herhangi bir ülkesi gibi, çocuğun çıkarlarını aynı şekilde tanımlayamaz, ancak yine de fikir önceki bölümlerde gördüğümüz kadarıyla aynıdır; Onlar farklı ifadeler var ama onları analiz ederken aynı anlama geliyor.

2.7.1. Çocukların Türkiye'deki En Yüksek Yararları Üzerine Dış Yasal Çerçeveler

Türkiye, uluslararası ve bölgesel çocuk hakları sözleşmelerinin yanı sıra yasaları ve çeşitli politikaları kabul ederek ÇYY'yi korumak için çeşitli adımlar atmıştır. Anayasanın son fıkrasında geçen 90. madde *usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı*

hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.

Bu bağlamda, Türkiye, 17, 29 ve 30'uncu maddelerinin çekinceleri ile çocukların çıkarlarını korumak için önde gelen belgeleri oluşturan ÇHS'yi onaylama ve kabul etmenin yanı sıra, Çocuk Haklarına Dair sözleşmesi'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuğu Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari iki protokol de dahil olmak üzere başka araçlar imzalamıştır (Çocuk Hakları Komitesi, 2012).

Türkiye'nin, 2007 yılında Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi de dahil olmak üzere birçok bölgesel antlaşma imzaladığında (Minnesota Üniversitesi İnsan Haklar Merkezi, 2007), çocuğun en yüksek yararları da hedeflenmiştir. Bu sözleşme, çocukların cinsel sömürsü ve istismarını engellemek ve bunlarla mücadele etmeyi, cinsel sömürü ve istismara maruz çocuk mağdurların haklarını korumayı, çocukların cinsel sömürü ve istismarına karşı ulusal ve uluslararası işbirliği geliştirmeyi ve herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın mağdur haklarını koruma tedbirlerini kullanmayı amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2007).

2.7.2. İç Hukuk Ve Çocuk İlkesinin Yararı

Daha önceki bölümlerde de gördüğümüz gibi, çocuklara yönelik en iyi menfaat ilkesi, her şeyden önce çocuklar için en iyi olanın önceliklerini verme eylemidir. Bu ilkenin uygulama alanları yani tüm idari ve adli makamlar, yasama organları, kamu ya da özel sosyal refah organizasyonları Çocuklarla birlikte ve onlarla birlikte, bunlarla ilgili kararlar alabilecek tüm faaliyetlerdir.

Türk tarafında ise, ÇHS'nin 3. maddesinde öngörülen her türlü hususta, çocukların yararlarını göz önünde bulundurmamak, anayasada dikkate değer bir şey değildir (UNICEF, 2015). Ancak, çocuğun refahını ve menfaatlerini korumak, 2005 tarihli Türk çocuk koruma eyleminin 4. maddesinde öngörülen 12 temel ilkedden biridir. Bir başka yasal direktif hükmü, Türk medeni kanununun 346. Maddesi olup, bir hakimin çocuğun olası çıkarlarını ve tehlikede olma ihtimali olan gelişimleri korumak için gerekli önlemleri alacağını öngörmektedir.

Türkiye'de, çocukların sosyal refahı uygulaması Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) görevleri arasındadır ve ÇHS'nin uygulanması, meclis çocuk hakları izleme komitesinin yönetimindedir. Türkiye'de bazı büyükşehir belediyeleri çocuk haklarını istismardan korumak ve korumaya ihtiyacı olan çocuklara yardım etmek için çeşitli yollar başlatmaya çalışmaktadır. Bu şehirler şunları içerir:

- **İzmit belediyesi Çocuk Hakları Masası:** İzmit Sınırları içerisinde sakin 0 -18 yaş mahzurlu grup çocukları ve ailelerinin her nevi başvurusunu ve yapılan uyarıları olarak lüzumlu kurumsal belli bir yöne yönelmeyi yapmak ve bilgi vermektedir. Aynı zamanda çocuklarla ilgili çocuğun faydasının söz konusu olduğu hertürlü programa destek verir ve düzenler. İzmit sınırları dahilindeki okulların 5 ve 6 .sınıf öğrencilerine madde bağımlılığı,şiddet,istismar ve çocuk hakları konularında farkındalık yararak amacı ile eğitimler verilmektedir (Çocuk Hakları Masası, 2017).
- **Düzce Çocuk Hakları Çalıştayı:** Düzce Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesinde yürütülmekte olan Çocuk Hakları Komitesi çalışmaları kapsamındadır. Bu Çalıştay, çocuk sorunları ve çocuk hakları, çocuklara yönelik aile ve sevgi odaklı hizmet modelleri, çocukların dengeli düzenli ortamlarda yetişmesi, çocuklar yetiştirilirken onlara bir değer olduklarını hissettirilmesi, çocuk sorunlarında toplumsal desteğin önemi konularında açıklamalarda bulunur (Düzce Valiliği, 2015).
- **Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Hakları Birimi:** Çocuk Hakları Birimi (ÇHB), Belediyenin bünyesinde 137 numaralı 12 Nisan 2011 tarihli Belediye Meclisi Kararı ile Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Sosyal Yardım Hizmet Şube Müdürlüğü'ne bağlı olarak kurulmuştur. 2014 yılından itibaren Kadın Çocuk ve Engelli Hizmetleri Şubesi'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Birimin amacı; çocukların kendileriyle ilgili olan konularda karar verme becerilerini, yetişkinlerin de hayata dair ilgili konularda çocukların katılımını sağlama becerilerini arttırmaya yönelik çalışmaların yaygınlaştırılmasını konusunda hizmet vermektir (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2011)

- **Sarıyer Belediyesi Gençlik Eğitim Merkezi (SAGEM):** İlçedeki genç nüfusun kültürel ve sosyal gelişimlerine destek olmak, günümüz bilgi çağında bölge halkının kütüphane ve internet kullanımı gibi bilgiye ulaşma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılmıştır. SAGEM’de uzman eğitimci eşliğinde, 7-14 yaş grubu öğrencilere Matematik, Türkçe, Sosyal, Bilgisayar ve İngilizce etüt dersleri verilmektedir (Sarıyer Belediyesi, 2013).
- **Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi:** Çocuk Meclisi, Ankara’da yaşayan çocukların problemlerini, taleplerini ifade etmelerini ve kendileriyle ilgili problemlerin çözümünde aktif rol almalarını sağlamak; çocukların içinde yaşadığı ülkenin, manevi ve ahlaki değerlerini öğrenebilmeleri ve geleceklerine güvenle bakabilmeleri amacıyla kurulmuştur. Meclisi içinde; Eğitim, Kültür ve Sanat, Çevre ve Sağlık, Barış ve Kardeşlik , Yardımlaşma , Çocuk Hakları, Basın-Yayın ve Spor çalışma komisyonları vardır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 1995).

Sakarya, Zonguldak ve Antalya gibi diğer bazı belediyelerin de çocuk haklarını koruma amacıyla faaliyet gösteren farklı programları var. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), çocuğun refahının kalitesini ölçmek için benzersiz bir formül olmasa bile, OECD her yıl 30 OECD ülkesinde Karşılaştırmalı politika odaklı çocuk refahını her yıl yayınlamaktadır. Beş boyutta; maddi refah, Sağlık ve güvenlik, Eğitim, davranışlar ve riskler, Konut ve çevre, Nordik ülkeleri lider olduğunu raporda görülmektedir. Dikkat çeken nokta, Türkiye'nin, çocuğun ideal esenliğini sürdürmede iyi bir performans göstermemesidir. Diğer bir sorun ise, konut ve çevre üzerindeki veri eksikliğidir ve bu da taahhüt eksikliğini göstermektedir (UNICEF Araştırma Ofisi, 2013).

2.8. ÇOCUK VELAYETİ

Tüm mahkemelerin velayeti kararlarının çocuğun çıkarlarının en yüksek standartlarına göre alınması zorunludur (Wolf, 2017). Bu, yargıcın vereceği karar ne olursa olsun, çeşitli faktörlere dayanarak çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini göstermektedir. Bu faktörler bir ülkeden ülkeye değişmektedir, çünkü onların araçları eşit

değildir ve ihtiyaçları değişmektedir, ancak insan hakları evrensel olduğundan, bazı faktörlerin ortak olması muhtemeldir, bunlar aşağıdakileri içerir:

- **Ebeveynlik kabiliyetine dair kanıt:** ocuğun velayetini talep eden ebeveynin çocuğa gerekli tüm fiziksel ve duygusal ihtiyaçları sağlayabileceğini mahkemenin kontrol edeceği ilk kanıttır. Bu ihtiyaçlar gıda, barınak, kıyafet ve tıbbi bakım, eğitim, sevgi dolu destek ve genel ebeveyn rehberliği olmalıdır. Ebeveynin çocuğunun velayetinde ne sağlayabileceğinin dışında, Mahkeme, ocuğun ebeveyninin mümkün olan en iyi menfaatlerine hizmet etmek için fiziksel ve zihinsel olarak uygun olup olmadığını da dikkate alacaktır.
- **Tutarlılık:** yaşam düzenlemeleri, okul veya ocuk bakım rutinleri ve geniş aile üyelerine erişimin, velayetinde tutulduğu süre boyunca mümkün olduğu kadar tutarlı olduğu kanıtlanmalıdır.
- **Çocuğun yaşı:** bu, her çocuğun velayet kararında önemli bir faktördür, bir çocuğun kendisi için çok küçük olduğu veya en yüksek yararının mahkemenin gözetimine göre karar vermesi ve bu faktöre bağlı olarak, velayet kararında bir çocuğun kendi seçimini yapması mümkün olabilir.
- **Güvenlik:** ocuğun güvenliği fiziksel ya da zihinsel olarak büyük önem taşımaktadır, çünkü çocuğun ne kadar güvende olduğuna dair bir kanıt olmadığı zaman, hakimler velayetine alınmasını kolay bir şekilde reddedecektir.
- **Mevcut rutini değiştirmenin etkisi:** ocuğun rutinini olabildiğince tutarlı tuttuğumuz gibi, hâkimler rutin kabul edilebilir bir değişim sağlamakta ve çocuğu olumsuz yönde etkileyebilecek herhangi bir değişiklik geçersiz sayılmakta ve yasaktır.

Çocuğun en iyi menfaatleri kavramı, temel olarak çocuğun refahını etkileyebilecek ve çocuğun refahını etkileyebilecek her kararda neyin en iyi olduğunu düşünmeyi amaçlayan BM ocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesinin hükümlerine dayanmaktadır. ocuk, kendisi ya da onunla ilgili konularda rızası için mümkün olan her zaman seçer.

Ruanda'da çocuk haklarının korunmasına ilişkin kanunu, çocuğun ve ailenin düzenlenmesine ilişkin kanun gibi diğer yasaların ve çocuk ceza yargılamaları hakkında konuşan ceza usulü kanunu ve çocuğun temel haklarını içeren Cumhuriyet Anayasasının desteğiyle çocuğun en yüksek yararlarını göz önünde bulundurarak kullanılması gereken en iyi kaynaktır.

Diğer taraftan Türkiye, çocuk kavramının en iyi çıkarları, yasal metinlerle tam anlamıyla eşleşen bir şey değildir, ancak tüm çocuklar, bugüne kadar elde edilen yasal çerçevelerle, çocuğun en yüksek yararları adına yapılmıştır. Tukeye'de dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da, büyük işletmelerin bir şekilde çocuklarının en yüksek yararlarını korumaya bir şekilde ya da başka bir şekilde katılmalarıdır.

Ruanda, Türkiye ya da diğer ülkeler olsun, çocuğun yüksek yararı için en iyi olanın ne olduğunun belirlenmesi hâkimlerin elindedir, ancak nihayetinde BMMYK ve UNICEF gibi BM kurumları, çocuk tespitlerinin ve uygulamalarının en yüksek yararlarını belirleyerek büyük bir adım atmıştır. Bu kararlar; çocuklar için sağlam çözüm, istisnai durumlarda eşlik eden veya ayrılmış çocuklar için bakım düzenlemeleri, çocuğun görüşleri ve bir çocuğun ebeveynlerinden vasiyetlerinden ayrıldığı durumlarda etkili önlemleri sağlamalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUANDA HUKUKUNDA ÇOCUK

Bu bölümde, Ruanda'nın kanun ve kurumlarının çocuklara tüm kapsamı ile nasıl davrandıklarını analiz edilip tartışılacaktır. Nihayetinde BM'nin çocuğun hakları konusundaki sözleşmesinde belirtildiği üzere, çocuğun menfaatinin hangi noktalarda en faydalı olduğunu gösteren görüşleri sunulacaktır.

Ruanda kültüründe bir çocuk yalnızca ebeveynleri için değil; aynı zamanda ülkesi ve tüm sülalesi için önemlidir. Bir çocuğu kötü bir davranış yapıyorken veya kötü bir alışkanlığa şahit olurken bulan bir yetişkin buna kanuni zorunluluk olarak son vermelidir. Bu her Ruanda vatandaşının kanuni yükümlülüğüdür.

Cumhuriyet, demokratik otoriteler, adalet kurumları işlevsel düzenlemelerini geliştirdikleri modern zamanda, kanunlar ve gelenekler netleşti. Ruanda'daki Anayasadan tüzüklere kadar tüm düzenlemeler ve önerilerde, çocukları hedef alan farklı hükümler kolayca bulunabilir. Bu bölümde, çocuk haklarıyla bağlantılı farklı yasaları kendi çerçevelerinde dikkatlice analiz edilip; çocuk hakları ile ilgilenen farklı kurumların farklı yönergelerinin ayrıca üzerinde durulacaktır.

3.1. RUANDA CUMHURİYETİ ANAYASASI

Ruanda Anayasası 3. Madde: “Anayasa, ülkenin en üstün düzenlemesidir.” Bu Anayasaya aykırı herhangi bir kanun ya da karar eylemi olamaz. Ruanda topraklarında uygulanan tüm yasalar Ruanda Anayasası hükümlerinden farklı olmama zorunluluğu içindedir.

Ruanda Anayasası, devletin aileyi koruması ve ailenin Ruanda toplumunun temelini güçlendirmesi gerekliliğini ortaya koyuyor. Bu hükümler, hem anne hem de babaya çocuğunu iyi yetiştirme sorumluluğunu vererek devam eder. Devlet ayrıca, ailenin

gelişmesini sağlamak için ailenin, özellikle de çocuğun ve annenin korunması için uygun mevzuat ve organları oluşturmaktadır. (Ruanda Parlamentosu, 2003).

Ailenin ve çocuk haklarının korunmasının özü olan 19. maddede belirtildiği üzere: her çocuğun yaşına bağlı olarak; ailesinden, diğer Ruandalılardan ve devletten belirli koruma mekanizmalarına, ulusal ve uluslararası kanunların öngördüğü koşullar ve yaşam koşulları, isteme hakkı vardır.

Çocukların bir başka korunma yolu, 38. maddenin ikinci fıkrasında düzenlendiği üzere: ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim özgürlüğü, kamu düzenini, ahlakı, gençlerin ve çocukların korunmasını, her vatandaşın namus ve haysiyet hakkını ve kişisel ve aile gizliliğinin korunmasına zarar vermemelidir. Bu maddedeki gençlerin ve çocukların korunması ve onların zarar görmemesi, Ruanda'nın en önemli ilkesidir.

Ruanda Anayasası, 16. maddesi çocukların da yararlandığı diğer hükümleri sunmaktadır: Burada tüm Ruandalılar hak ve özgürlüklerle doğarlar ve eşit kalırlar. Etnik köken, aile veya ata, klan, ten rengi veya ırk, cinsiyet, bölge, ekonomik kategori, din veya inanç, görüş, servet, kültürel farklılıklar, dil, ekonomik durum, fiziksel veya zihinsel engellilik veya başka herhangi bir ayrımcılık biçimi yasaklanmış ve yasalar tarafından cezalandırılmıştır. Bu hüküm, herhangi bir ayırım yapılmaksızın yasalar önünde eşitlik hakkının temelidir.

2015'te gözden geçirilen 2003 Ruanda Cumhuriyeti Anayasası, insan haklarını temel bir ilke olarak kabul etmektedir. Ruanda Anayasasının girişi, 26 Haziran 1945 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 9 Aralık 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948 tarihli Evrensel Deklarasyon Bildirgesi, 21 Aralık 1965 tarihli Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi, 19 Aralık 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 19 Aralık 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, 1 Mayıs 1980 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, İnsan ve Halkların Afrika Şartı'nın 27 Haziran 1981 tarihli ve 20 Kasım 1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Sözleşmelerde yer alan insan hakları ilkelerine bağlılık teyit edilmektedir. (Ruanda Parlamentosu, 2003).

Yine Anayasasının II. Başlığı "Temel insan hakları, vatandaşın hakları ve görevleri, (madde 10'dan 44'e kadar), geniş bir hak aralığını garanti eder ve diğer hakların yerel mevzuatta gerçekleştirilmesi için gerekli temel ilkeleri belirler ve korunması için çekirdek uluslararası insan hakları belgelerine yer verir. Ruanda Cumhuriyeti Anayasası'nda güvence altına alınan haklar arasında şunlar bulunmaktadır:

- Adalete ve hukukun üstünlüğüne erişim (29.madde): Bu madde, adil yargılanma garantisi, Avukatın görüşme ve dosya inceleme hakkı, davalarda masumiyet karinesini ve borçluların haklarını içermektedir.
- İşkence ve diğer zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele biçimlerinin özgürlüğü [Madde 14]: Bu madde fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkını sağlar ve rızasız deney yapılmasını yasaklar.
- Ayrımcılık yasağı ve eşitlik (Engelli Kişiler) [Madde 15, 16,51]: Madde 15 ve 16, cinsiyet, ten rengi, inanç veya ibadet, mali durum, kabile veya klan, ebeveyn, dil ayrımı olmaksızın eşitlik konusunda genel bir garanti sunar. Madde 51'e göre engelli kişilerin eğitimini kolaylaştıran özel tedbirler almak devletin görevleri arasındadır.
- Soykırımdan kurtulan ve savunmasız grupların hakları (Maddesi 50, 51): Devlet, kendi imkanları çerçevesinde ve yasalar uyarınca, muhtaç durumdaki tutsi'ye karşı soykırımdan kurtulanların ve diğer savunmasız grupların refahını amaçlayan, özel yardımlarda bulunma yükümlülüğündedir. Yoksullar, yaşlılar ve çocuklar bu kategorideki en savunmasız kişilerdir.
- Vatandaşlık ve kamu görevliliğine katılım hakkı (Madde 25,27)
- İfade özgürlüğü, bilgiye erişim özgürlüğü ve basın özgürlüğü, [madde.38]: İfade ve bilgiye erişim özgürlükleri; kamu düzenini, toplum ahlakını, gençlik ve çocukların korunmasını, vatandaşların onur ve haysiyetini, kişisel ve ailevi gizliliğinin korunmasını etkileyemez.
- Dernek kurma ve örgütlenme özgürlüğü [Madde 39, 40]: Ruanda'daki çocuklar, 2004 yılından beri ülkelerinin gelişimlerine ilişkin görüşlerini de ifade edebilecekleri, her yıl tüm idari sektörlerden gelen çocuk delegelerini bir araya

getiren bir ulusal danışma form zirvesine sahiptirler. (Ulusal Çocuk Komisyonu (NCC), 2017).

- Mülkiyet hakkı [Madde 34, 35]: Herhangi bir vatandaş gibi çocuğun bireysel veya toplu olarak mülkiyet hakkı vardır. Bu, bir halefiyet, bağış veya kendisinin yaptığı bir satın alım sonucu olabilir.
- Kültüre Katılma Hakkı [Madde 36]: Her Ruandalı gibi çocuklar, ulusal kültür teşvik faaliyetlerine katılma hakkına ve yetkisine sahiptir.
- Çocukların ve Gençlerin Hakları [Madde 18, 19, 38]: Devlet, ailenin, özellikle de çocuğun ve annenin korunması için uygun mevzuat ve organlar oluşturmaktadır. Ailenin gelişmesini sağlamak için Devlet, ulusal kanunlar ve uluslararası sözleşmelerde öngörüldüğü üzere yaşına ve yaşam koşullarına bağlı olarak her çocuğun ailesine özel koruma mekanizmaları oluşturmalıdır.

Eğitim hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, Kişinin özgürlük ve güvenlik hakkı, bir ülkeye ve vatandaşlığa hak kazanma hakkı, farklı sektörlerce bir üst önem arz etmektedir. Bundan sonraki bölümde bu haklara ilişkin ayrıntılar analiz edilip sunulacaktır.

3.1.1. Ruanda Anayasasında Eğitim Hakkı

Tutsi'ye karşı 1994'te yapılan soykırımdan sonra, yeni Hükümet, eğitim sisteminin yeniden inşası için bir politika başlattı. Okullar inşa edilmeli yada restore edilmeli idi (ülkenin 1836 okulundan yalnızca 648'i hala faaliyete geçmişti) bir çok öğretmen öldürüldüğü için yeni öğretmenler eğitilmeli ve bir çok öğretmen yurt dışında mülteci olarak yaşadığı veya sınır dışı edildikleri için bu öğretmenlerin de yeniden ülkeye kazandırılmaları gerekmektedir. Örneğin kalifiye ilkokul öğretmenleri için eski çalışan öğretmen sayısının yaklaşık yarısından fazlası bu şekilde mülteci veya sınır dışı edilmiş durumdaydı (Obura, 2003). Buna ek olarak, nüfus, okulların tekrar güvenli yerler olduğuna ikna edilmeliydi.

Durum böyle iken, Ruanda okullarının büyük bir kısmı hükümet tarafından finanse edilmesine rağmen, okulların büyük çoğunluğu dini kurumlarla, özellikle de

Roma Katolik Kilisesi ile bağlantılıdır (Easterly, 2009) (J. Bridgeland, 2009). Katliamlar sırasında, insanlar okul ve kiliselerin güvenli alanlar olduğuna inanıyordu, ama toplu katliamların çoğunluğu da buralarda oluşmuştu.

Bir başka kritik durum ise bir veya iki ebeveynini kaybetmiş olan pek çok savunmasız çocuğun başına gelmiştir. (HIV/AIDS'in yaygınlığı da bu durumu olumsuz etkilemiştir.) Ruanda, dünyanın en yüksek yetime sahip ülkelerinden biridir (Thomas, 2010) (Walque, 2009). Katliamlar sona erdiğinde 85.000 ailenin çocuğu yetim kalmış ve bu sayının % 90'ı da kız yetimlerdi (Torres, 2005) (Obura, 2003). Yetim kız sayısının artmasında kadınlardan çok erkeklerin öldürülmesinin etkisinden başka, ülkeden kaçan ya da cinayetlere katılmakla suçlanan mahkumların da erkek olmasının etkisi de büyüktür. Bu hanelerde yaşayan çocuklar için, mali zorunluluklar ve ev işlerini yapmaları gerektiği düşünüldüğünde genellikle okula gitmeleri pek mümkün değildi. Bunlara, hapsedilmiş ailelerini beslemek için hapishaneye düzenli yolculuklar da dahil edildi. (SCF (Save the Children Fund), 1999). 2000 yılında, ilköğretim çağındaki (7-13 yaş) tüm çocukların% 40'tan biraz azında evde hiç ebeveyn yoktu veya yalnızca biri bulunmaktaydı (Dünya Bankası, 2004).

2003'teki Ruanda Anayasası, 20. maddesinde tüm Ruandalıların eğitim hakkına sahip olduğunu ve ilköğretimin devlet okullarında mecburi ve ücretsiz olduğunu belirtmektedir. Çocuğun haklarına ve korunmasına ilişkin 14/12/2011 tarihli 54/2011 numaralı kanununun 47. maddesinde, devlet okullarında ilköğretimin ücretsiz olduğunu ve bu yasa ile eğitimin sadece bir hak olmadığını aynı zamanda bir sorumluluk olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. 48. Madde, çocukların ebeveynlerinin, çocukların eğitimini sağlamak ve okuldan ayrılmalarına neden olabilecek durumlardan kaçınma yükümlülüğüne sahip olduklarını belirtmekte ve bu sayede okul bırakma oranlarının azaltılmasını hedeflemektedir.

Ruanda anayasası, Ruanda devletinin imzaladığı uluslararası anlaşmalar için de bir yol niteliğindedir. Dikkat çeken bir nokta, ÇHS'nin ortaokul eğitimi ve yüksek öğrenim üzerine İHEB'ye kıyasla daha güçlü ifadeler bulunduğu, ancak bunların "aşamalı olarak" veya zamanla gerçekleştirileceğini belirtmektedir.(Paxton, 2012).

Bu hakkın uygulanması için Ruanda hükümeti, eğitim bakanlığı bünyesinde 9 yıllık temel eğitim programını başlatarak, devlet okullarındaki bir çocuğun ilköğretim okullarının ilk yılından 9. sınıfa kadar eğitime erişmesini sağlamaya başlamıştır. 2010 yılından itibaren ise 9 yıllık temel ücretsiz eğitim 12 yıla kadar çıkarılmıştır.

İlköğretimin ücretsiz olarak verilmesinin ardından eğitim seviyesinde kayda değer bir ilerleme kaydedildi. Şu anda % 95,4 okula gitme oranı bulunmakta; erkeklerde bu oran (% 94.2) kızlarda ise biraz daha fazla olarak (% 95.6)'dır. Ancak okul bitirme oranı erkek ve kızlar için (% 76), okuldan ayrılma oranı (% 12.2) ve sınıf tekrarlama oranları (% 14)tür. Bu oranların olma sebeplerinden biri de bir öğretmen başına ortalama olarak 63 öğrenci denk gelmektedir. (UNICEF, 2012). Bu oranlar Ayrıntılı Eğitim Sektörü Yaklaşımından alınmıştır (SWAp).

Eğitim hakkının geliştirilmesi çerçevesinde, 08/01/2016 tarih ve 001/2016 numaralı Bakanlık Emri ile, çocuklarını okula göndermeyen ebeveynlere ve işyerinde çocuklarını çalıştıran veya okuldan ayrılmalarını teşvik eden diğer insanlara karşı yaptırım öngörülmüştür. Ruanda'da ilkokul için anne-babalar tarafından ödenmesi gereken hiçbir ücret yoktur, ancak okullar yine de ebeveynlerden farklı gönüllü katkılar şeklinde ek ücret almaktadır. Bu katkıların ne kadar gerekli olduğu ile ilgili fazla bir araştırma yapılmamaktadır. (UNICEF, 2012).

3.1.2. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı

Ruanda anayasasının 21. maddesi tüm Ruandalıların sağlıklı yaşam hakkına sahip olmasını öngörmektedir. 2012 yılında yüksek oranda anne ve çocuk ölüm oranına sahip 10 orta ve düşük gelirli ülkeden biri olan (Bangladeş, Kamboçya, Çin, Mısır, Etiyopya, Laos, Nepal, Peru ve Vietnam) Ruanda, Milenyum Hedefleri Kalkınma Projesi hedeflerine ulaşmak için çocuk ölüm oranını da azaltmış bulunmaktadır. (Dünya sağlık örgütü, 2017).

Sağlık Bakanlığı çalışanlarının sıkıntısı (özellikle ebeler), sınırlı sağlık altyapısı ve çok yüksek anne ve çocuk ölüm oranlarının çözümü için, Ruanda hükümeti, politikaları

ve sağlık sekt6ru reformlarına 6nem vererek 6reme, anne, yenidoğan ve 6ocuk sağlığını (RMNCH) 6n plana almıştır. (Ruanda Sağlık bakanlığı, 2014).

Evrensel sağlık hizmeti sunmak amacıyla devlet, 6lke sağlık sistemlerinin g6çlendirilmesine; planlama yapılarak sağlıkla ilgili ulusal harcamaların artırılmasına; yenilik6i sağlık finansmanı mekanizmalarına; sağlık 6alışanlarına ve altyapı geliştirmesine 6nem vermiştir. Aynı zamanda bir toplum temelli sağlık sigortası (CBHI) şeması ve performansa dayalı finansman (PBF) sistemi odaklanmıştır.

Ruanda, *Mutuelles* olarak bilinen yenilik6i CBHI şeması gibi RMNCH hizmetlerine finansal ve coğrafi erişimi artırmak i6in 2000 yılından beri 6eşitli girişimler başlattı (Bucagu M, 2017). Bu 6alışmanın etkisinin bir 6l6t6t6, 2000 ile 2007 yılları arasında sağlık hizmetlerinden yararlanmada ilerleme, 6lkenin en yoksul %20 lik b6l6m6 arasında en b6y6k oranda ger6ekleşmiştir. (Ruanda Ulusal İstatistik Enstit6s6 (NISR), Sağlık Bakanlığı (MOH) ve ICF International., 2017). Bu planlar, 2011 yılında daha yoksul hane halklarının daha d6ř6k bir prim 6demesi ya da hi6 prim 6dememesi i6in 66 katmanlı prim sistemi ile daha da geliştirilmiştir (Lu C, 2017). Aşağıda, aynı zamanda, Ruanda Anayasası'nın bir 6r6n6 olan 6ocuğun korunması ve korunması ile ilgili kanunun sağlığa kavuşma hakkına da sahip olduğu h6km6 bulunmaktadır (6ocuğun haklarına ve korunmasına ilişkin 14/12/2011/54/2011 numaralı yasanın 44'6nc6 maddesi.):

- H6k6met, birincil sağlık hizmetinin geliştirilmesine 6nem vererek, 6ocuğun sağlığından yararlandığından emin olmak i6in gerekli t6m 6nlemleri alır.
- H6k6met, koruyucu ve iyileştirici bakımın, 6ocuklara ulusal bağışıklık sistemlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını, k6t6 beslenme ile m6cadele edilmesini sağlar ve 6ocukların beslenme kalitesini kontrol etmek ve 6ocuklara temiz su sağlamak i6in uygun tedbirleri alır.
- Ebeveyn, vasi ve başka herhangi bir kimse bir 6ocuğa alkoll6 i6ecekler veya başka herhangi bir ila6 satma, satış yapma veya bu 6r6nleri getirmesini istemekten ka6ınmalıdır. Ayrıca, 6ocuğun bu t6r 6r6nlerin satışa sunulduğu herhangi bir yerde 6alışmasına neden olmaktan da ka6ınmalıdır.
- 6ocukların katıldığı bir parti d6zenleyen herhangi bir kişi, alkoll6 i6ecekler veya başka herhangi bir ila6 kullanmalarını sağlamalıdır. Bir 6ocuk, eşlik edilmediği

sürece alkollü içeceklerin satıldığı veya tüketildiği herhangi bir yere giremeyecektir.

- Gece kulüpleri ve alkolu içki veya uyuşturucu tüketilen yerlerde ise eşlik edilse dahi çocukla birlikte girilemeyecektir.

Afrika'da HIV / AIDS pozitif oranının yüksek olduğunun tespitinden sonra, Ruanda'daki yasa koyucular bu kanunla 55. maddedeki HIV / AIDS'ten etkilenen çocukları korumak için şu hükümleri öngören bir hüküm oluşturdu: Hükme göre, HIV bulaşmış veya HIV'den etkilenen çocuklar / AIDS, araçlarına bağlı olarak Hükümet'in özel bir korunması ve yardımından yararlanabilecektir.

12 yaşın üzerindeki bir çocuk, ebeveynlerinin veya vasinin yasaklanmasına bakılmaksızın, yetkili bir tıp doktoruna veya hemşireye danışabilir ve muhalefete rağmen kendi isteği ile muayene olabilir.

Yukarıda belirtilen kanun madde 45'de, Ruanda topraklarındaki her çocuğun, ilgili kanunlara uygun olarak bir sağlık sigortasına dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bütün bu politikalar, anayasanın 21. maddesinin uygulanmasını sağlamak için formüle edilmiştir. Ancak maddelerdeki zayıflıklara yönelik eleştiriler devam etmektedir.

3.1.3. Vatandaşlık Hakkı

Bazı Ruandalıların diğerlerinden daha Ruandalı hissettikleri Ruanda'da bir zaman vardı. 1959'da birçok Tutsi evlerini kaybetti ve ülkeden kaçtı, bazıları sınır bölgelerine gitti. Yurtdışında doğan çocukların veya başka ülkelere kaçan vatandaşların vatandaşlık hakkı yoktu. Bu kişiler diğer Ruandalılar tarafından lanetli ya da vatansız olarak kabul edildi. Tutsiler'e karşı 1994 Soykırımından sonra yeni kurulan hükümet, sınır ötesi ülkelerde mültecileri geri alma ve Ruanda'nın yurtdışındaki her Ruandalı mültecisini ağırlama kampanyası da dahil olmak üzere dünyanın her yerindeki Ruandalıları birleştirmeye odaklandı. Ruanda'daki BMMYK programı, 1994 yılından bu yana geri dönen ve çocukların çoğunlukta bulunduğu Ruanda mültecileri sayısının 3.440.483'e ulaştığını tahmin ediyor (BMMYK, 2018).

Ruanda anayasası her kişinin vatandaşlık hakkı olduğunu belirtir. Birden fazla vatandaşlığa sahip olma hakkını da saklı tutar. Anayasa'nın 7. maddesi tarihsel bir soruna yol açarak ortaya çıkacak tüm çatışmaları ve boşlukları kapsıyor ve 1 Kasım 1959 ile 31 Aralık 1994 tarihleri arasında uyruklarından yoksun kalan Ruandalılar ya da torunlarının yabancı uyruklu olmalarına rağmen Ruanda'da yerleşmeye dönecek olursa, Ruanda uyrukluğunu otomatik olarak tekrar elde edeceklerdir. Ruanda'dan ve onların soyundan gelen tüm kişiler, talepleri üzerine Ruanda uyrukluğuna hak kazanacaklardır.

Ruanda anayasasının yukarıdaki hükümleri Ruanda uyrukluğuna ilişkin 25/07/2008 tarihli ve 30/2008 numaralı kanunları doğurdu. Madde 7, Ruandalı çocukları veya Ruandalılardan doğan çocuklarla ilgili görüşmelerde, yalnızca vatandaşlık verme konularında, Ruanda'da yürürlükte olan yasalar tarafından sağlandığı yerlerde ebeveyn inisiyatifinin dikkate alınacağını belirtmektedir. Bir Ruandalı olmak, yalnızca bir Ruanda kökenli çocukları değil, aynı zamanda Ruanda bölgelerinde Yabancılardan doğanları da içermektedir (Ruanda vatandaşlığı ile ilgili 25/07/2008 tarihli ve 30/2008 sayılı Kanunun, 7. Maddesi). Yasa, Ruanda topraklarında doğmuş ancak bilinmeyen ebeveynlere sahip veya vatansız olan çocukları da düzenleyerek; bu kişilerin de Ruanda uyrukluğuna hak kazanabildiğini düzenlemiştir. (Ruanda vatandaşlığı ile ilgili 25/07/2008 tarihli ve 30/2008 sayılı Kanunu, 2008).

Evlat edinme ile ilgili durumda ise, 12. madde, yabancı bir vatandaşın veya vatansız birisinin, ergin olmadan önce, bir Ruandalı tarafından evlat edinilmesi, otomatik olarak Ruanda vatandaşı olabilmesine olanak tanır. Bu durum aynı zamanda, çocuk doğumunun Ruanda'da yasal olarak tanınması ve çocuğun babasının veya annesinin Ruanda uyrukluğunu kazanması durumunda, reşit olmayan çocuklar için de geçerlidir (Ruanda vatandaşlığı ile ilgili 25/07/2008 tarihli ve 30/2008 sayılı Kanunu, 2008).

Ruanda ülkesinde vatandaşlık hakkı çok ciddiye alınmaktadır. Kazanılmış vatandaşlıkla ilgili uyrukluğun yoksun olduğunun tespiti durumunda, sahte beyanlar, sahte veya yanlış belgeler, dolandırıcılık veya prosedürde vatandaşlığı kazanan çocuğun herhangi bir hileli rolü olmadığı sürece kendi çocuğunu etkilemez (Ruanda vatandaşlığı ile ilgili 25/07/2008 tarihli ve 30/2008 sayılı Kanunu, 2008).

3.2. RUANDA CEZA ÜSÜLÜ HUKUKUNDA ÇOCUK

Bu bölümde, mahkemede en çok kullanılan yasalar üzerinde tartışacağız. Buna, çocuk hak ve yükümlülüklerini hedefleyen usul kanunları, ceza kanunları ve diğer yetkili kanunlar dahildir.

3.2.1. Çocuk Mahkemelerinin Arka Planı

Mahkemelerin 75. maddesinde tadil edilen örgüt, işleyiş ve yargı yetkisini belirleyen 09/09/2008 tarihli ve 51/2008 sayılı kanunu, reşit olmayan suçlananların yalnızca ilk derece dava bölge mahkemesinin özel bir çocuk odası tarafından yargılanmasına izin vermektedir. Ülke çapında 12 bölge mahkemesi vardır, bunların her birinde özel bir çocuk odası bulunmaktadır.

Çocukların mağdur olarak alındığı bir diğer mahkeme Yüksek Cumhuriyet Mahkemesidir.

Yukarıda bahsedilen teşkilat kanunu uyarınca, Yüksek mahkemenin, ulusal veya yabancı olmak üzere, vatandaşı olmayan, sivil toplum örgütleri veya kuruluşları da dahil olmak üzere herhangi bir kişiyi, ülkenin sınırları içinde ya da dışında işlediği iddia edilen herhangi bir suç; özellikle terör, rehin alma, uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, kara paranın aklanması, yurtdışında satılık motorlu taşıtların çalınması, özellikle küçük çocukların insan ticareti, kölelik ve diğer suçlardan dolayı uluslararası veya sınır ötesi suçlar kategorisine giren suçlara benzer nitelikte yargılama yetkisine sahip olduğunu belirtir.

Cezai konularda çocukları içeren davaların duruşması için yetkili mahkeme belirlenir. Yetkili hakimler için Madde 13'de yasalar, bölge mahkeme başkanının ve başkan yardımcısının, ihtisas odasında olanlar da dahil olmak üzere herhangi bir davaya bakmasını öngörür. 12. Madde'de, Bölge mahkeme Başkanı, davaları değerlendirmeye, yargıçları karar verme için belirleme ve Mahkemenin idari teşkilatını takip etme

görevlerinden sorumludur. Bir hakimin, mahkeme başkanının kendisini seçtiğini belirlemesi dışında bir çocuk davasında yer alması için sahip olması gereken herhangi bir özel gereklilik veya yetki bulunmamaktadır. 76. maddede yer alan bu kanun, çocuk mahkemesinin çocuk suçluları cezalandırmanın yanı sıra, çocuk güvenliği için gerekli tedbirleri almayı, bu çocukların gözetim ve denetimini destekleyeceğini belirttiği çocuk haklarına ilişkin sağduyuyu artırmaktadır.

Bu konuda, mahkemenin davayla ilgili kararından sonra, çocuğun nasıl eğitim alacağına ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması ve sonrasında, yalnızca mahkemenin dava kararının alındığı tarihte sona ermesiyle, geriye kalan hiçbir problemle ilgili düzenlemenin yer almaması eleştirilenlerce eleştirilmektedir.

Bazı Afrika ülkelerinde çocuk adalet sistemi yoktur, ancak ceza kanunu, genç suçlulara uygulanan cezanın adli mahkemelerde yargılanan cezanın altında kalmasını ancak çocuklara özel yapılan cezaevlerine girmelerini düzenlemektedir. 14-18 yaş arasındaki çocuklar, ölüm cezasına tabi tutulmadıkları ve hapis cezasının süresinin belirlenmesinde hafifletici bir faktör olarak kabul edildiklerinin dışında, yetişkin olarak değerlendirilir. Ruanda da bu kategoriye girmektedir.

Bu bölüm, Ruanda'daki suçlu ve mağdur olan çocuklar, yetkili mahkemeler, çocuklar için prosedürler, davalar ve cezalar ile ilgilidir.

3.2.2. Cezai Sorumluluk İçin Asgari Yaş

24/5/2013 tarih ve 30/2013 nolu teşkilat kanunlarına göre madde 202'de ceza muhakemesi usulü ile ilgili olarak on dört (14) yaşın üstünde ve on sekiz (18) yaşın altındaki reşit olmayanlar için yargılama genel hukuk kurallarına uygun olarak ihtisas odasında yapılmaktadır. Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/12/2011 tarih ve 54/2011 numaralı kanunun 58. maddesine göre; on dört (14) yaşın altındaki bir çocuk fiilinden dolayı cezai olarak sorumlu tutulamaz. Reşit olmayanlar için ihtisas odası, reşit olmayanı, şahitleri, velileri, vasi veya vesayetçisini, Cumhuriyet Savcılığını ve hukuk müşavirini dinledikten sonra, davayı değerlendirmekle yükümlüdür. Ayrıca oda isterse reşit ortak suç ortaklarını, gerek görürse de deneyebilir.

3.2.3. Reşit Olmayan Faile Müdafinin Gerekliliği

Fail olarak bir genç, soruşturma aşamasından mahkeme işlemlerine kadar kendisine yardımcı olmak için asla bir avukat olmadan yargılanmamalıdır. Yukarıda belirtilen ceza usulleri ile ilgili 203. maddenin birinci fıkrası, çocuk suçlunun veya vasilerinin avukat seçememesi durumunda, adli makamların veya savcının, baro başkanı aracılığıyla ona hukuk müşaviri tayin etmesi gerekmektedir. Savcılık bunu yapmazsa, hakim, baro başkanına reşit olmayan için bir avukat tayini talebinde bulunur. Hukuk müşavirinin gerekliliği geçici gözaltı aşamasında dahi devam etmektedir (Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun.)

Yasaya göre, açılan davanın niteliğine bağlı olarak, reşit olmayanlar için ihtisas odası, korunma önlemleri almak için reşit olmayan kişiye yardım, gözetim veya eğitim vermekle yükümlüdür (ceza muhakemesi usulüyle ilgili 24/05/2013 tarihli ve 30/2013 nolu teşkilat kanunu).

Reşit olmayanlara karşı bir sivil yardım veya reşit olmayanlar üzerinde medeni sorumluluk sahibi olan kişiler ve gerekli çalışmalar için ihtisas odaları açılmaktadır. (Madde 205). Bir veya birkaç küçük, bir veya birkaç yetişkinle suçlanırsa, tazminat taleplerinin yetişkinleri yargılamaya yetkisi olan mahkemede açılacaktır. Bu durumda, çocuk, mahkemede şahsen görünmez, onun yasal temsilcisi vasıtasıyla temsil ettirilir. Ne çocuk ne de onun temsilcisi bir avukat seçmezse, kendisine bir hukuk müşaviri tahsis edilebilir.

Bu yasanın katı nitelikleri, 206. maddenin 2. fıkrasında tanımlanan hallerde, savcılığın kovuşturduğu bir çocuk suçlunun, yetişkin hale gelmesinden sonra yapılan dava da olsa ihtisas odası tarafından yargılanacağını belirtmektedir. 2014 yılında, çocuklara savunma, koruma ve hukuki yardım sağlamayı amaçlayan bir çocuk yargısı politikası oluşturuldu. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre, Mayıs 2016'ya kadar 528 (440 erkek ve 88 kız) Yüksek mahkeme'de temsil edildi ve 1.752 çocuk (1.492 erkek ve 263 kız) diğer mahkemelerde temsil edildi (Ruanda'nın Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (NCHR), 2016)

3.2.4. Bir Çocuğun Ceza Takibatı

Çocuğun korunmasıyla ilgili kanun, bir çocuğa ilişkin herhangi bir cezai işleme dikkat etmesi ve yargıcın kararı daima kişiliğini göz önünde bulundurarak yapması gerekliliğini getirmektedir. Bir çocuğun cezalandırılması gerektiğinde, çocuğa karşı davayı gören yargıç, verilen ceza hükmünü haklı çıkaran çocuğun kişiliğini belirten davranış ve öncüllerini belirtmelidir. Kararda çocuğun kişiliğinin unsurlarından söz edilmemesi, adli incelemenin sebebini teşkil eder. (Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun.).

Ruanda'da kimin çocukları yargılayacağına dair bir uzmanlık alanı bulunmamaktadır. Çocuk mahkemesi alt bölümünde yukarıda belirtildiği üzere, bölge mahkemesinin başkanı, çocuklarla düzgün bir şekilde ilgilenebilecek bir hakimi seçmekle yükümlüdür. Bu hakim çocukların kişiliklerini ve refahını anlamak için yeterince olgun olmalıdır, aksi takdirde çocuklar için adaletin sağlanması zor olacaktır. Aynı şekilde, Ruanda'da çocuklar için ayrı bir polis teşkilatı da bulunmamaktadır. Çocuklar, yerel polis tarafından sorgulanır ve yaşadığı yerde veya sözkonusu suçların işlendiği yerlerde soruşturulur.

3.2.5. Çocuk Tutuklu Olarak Yargılanması

Çocuğun korunması ve haklarına ilişkin kanun, ceza muhakemesi kanunundaki boşlukları doldurmuştur. Kanunda tutuklama ve çocuğun tutuklanması ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: " tekrar suç işleme durumunda çocuğa karşı ne gibi suçlamalarda bulunulursa bulunsun çocuğun yargı soruşturması sırasında tutuklu olarak yargılama yapılamaz. " Bir çocuk yalnızca, kendisine yönelik suçlamaların beş (5) yıldan fazla hapis cezası ile cezalandırılabilceği yerlerde tutuklu olarak yargılanabilir. Çocuğun tutukluluk süresinin on beş (15) günden fazla olmaması gerekir ve bu kararı mahkeme dahi uzatamaz. (Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun.).

Bu hüküm çok hafifletici niteliktedir çünkü yetişkinler için tutukluluk süresi bir aydır ve altı ay uzatılabilir ve kendisine yöneltilen suçlamanın 2 yıla kadar olması

yeterlidir (ceza muhakemesi usulüyle ilgili 24/05/2013 tarihli ve 30/2013 nolu teşkilat kanunu). Hakim, savcı, çocuğu 15 günlük sürenin ötesinde tutmaya devam etmesi gerektiğini düşünürse, ailesi ile birlikte veya değil bu küçüğü sıkı izleme önlemlerini aldirmek zorunda kalacaktır. (UNICEF, 2017).

Yasa aynı zamanda çocuğun, veli ya da vasisi ile suçun mağduru arasında beş yıldan fazla olmayan bir hapis cezası ile cezalandırılabilceği konusunda uzlaşma önerisinde bulunur (Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun.)

3.2.6. Çocuğun Hükümlülüğü

Çocuğun korunması ve haklarına ilişkin yasanın 62 ve 63. maddeleri çocukları cezalandırmaya ilişkin tüm hususları ortaya koymaktadır. Madde 62, bir çocuğa karşı ceza verilmesinde, cezanın ertelenmesi, çocuğun sosyal refahı için yeniden eğitim merkezine yerleştirilmesi gibi hapis cezalarına alternatif kararlar bulunmaktadır. Çocuğun şartlı tahliyesine izin verilmesi kural olup, cezanın tamamlanması istisnadır. 63. madde, davayı gören hâkim, çocuğun iki (2) yılı aşmamak üzere bir hapis cezasına tabi olduğu takdirde çocuğun bir rehabilitasyon merkezine yerleştirilmesini emredebileceğini belirtmektedir. Hapishane makamının talebi üzerine hâkim, hapis cezasına çarptırılan ve şartlı tahliye şartlarını henüz yerine getirmemiş olan hapishane dosyasının olumlu davranış gösterdiği takdirde rehabilitasyon merkezine yerleştirilmesini emredebilir.

Mahkumlar için genel kural, cinsiyet, yaş, sağlık durumu veya mahkemelerce verilen cezalar göz önüne alınarak kategorilere ayrılması ve hapishanelerin farklı bölümlerinde buna göre tutulması gerekliliğidir. 14-18 yaş arasındaki reşit olmayan çocuklar, özellikle yetkili çalışanlar tarafından desteklenmeli, denetlenmelidir. Hapishaneler için yeterli kapasite geliştirme ve dinlenme faaliyetleri planlanmalıdır. Tutuklulara tutsaklardan farklı renkte elbiseler verilmelidir (25/09/2006 tarih ve 38/2006 sayılı ulusal ceza infaz servislerinin kurulması ve belirlenmesine ilişkin Kanun).

Ruanda cezaevi hizmetleri kurumu bugüne kadar 360 civarında çocuğu ağırlamış ve ceza muhakemesi usul hukuku hükümlerine göre hapse atmıştır. (ulusal ceza infaz

hizmeti günlük rapora işler., 11 Eylül 2017). Annelerinin cezaları nedeniyle hapisanelerde yaşayan bazı suçsuz çocuklar bulunmaktadır. Hamile bir kadın veya üç yaşından küçük bir çocuğu olan bir anne suçtan dolayı yargılanırsa, hakim bu tür bir anneye hapis cezası dışında bir ceza vermek için azami gayret gösterecektir. Hapishane dışında ceza infaz edilemiyorsa, üç (3) yaşın altındaki çocuğa sahip anne veya hamile bir kadın, üç (üç) yaşın altındaki çocukları olan annelere ayrılmış cezaevinin özel bir koşuşuna alınır. Hükümet, yeni düzenlemeye göre, üç (3) yaşına kadar çocuğu olan ve cezaevinde olan kadınlar için özel ceza infaz kurumları kuracaktır (25/09/2006 tarih ve 38/2006 sayılı ulusal ceza infaz servislerinin kurulması ve belirlenmesine ilişkin Kanun).Hapishanede olan ve anneleri ile birlikte kalan çocukların sayısı Eylül 2017 itibariyle 336'ya yükselmiştir. (ulusal ceza infaz hizmeti günlük rapora işler., 11 Eylül 2017).

Buna ek olarak, Hükümet, ebeveynlerinden biri veya ikisi hapse atılmış ve bu nedenle kimsesiz kalmış çocuklar için bakım ve koruma sağlamayı planlamaktadır. Bu programı hazırlayan ve bunları ele alan 14/11/2013 tarihli ve 01/MININTER/13 sayılı Bakanlık emri, Ruanda cezaevlerinde anneleri ile yaşayan ve 3 yaşın altındaki çocukların bakımını yapmak ve korumak için programlar ve stratejiler oluşturmuştur.

3.2.7. İdari Gözaltı Ve Sokakta Yaşanan Olayların analizi

Yetişkinlerin veya çocukların idari gözaltına alınmasını özel olarak düzenleyen uluslararası bir araç bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler sözleşmeleri, standartları ve normları ile bölgesel insan hakları belgelerini, özgürlükten mahrum bırakma sorununu her türlü biçimde ele almaktadır.

Bu belgeler, gözaltına alınmanın sınırlandırılmasına neden olmakta ve özellikle, yasadışı veya keyfi gözaltı kullanımını yasaklamakla birlikte, bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması durumunda sağlanması gereken garantileri veya asgari hukuki haklarını da sağlamalıdır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 3. Maddesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 9. Maddesi ve *Çocuk Haklarına Dair*

Sözleşmesinin 37. Maddesi, uluslararası insan hakları hukukunda idari gözaltı kullanımını sınırlayan temel hükümler yer almaktadır. (BM Genel Kurul, 1988).

Ruanda anayasasının 24. maddesi, suçun işlendiği sırada geçerli olan yasalar tarafından öngörülmedikçe kimsenin kovuşturmaya, tutuklanmaya, gözaltına alınmaya veya sebepsiz yere cezalandırılmayacağına dair tüm kişilerin güvenliğini ve özgürlüğünü garanti eder. Çocukların tutuklanıp Gikondo Gözaltı Merkezinde herhangi bir duruşma yapılmaksızın yerleştirilmesinden başka bazı yasadışı gözaltı vakaları şimdilik bulunmamaktadır (İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2006).

Bu durum, sokak çocuklarını içermektedir; aşağıda (Çocuklar için Ulusal Komisyon (NCC), 2012), Ruanda'daki sokak çocuklarının karşılaştıkları sorunları gösteren tablo, idari gözaltı gerekliliğini haklı göstermektedir:

no	Sorun türleri (N: 1066)	Miktar	%
1	tecâvüz	27	2.5
2	Dövülen ve yaralı	675	63.3
3	Polisin sokak çocuklarının korunması ve yeniden bütünleşmesi için müdahaleleri sokak çocukları tarafından büyük bir endişe kaynağı olarak görülüyor.	686	64.4
4	Yiyecek eksiliği ve açlık	525	49.3
5	Barınak yokluğu ve elverişsiz uyku yeri	411	38.6
6	Tıbbi hizmetlere erişim eksikliği	293	27.5
7	Yararlı olmayan yaşam koşulları	18	1.7
8	Atık bölgeleri vasıtasıyla taciz	11	1.0

Bu sorunlarla başa çıkabilmek için idari gözaltı kaçınılmazdır çünkü sokak çocuklarının çoğu uyuşturucu kullanıyor ve bunlarla başa çıkmak kolay olmuyor. NCC raporuna göre, ülke çapında 28 rehabilitasyon merkezine götürülmekte olan toplam 411 Çocuk buraya kabul edilmiştir. Zaman zaman uğradığı belirli rehabilitasyon merkezleri arasında:% 20.4 ile önde gelen Gitagata, % 12.6 ile Fidesco, Büro sosyal (Muhanga) ve Intiganda (HUYE) sırasıyla% 9.5 ve% 6.8 oranında olmuştur.

1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye göre sokak çocukları diğer çocuklarla aynı haklara sahiptir. Bununla birlikte, NCC tarafından yapılan şu andaki araştırma, sokak çocuk haklarına, uluslararası sözleşmelere (Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk işçiliğinin sona erdirilmesine ilişkin ILO Sözleşmeleri) ve ulusal yasal araçlara (Çocuğun şiddete karşı korunması ve korunmasıyla ilgili 28 Nisan 2001 tarih ve 27/2001 sayılı kanun ve Ruanda'da işgücünü düzenleme konusunda 27/05/2009 tarihli ve 13/2009 sayılı Kanun) ve Ruanda Çocuk Politikası raporuma göre sonuçlandırılmıştır.

3.3. RUANDA CEZA KANUNU

Ceza Kanunu'nu hazırlayan 02/05/2012 tarih ve 01/2012/OL sayılı teşkilat kanunu, çocuk haklarını ciddi olarak düzenlemiş olan farklı hükümler içermektedir. Çocuklar da dahil olmak üzere, sivilleri, silahlı çatışmalara katılmak veya askeri hizmetleri gerçekleştirmek ve aynı zamanda çocukları ebeveynlerinden veya güvenlik ve refah amacıyla yanlarından ayırmaya zorlamak; Ruanda ceza kanunu uyarınca savaş suçları olarak nitelenen ve çokça cezalandırılan eylemlerdir (Ceza Kanunu, 2012).

Madde 209 ve 211, genelevde çalıştırma, yönetme veya yatırım yapma ve fahişelik gelirlerini çocukla paylaşma şeklindedir. Bu iki maddeyi incelendiğinde, sözü edilen fiiller bir çocuğa karşı işlendiğinde cezanın mümkün olduğu kadar en fazla oranda uygulanması gerekir. Örneğin, genelevde ya da yatırım yapmak suretiyle suç işleyenlerle ilgili madde 209'da, doğrudan ya da bir aracı yoluyla, bir genelevde çalıştırdığı, genelevi yönettiği ya da yatırım yaptığı herhangi bir kişi altı (6) aydan iki (2) yıla kadar hapis, bir

milyon (1 milyon) ila üç milyon (3,000,000) Ruanda frank para cezasına çarptırılır. Eğer bu eylem çocuğa karşı ise, hapis beş yıldan yediye çıkar ve para cezası bir milyondan beş milyon Ruanda Frankına çıkar. Aynı düzenleme, bir çocuğun fuhuş gelirlerini paylaşmasını cezalandıran 211. madde için de geçerlidir.

Ruanda'nın ceza kanunu, bölümlere ayrılmış olup, ailenin suçlarına ithaf edilen bölüm 4te yer almaktadır. Bu bölümün birinci kısmında çocuk ve kendini koruyamayan kişilere karşı yapılan suçlara odaklanır; aşağıdaki suçlar bu bölüm uyarınca cezalandırılır:

- Bir çocuğa şiddetli acı çektirmek, ona şiddetli cezalar uygulamak ya da taciz etmek.
- Bir çocuğa alkollü içecekler veya tütün sunmak.
- Bir çocuğun narkotik uyuşturuculara, silah kaçakçılığına veya diğer yasadışı ürünlerin ticaretine karışması.
- Bir çocuğu silahlı çatışmalara dahil ederek sömürmek.
- Çocuğu, sağlığına zararlı spor faaliyetlerine sokarak istismar etmek
- Bir çocuğun teslim olmayı reddetmesi.
- Bir çocuğun ebeveyninden veya vasilerinden kaçırılması veya alışkanlık ettiği yerlerde.
- Çocuk Ticareti.
- Bakıma muhtaç çocuğa bakmayı reddetme.
- Makul nedeni olmayan bir ebeveyn veya vasinin çocuğu ihmal etmesi.
- Bir çocuğun cinsiyete göre ihmal.
- Bir çocuğun pornografik resmini kaydetme ve yayma.
- Pornografik resimlerle çocukların reklam hizmetleri.
- Çocuğun terk edilmesi veya ihmal.
- Engellilik, ölüm veya kaybolmaya neden olan bir çocuğun ihmal veya terk edilmesi.
- Ebeveynleri bir çocuğu terk etmeye teşvik etmek.
- Kaçakçılık yapan kişilerle ülke dışına çıkmak.
- Çocuk kaçıрма.

- Bir çocuğu uyuşturucu kullanmaya teşvik edilmesi.
- Çocuğun dilendirilmesi için teşvik edilmesi, zorla dilendirilmesi

3.3.1. Çocukların Cinsel İstismarı

Ruanda'nın ceza kanunu, çocuğun cinsel istismarını, kullanılan biçime veya araçlara bakılmaksızın herhangi bir cinsel ilişki veya herhangi bir cinsel davranış olarak tanımlar (Ceza Kanunu, 2012). Ruanda yasaları uyarınca çocuklara cinsel istismar kabul edilemez. Pornografi ve fahişelik dahil olmak üzere çocukların cinsel istismarının her türlü biçimi yasalar tarafından yasaklanmış ve cezalandırılmıştır. Bir çocuğa yönelik herhangi bir cinsel suç, çocuğa tecavüz olarak değerlendirilir ve ağır olarak cezalandırılır.

Bu kanunun 191. maddesi, özel hükümlerle ömür boyu hapis cezası öngörmektedir. Bu ceza ölüm cezasının kaldırılmasından sonra uygulanmaya başlamıştır. Bu madde ,hapsedilen kişinin cezaevinde 20 yıl geçirmediği sürece ziyaret edilemeyeceği, yalnızlık içinde 20 yıl hapis yatması gerektiği ve aynı zamanda affa da konu edilemeyeceğini düzenlemektedir. İnsan hakları aktivistleri, bu ceza ile ilgili bazı hükümlerin değiştirilmesi için çok çalışıyorlar. (Dove , 2017).

Bir çocuğun cinsel istismarı üç şekilde gerçekleşir ve yukarıda bahsedilen hapis cezası dışında buradaki fark para cezasına yöneliktir:

- Çocuğun cinsel istismarı, ebeveynleri, vasileri, idari makamın bir temsilcisi, dini otoritenin bir temsilcisi, bir güvenlik görevlisi, bir tıp uzmanı, bir öğretmen, bir stajyer veya görevini kötüye kullanan herhangi bir kişi tarafından gerçekleştirilirse veya otoriteye bağlı olarak işlenirse, suçlu, özel hükümlerle ömür boyu hapis ve yüz bin (beş yüz bin) ila beş yüz bin (500,000) Ruanda frank para cezasına çarptırılır.
- Çocuğun cinsel istismarı ölüm veya iyileştirilemeyen hastalıkla sonuçlanırsa, suçlu, özel hükümlerle ömür boyu hapis cezasıyla ve beş yüz bin (500.000) ila bir milyon (1.000.000) Ruanda frank para cezasıyla karşı karşıya kalır.

- Erkek veya kız çocuğun kocası veya eşi olarak yaşamakta ya da birlikte yaşamak isteyen herkes, bir çocuğu kirleten bir kişi ile aynı cezalardan sorumlu olacaktır. Ancak kişi on sekiz (18) yaşına gelmiş ancak yirmi bir (21) yaşına gelmemiş ise, bir kimseyle kocası veya karısı olarak birlikte yaşamak ya da birlikte yaşamak isteyen herhangi bir kimse, altı (6) aydan iki (2) yıla kadar hapis ve iki yüz bin (200.000) ila beş yüz bin (500.000) Ruanda frangı cezasıyla cezalandırılacaktır. Yasa, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına ve yüz bin ile üç yüz bin Ruanda Frangana kadar bir cezaya çarptırmakla reşit olmayanların erken veya zorunlu evliliklerine engel olma amacıyla bu cezaları düzenlemiştir. (Afrika Birliği, 1990).

3.3.2. Ruanda Yasasının Çocuğun Cinsel İstismarına Karşı Katı Düzenlemesi

Ruanda meclis üyeleri, haksız tahrik ve teşvik, suçu kabullenme ve hafifletici nedenlerden söz etmemiştir. Ayrıca tanım çok sıkı yapılmıştır. Eleştiri, yasa koyucunun ülkeyi rahatsız eden çocukların cinsel istismarı önlemek istediği halde, bu sıkı tanımdan doğabilecek adaletsizliği hiçbir ayrıntıya dayanmadan dikkate almamış olmasıdır. Örnek: Ceza hukuku çerçevesinde olgunlaşmış 19 yaşındaki bir genç, 17 yaşında bir kız çocuğuna, cinsel istismarı ederse (göğsüne dokunmasına bile çocuğun cinsel istismarı sayılır). Cinsel istismarı edilen çocuğa büyük bir zarar gelmese bile 19 yaşındaki genç çocuk, kendisinden 2 yaş küçük birisinin göğsüne dokunması nedeniyle ömür boyu yapıs cezasına çarptırılacaktır. Ruanda Ulusal Kovuşturma Kurumu, 2013-2014 yılları arasında, bunlar arasında 1870 dosya açılmış 1001 dosya mahkeme kaydına alındığını bildirdi (RNPA, 2017).

3.4. RUANDA ÇOCUK KORUMA KANUNU

Birçok Ruanda avukatı, bu yasanın, Ruanda bağlamında BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye benzediğini düşünüyor çünkü tüm konuları ÇHS'le neredeyse aynı

şekilde ele alıyor. Çelişki olmayan çok yakın bir ilişkiyi belirtmektedirler. Bu iki belgede bulabileceğiniz tek fark, çocuğun haklarına ve korunmasına ilişkin Ruanda yasasının çocuklara yönelik ceza düzenlemeleridir. Bu bağlamda, bazı önemli maddeleri inceleyerek yasa koyucuların bu yasadaki çabalarını ele alacağız.

3.4.1. Çocuğun Özgürlüğü

Çocuğun özgürlüğü, bu yasanın düzenlediği önemli bir haktır. Bu Ruanda anayasa ve Çocuk Hakları Birleşmiş Milletler Sözleşmesi bu özgürlüğe sahiptir. Kanunun özgürlükleri şunlardır (Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun.):

- **Çocuğun ifade, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü:** Çocuğun ebeveyni veya vasisi tarafından herhangi bir baskı yapılmaksızın tavsiye ve rehberlik üzerine ifade, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı vardır.
- **Dernek kurma özgürlüğü:** Bir çocuğun yasaya uygun olarak örgütlenme ve barışçıl toplanma özgürlüğü vardır.
- **Çocuğun özel yaşamı:** yasalar yaşına ve anlayış düzeyine bağlı olarak çocuk mahremiyetini korur; şerefine ve onuruna yönelik çocuğun mahremiyetinde herhangi bir müdahale yasaktır.
- **Bilgiye Erişme ve Dinlenme Hakkı Yasası:** Yasa, bir Başbakanın emri ile çocuğun uygun bilgi ve iletişim, yaşına göre kitaplar, sosyal ve kültürel amaçlar için dinlenme yapma olanağı, rekreasyonel imkânları ve eğitim alanlarına erişim hakkı sağlanması için farklı kurumlar için uygun yöntemleri belirleyecektir.

3.4.2. Medeni Ve Siyasi Haklar

Bu yasa, Devlet ve çocuğun sorumlu kişileri tarafından uyulması gereken iki sivil hak vermektedir. İlki kimlik hakkı, ilk medeni ve siyasi hak olup, üç ayrı unsura ayrılır: (Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun.):

- **Çocuğun adı:** doğumdan hemen sonra bir çocuğa verilir ve kanuni bir zemin olmadıkça ve yetkili makam tarafından değiştirilmez, bir ad verirken yasaya şu şartlar koyulur: Çocuğa verilen ismi Kötüye kullanma, ahlaka aykırılık, alay etme ya da iftira gibi saygısızlık eden hiçbir özelliği taşıyamaz.
- **Çocuğun uyruğu:** yukarıda anayasada bir ülke ve vatandaşlık hakkı bağlamında tartışıldığı gibi, uyruk her yeni doğan için önemli bir vasıta ve vatandaşlık konusundaki özel yasalar tarafından sağlanmaktadır.
- **Aile İçi İlişkiler:** Bir çocuğun anne-babasını tanıma, onlarla birlikte yaşama, yaşadıklarında onlarla korunma hakkı vardır. Çocuğun hem annesinin hem de babasının adları, çocuğun ana-babasının medeni haliyle ilişkili olarak doğum koşullarına bakılmaksızın, nüfusun doğum kayıtlarına ve diğer kayıtlara kaydedilir. Boşanma veya başka bir durum gibi çeşitli nedenlerden dolayı, çocuğun hem anne hem de babası ile birlikte yaşaması imkansızdır, onlardan herhangi birinden gerekli bakımı alma ve kendisine gerekli bakımı yapma hakkına sahiptir. onun güvenini veya kamu düzenini tehdit etmemesi koşuluyla, onları dilediği zaman ziyaret edebilirler. Boşanma veya ayrılma durumunda, altı (6) yaşın altındaki herhangi bir çocuk, çocuğun çıkarlarını tehdit etmediği sürece annesinin bakımı altındadır.

Bu kanunda öngörülen ikinci medeni ve siyasi hak, kanunla belirlenen usul ve süreler uyarınca, nüfus dairesinde kayıt hakkı, doğan her hangi bir çocuk ise ebeveynleri veya velileri tarafından nüfus kayıtlarına geçirilmektedir. Evlilik dışı doğmuş bir çocuk, anne ve babasından birinin beyanı üzerine kaydedilir. Çocuğun babası veya annesi olarak belirlenen kişi, bildirim sırasında bulunmadığı takdirde, çocuğun kaydının yapılmasından önce sicil memuru tarafından bilgilendirilir. Onayının olması halinde, çocuk derhal kayıt

olur. Çocuğun ebeveynlerinden birinin tespiti ile ilgili uyuşmazlıklar öncelikle mahkemeye yönlendirilir.

3.5. KİŞİLERİ VE AİLEYİ KORUNMASI HAKKINDA KANUN

Yukarıda bahsi geçen çocuğun hakları ve korunması ile ilgili yasa çıktıktan sonra, kişileri ve aileleri düzenleyen bu kanun, çocuğun haklarının korunması için ikinci sırada gelir; canlı doğması şartıyla ana rahmine düşmesi , çocuğun medeni ve siyasi haklarını kazandığı anlamına gelir. Kanun, bir çocuğun, ana rahmine düşmesinin ve canlı olarak doğmasının bu hakları kazanması için yeterli olduğunu varsaymaktadır. (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

3.5.1. Çocuğun Doğumunun Beyannameesi

Bir çocuğun tüm medeni haklarından yararlanması için, doğumundan itibaren 30 gün içinde doğduğuna dair beyan gereklidir. Ruanda'da, ilçenin yönetici sekreteri nüfus dairesinde bu duruma hizmet etmektedir.

Doğum beyannameesi, çocuğun babası ya da annesi ya da bu durumun imkânsız olması durumunda, izin vermiş oldukları bir kişi ya da çocuğa ebeveynlik yetkisi verilmiş herhangi bir kişi tarafından yapılır. Bu kişinin bulunmaması halinde, çocuğun doğum gününde ya da yakın akrabasında bulunan diğer kişiler beyannameyi yapabilir. Doğum beyannameesi, çocuğun doğduğu sağlık tesisi tarafından verilen bir tıbbi doğum belgesinin sunulması üzerine yapılır. Çocuğun bir sağlık kuruluşunda doğmamış olması durumunda, beyan, çocuğun ebeveynlerine ve doğum tarihlerinde var olan çocuğun doğum yeri yetkili makamı tarafından verilen bir doğum belgesi ile en az on sekiz (18) yaşındaki iki tanıktan sorulur. Bir cezaevinin müdürü, cezaevinde doğan çocuğun cezaevinde bulunduğu yere ait sicil memuruna çocuğun ebeveyninin izniyle kaydetmesi gerekir (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

Aynı durum, evlilik dışı doğan bir çocuğa ve bilinmeyen ebeveynden doğan çocuğa uygulanmalıdır; burada, beyan etme görevi, çocuğu bulan ilk yetişkin kişidedir. Doğum tarihi kabul edilir ve doğum yeri, mahkeme bu konuda karar vermediği sürece, bulunduğu yerdir (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

3.5.2. Çocukları Yetiştirme ve Eğitim Yükümlülüğü

Bu yasanın 203. maddesinde, evlilikten sonra karı kocadan her biri, Ruanda kültürel değerlerine dayalı çocuklarını eğitme ve yetiştirme yükümlülüğü altına girmesini sağlamaktadır. Eşlerden biri bu yükümlülüğe uymazsa, diğer eş veya herhangi bir ilgili kişi kendisine karşı bir dava açabilir. Mahkeme, evin ve özellikle de çocukların çıkarlarını korumak için geçici tedbirler alabilir (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

216. madde, eşlerden birinin ölümünden sonra, yeni bir evlilik yapmaya başlamasına karşın, beslenme, eğitim verme ve bakım verme yükümlülüğünü vurgulamaktadır. Ayrıca bu ebeveyn de ölürse, kanunlara uygun olarak çocuklar desteklenirler. Her ebeveyn, çocuklarına yiyecek, giyecek ve barınak gibi hayatın temel gereksinimlerini sağlama yükümlülüğüne sahiptir. Bu hükme uyulmaması halinde, İlk Mahkeme, bir dava açıldıktan sonra tüm çocuk masraflarını karşılayacak tutarı incelemek ve belirlemek için yetkilidir. (Çocuğu yetiştirme , 2018)

3.5.3. Anne ve Babanın Boşanma Davası Aşamasında Ortaya Çıkan Çocukların Hakları

Kişi ve aile hukuku ile ilgili Ruanda Yasası, boşanma sürecinde herkesin bir kere gerekli gördüğü takdirde mahkeme aşamasında bilgi veya ifadelerle mahkemeye bilgi vermesini isteyebileceğini, bu kişilere boşanma aşamasında eşlerinin çocuklarını da dahil edeceğini belirtmiştir. (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

Duruşmanın herhangi bir aşamasında hakim, taraflarla, çocuklarına ve mülklerine ilişkin geçici önlemler alabilir. Bu durumun önemi büyüktür, çünkü boşanma aşamasında eşlerin çoğu çekişme aşamasında, çocuklarını ilgilendiren ve ilgilenmekle yükümlü

oldukları görevlerini bırakıyorlar. Bu nedenle, mahkeme, o sırada çocuğun yerine getirilmemiş bazı menfaatlerini koruma kararı almazsa, geri dönülmez zararlar ortaya çıkabilecektir.

Eşler, anlaşmalı boşanma talep ederken, çocuklarla ilgili aşağıdaki hususlara ilişkin noter tasdikli bir vesile ile anlaşmayı imzalamaları gerekir (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016):

- Boşanma davalarında ve boşanma ilanından sonra evlilikleri sonucu doğan veya evlat edinilen çocukların velayeti;
- Her eşin çocukların bakım ve eğitime yapacağı katkı;

Mahkeme, eşlerin gerçekten boşanmak istediklerini ve bu kişilerin rızalarının özgür olduğunu ve çocukların menfaatlerinin korunmasının mahkeme tarafından yeterince güvence altına alındığına tamamen inanıyorsa, boşanma kararı verebilmektedir (Kişiler ve aile düzenleyen kanunu, 2016).

3.5.4. Anne ve Babanın Boşanma Davasının Sonuçlanmasıyla Ortaya Çıkan Çocukların Hakları

243. madde, boşanmanın çocuklara etkileri ile ilgilidir; bu madde, diğer eşin ziyaret hakkı olduğu sürece çocukların velayetinin boşanmış eşe verilmesi, onlarla konuşması veya kendileri tarafından ziyaret edilmesini öngörür. Yargılama yapılırken, hakim bu haklara saygı gösterilmesini sağlamak için uygun şartları belirler. Bununla birlikte, mahkeme, kendisi ya da eş veya diğer herhangi bir diğer kişinin başvurusu üzerine çocuğun, davayı kaybetmiş olan eşin veya üçüncü kişinin bakımına emanet edilmesini, çocukların en iyi menfaati temel alınarak emredilmesini isteyebilir. Bununla birlikte, altı (6) yaşın altındaki çocuklar, çocukların çıkarları tehlikede olmadığı sürece anneleri ile birlikte yaşamak zorundadır. Mahkeme ayrıca, çocukların velayetinin, her iki eşin de, çocukların yararına olduğu takdirde paylaşılmasını isteyebilir.

Mahkeme tarafından bu Maddeye göre emredilen tedbirler daima geçici ve tek taraflı dilekçe ile ilgili tarafların talebi üzerine iptal edilebilir. Yukarıdaki kararın daima geçici olduğu nedeni, çocukların velayetinin boşanma davasının kazananına kalması

halinde bile, çocukların yetişmesi zamanla zor hale gelebilir ve belki de bu çocuklar zor bir hayata maruz kalabilirler. Çocukların hangi kişiye verildiğine bakılmaksızın, kanun madde 244'te ebeveynlerin çocuklarının bakım ve eğitimini denetleme hakkını sakladığını belirtmektedir. Ayrıca, nafakaya orantılı olarak katkıda bulunmaları da gerekmektedir.

Boşanmadan sonra doğan çocukların hakları için yasalar bu konuda boşluk içermemektedir; 258. maddede, bir çocuğun, evliliği izleyen yüz sekizinci günden sonra veya evliliğin dağılmasından sonra üç yüz gün içerisinde doğmuş olması halinde, evlilik süresince doğmuş sayılacaktır. Her çocuğun ebeveynleri veya geniş aile üyeleri kendisi için bakım yapmalıdır. Hükümet, aileleri çocuklarına iyi bakım sağlamaları için desteklemekten sorumludur. Çocuklar geçici ya da kalıcı olarak ailelelerinden mahrum bırakıldıklarında, Hükümet, bu tür çocuklar için alternatif bakımın sağlanmasından sorumludur. (Boşanma, 2016).

3.6. RUANDA İŞ HUKUKUNDAKİ ÇOCUK HAKLARI

Ruanda Hükümeti, 26 Haziran 1973 tarih ve 138 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesini, istihdama kabul edilecek asgari yaşı ve 17 Haziran 1999 tarih ve 182 nolu Uluslararası Çalışma Sözleşmesi ile Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerini onaylamıştır. Bu, Hükümet'in çocukları korumaya ve özellikle de en kötü şekillerde çocuk emeğiyle mücadelede kararlı olduğunu göstermektedir.

3.6.1. Ruanda'daki Çocuk İşçiliğinin Nedenleri

Ruanda ulusal istatistik kuruluşu, 2010-2011 yılları arasında bir anket düzenledi ve 18 yaşın altındaki nüfusun, toplam nüfusa oranla % 49.6'sını temsil ettiğini ve bu sayının 5.366.968 olduğu tahmini olarak belirtti. 6-17 yaş grubundaki çocuklar ise nüfusun % 63,7'sini temsil eden 3,423,374 olduğu tahmin edilmektedir. Aynı gruptaki çocukların% 10.74'ünü temsil eden 367.810'u da ya kendi evlerinde ya da kendi hanehalklarının dışında çalışmaktadırlar. (Ruanda Ulusal İstatistik kuruluşu(NISR), 2017).

Ruanda'daki çocuk işçiliği esas olarak aşağıdaki nedenlerden kaynaklanmaktadır:

- **Yoksulluk:** Ruanda'nın bulunduğu Sahraaltı Afrika, en yüksek çalışma oranına sahiptir ve bu bölgede çalışan çocuk sayısı yaklaşık 49 milyondur. 15 yaşın altındaki her üç çocuğun biri aktif olarak çalışmaktadır. Bu durum yoksulluk ve çocuk işçiliğinin arasındaki bağlantıyı göstermektedir. (NISR, 2006).
- **Öksüzler ve Savunmasız Çocukların(ÖSÇ) durumu:** ÖSÇ'nin Ruanda'daki durumu yoksulluğa sebep olan Tutsi'ye karşı 1994 soykırımı ve HIV / AIDS'in sonuçları bağlamında oldukça karmaşık bir durumdur. 2005 DHS'ye göre yaklaşık 1,3 milyon çocuğun ÖSÇ olması bu sayının ne kadar önemli miktarda olduğunu gösterir niteliktedir. (NISR &DHS, 2006).
- **Çocuk işçiliği konusunda sınırlı bilgi ve farkındalık :** Çocuk emeği ve çocuk işçiliğine yapılan tanım arasında netlik bulunmamaktadır. Bu nedenle çocuk işçi çalıştıran iş sahiplerinin de bu ayrımı yapamaması çocuklar hakkında olumsuz etki doğurmaktadır.
- **Ekonomik fırsatlara maruz kalma veya bunlara yakınlık:** Tarım, küçük ölçekli ticaret, bagaj taşıyıcıları ve ev işleri gibi bazı alanlarda çocuklara yönelik ekonomik fırsatlar bulunması sonucunda çocuklar bunlara ilgi duymakta veya üstlenmeye maruz bırakılmakta ve böylelikle çocuk işçilerin sayısı bu alanlarda üst seviyede kalmaktadır.
- **Ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi:** Az eğitilmiş ebeveynlerin çocukları, ebeveynleri daha yüksek eğitim düzeyine sahip olanlara oranla çocuk işçiliğine maruz kalma riski daha fazladır. Bu durum, az eğitilmiş ebeveynlerin ,eğitilmiş ailelere oranla daha çok olması ve bu ailelerin az olan gelirlerini çocuklarını çalıştırarak telafi etmeye çalışmasının sonucu olabilir. Dahası, bu çocukların okullara olan ilgisi de yetersiz kalmaktadır (NISR, 2012).
- **Sosyal zorluklar:** Aileler arasındaki çatışma, sarhoşluk, çok eşlilik, çocuk reddi, istenmeyen çocuklar (istenmeyen gebeliklerden) aile içi şiddet gibi sosyal sorunlardan kaynaklanan nedenlerle çocukların% 7,5'i okula gitmiyor (NISR, 2012).

3.6.2. Çocuk İşçiliğinin Yasal Çerçevesi

Ruanda iş kanunu, on altı yaşında olmayan çocuğu herhangi bir şirkette , hatta çırağı olarak çalıştırmayı yasaklamaktadır. 16-18 yaşları arasındaki çocuklar aşağıdaki hükümler çerçevesinde çalışabilirler (Ruanda'da işgücünü düzenleme kanun, 2009):

- Bir çocuğun iki çalışma süresi arasındaki dinlenme süresi, en az on iki (12) ardışık saat aralıklarla olmalıdır. (Ruanda'da işgücünü düzenleme kanun, 2009).
- Çalışma çocuğun kapasitesiyle orantılı olmalıdır. Çocuk, sağlığı, eğitimi ve ahlaki için gece, zahmetli, sağlıksız veya tehlikeli hizmetlerde çalıştırılmaz (Ruanda'da işgücünü düzenleme kanun, 2009).
- İş güvenliği uzmanı, emanet edildiği işin çocukların kapasitesine orantılı olup olmadığını ve sağlığına zararlı olup olmadığını doğrulamak için bilinen iyi bir doktor tarafından çocukların muayenesini isteyebilir. Buna ek olarak, konuyla ilgilenen tüm taraflar bu inceleme talebinde bulunabilirler (Ruanda'da işgücünü düzenleme kanun, 2009).

Madde 72'ye göre 18 yaşın altındaki çocukların kötü şekillerde çocuk işçiliğine tabi tutulması suç olarak kabul edilmiştir. Maddeye göre:

- Çocukları kölelikte veya benzer işlerde kullanmak,
- çocuk kaçakçılığı,
- borca karşılık çocuk kullanmak;
- zorunlu çalışmada yetişkinlerin yerini almalarını;
- onları çatışma ve savaşlarda kullanmak;
- Bir çocuğun fahişelik, pornografi veya pornografik gösteriler için işe alınması, kullanılması, tedarik edilmesi veya sunulması;
- uyuşturucu üretimi ve satışı gibi yasadışı faaliyetler için bir çocuğun kullanılması, işe alınması ve tedarik edilmesi veya sunulması;
- Çocuğun sağlığına, emniyetine veya ahlakına zarar verebilecek çalışmalar.

Madde 72'de bahsedilmiş olan durumlarla ilgili kanun ayrıca işle ilgili suçlar için cezai yaptırımlar öngörmektedir. 168. Maddede çocuk işçiliği ile ilgili yaptırımlar (6)

aydan yirmi (20) yıla kadar hapis cezası ve para cezası beş yüz bin (Rwf 500,000) ila beş milyon (Rwf 5,000,000) Ruanda frangı olarak belirlenmiştir.

Ruanda aile kanunu'nun 118. maddesinde, yasal olarak tek başına hareket etme yetkisine sahip olmadığı sürece bir gayrireşidin yaptığı herhangi bir eylemin geçersiz sayıldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, on altı (16) yaşını doldurmuş olan bir çocuk, kendi istihdamı, sanatının veya mesleğinin icrası veya kendisine yararlı diğer herhangi bir etkinlik ile ilgili olarak bir anlaşma yapabilmektedir.

Mevcut çocuk işçiliği mevzuatı, çocuk korumacılığı ile alakalı güçlü bir düzenlemeye sahiptir. Bununla birlikte, mevcut çocuk işçiliği mevzuatının iyi anlaşılması ve uygulanması için güçlü bir yaptırıma ihtiyaç vardır. Bu açıdan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu konu üzerinde çalışmalara devam etmektedir. (MIFOTRA & NISR, 2013):

Bu çalışma özellikle:

- Kayıt dışı sektörde çocukları sömürgecilikten korumak için yasal düzenlemelerin etkili bir şekilde uygulanmasının sağlanması;
- Çocuk işçiliği yasalarının kitapçık ve broşürlerini yerel düzeydeki liderlere çok sayıda dağıtarak çocuk işçiliği yasalarının her alanda anlaşılmasının sağlanması;
- Çocuk işçiliğiyle ilgili tüm vakaların araştırılması ve düzenli olarak mevcut istatistiki verileri yayınlamasını içermektedir.

3.7. RUANDA İDARİ YARGISINDA ÇOCUK HAKLARI

İdari yargılama, anayasa tarafından devredilen yargı yetkilerinin idari kola ayrılarak yargı yetkisinin kullanılmasıdır. Bu tür idari organlar kendi yetki alanlarında hem düzenleme hem de yargı yetkisine sahiptir. Organ hem düzenlemeler çıkarma yetkisine hem de yargı alanı içindeki itiraz edilen davalarda karar verme yetkisine sahiptir. Ruanda'da, Cinsiyet ve aile bakanlığı, ulusal çocuk komisyonu gibi bazı idari makamlar böyle bir yetkiye sahiptir. Bu kategoriye giren diğer bir kurum, Ulusal İnsan Hakları

Komisyonu'dur (NHCR). Yetkili Ruanda idare mahkemelerinde, bu organa yetki verilir ancak ilgili davalarda çocuğun temsili yoluyla adli mahkemeler tarafından muamele edilebilir veya gayriresitler için Türkiye'de yer alan ticaret odasına benzer çocuk odaları tarafından dava konusu incelemeye alınır.

3.7.1. Cinsiyet Ve Aile Bakanlığı (MIGEPROF)

MIGEPROF, cinsiyet, aile, kadınların yetkilendirilmesi ve çocuk konularıyla ilgili politikaların stratejik olarak koordinasyonunda çalışmakla görevli merkezi bir hükümet kuruluşu olarak çalışmaktadır. Bu bakanlığın iki organı vardır; Ulusal kadın konseyi ve Ulusal Çocuk Komisyonu. Ulusal çocuk komisyonu ile ilgili olarak Bakanlık şu sorumlulukları taşımaktadır (NCC kanun, 2011):

- Çocuk koruma ile ilgili taslakları Hükümete sunmak;
- Komisyonun taslak bütçe teklifini Hükümete göndermek;
- Devleti, çocukların korunmasıyla ilgili uluslararası protokollerin imzalanması için temsil etmek;
- Komisyonun faaliyetlerini ve performansını değerlendirmek;
- Komisyonu, Bakanlar Kurulu, Parlamento ve diğer üst Devlet organları önünde temsil etmek;
- Kaynak seferberliğinde komisyona yardımcı olmak;
- Komisyonun idari ve teknik işlerinin izlenmesi ile ilgili diğer görevlerini yerine getirmek.

3.7.2. Ulusal Çocuk Komisyonu (NCC)

NCC, misyon, organizasyon ve işleyişini de belirleyen 28/06/2011 tarihli ve 22/2011 nolu kanunla kurulmuştur. MIGEPROF, NCC'nin gözetim ve temsil organı olmasına rağmen, idari, mali ve insan kaynakları yönetiminde özerkliğinden hâlâ yararlanmaktadır (NCC kanun, 2011). Kanun, 7. maddesinde NCC'nin misyonlarını şu şekilde belirlemiştir (NCC kanun, 2011):

- Çocuğun layık ve vatansever vatandaş olmasını sağlayan çocuk eğitimini teşvik etmek ve sağlamak;
- Çocuğun haklarını geliştirmek için ulusal bir ortaklık ve koordinasyon çerçevesi geliştirmek;
- Çocukların korunmasına ilişkin Lahey Sözleşmesinin uygulanmasından sorumlu bir Merkezi Otorite ve ülkeler arası evlat edinme konusundaki işbirliğinin sağlanması;
- Çocuk koruma politikasının geliştirilmesine katılmak ve çocuğun ulusal politikalarda, her seviyedeki planlama ve bütçelemeye ana akımlaştırılmasını sağlamak için takip edilmesi;
- Özellikle özel korunma ihtiyacı olan çocuklar için, her seviyedeki tüm paydaşların veri toplama ve raporlama sistemine dayalı olarak çocuk lehine tüm müdahaleler için ortak bir izleme ve değerlendirme çerçevesi oluşturmak;
- Kötü muamele görmüş bir çocuğun bir aileye veya iyi eğitim alabileceği herhangi bir yere entegre edilmesi;
- Çocuğun hakları alanında en iyi uygulamaların ve araştırmaların teşvik edilmesi ile ilgili bilgileri toplamak, analiz etmek ve yaymak;
- Farklı yasalardaki boşlukları belirlemek ve çocuğun korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla değişiklikler önermek;
- Çocukların her seviyede görüş ve önerilerini toplamak ve analiz etmek ve çocukların lehine politikaların ve programların geliştirilmesi ve uygulanmasına ana akım olmasını sağlamak;
- Ruanda tarafından çocuklar ile ilgili uluslararası belgelerin hazırlanması ile ilgili raporlar hazırlamak ve öneriler sunmak.
- Çocuğun refahı ve hakları üzerinde toplumsal seferberlik kampanyası için kullanılacak herhangi bir araç geliştirmek;
- Ülke kaynaklarını harekete geçirmek ve kullanımlarını izlemek;
- Benzer misyona sahip diğer bölgesel veya uluslararası organlarla işbirliği yapmak;
- Misyonunu gerçekleştirmek için gerekli diğer faaliyetleri ve diğer görevleri yapmak.

NCC, Ruanda çocuklarının, özellikle de toplumda savunmasız olan çocukların hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesini sağlamak için özel bir yetkiye sahiptir. NCC, ortaokulda 23604 (11.001 kadın ve 12.600 erkek) Yetim ve Savunmasız Çocuk (OVC), 3.009 (1.133 Kadın ve 1.876 Erkek) Teknik ve Mesleki Eğitiminde (TVET) okul harçları ve sağlık sigortası yoluyla destek sağlamaktadır. Bu program sayesinde, 19.779 öğrenci Aralık 2013'e kadar mezun olmuştur. Nisan 2014'ün sonunda, ek 10.112 OVC, orta öğretim okulunu ve TVET'i tamamlamıştır (Adalet Bakanlığı (MINIJUST), 2017).

NCC, ülke genelindeki tüm idari sektörlerden gelen çocuk delegelerini bir araya getiren ulusal bir danışma forumu olarak görev yapan Yıllık Çocuk Zirvesi düzenlemektedir. Çocuk Zirvesi, çocuklara, ulusunu inşa etme konusundaki düşüncelerini ve isteklerini ifade etmek için özel bir fırsat tanır. Böylece çocuklar, ülkenin çocuklara yönelik politikaları ve programları, çocuk hakları, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimi ve karşılaştıkları zorluklarla ilgili olarak kendileri için planlanan konulara kendi perspektiflerini dahil etme fırsatı bulabilmektedirler. 2014 yılında, Yıllık Ulusal Çocuk Zirvesi BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 25. yıldönümü ile çakıştı. Bu zirvede, Ruanda genelinden 507 çocuk ve diğer Doğu Afrika ülkelerinden 17 çocuk, çocuk hakları ve korunma konularında görüşmek üzere toplandı (Adalet Bakanlığı (MINIJUST), 2017).

İhtiyacı olan kişilerin adalet hakkından yararlanmasına yardım etme çerçevesinde; 9-13 Mayıs 2016 tarihlerinde Adalet Bakanlığı, Ulusal İnsan Hakları Komisyonu da dahil olmak üzere Adalet Sektöründe yer alan diğer organlarla işbirliği içinde halkın şikayetlerini kabul etti çocuklara ve yoksullar hukuk müşavirleriyle yardım sağladı. (Adalet Bakanlığı (MINIJUST), 2017). NCHR, görevlerini yerine getirirken adli kollukla ilgili, gerekli gördüğü durumlarda yasal işlemleri yapma yetkisi, iç kuralları ve düzenlemeleri kabul etme yetkisini ve diğer yetkilere haizdir ve hatta bunlarla sınırlı olmayan insan haklarının kötüye kullanılması için mücadele yetkisine de sahiptir (Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (NHCR), 2013). İnsan haklarına ilişkin tüm değerlendirmeleri incelemek ve işbirliği yapma yetkisini de ele aldığımızda bu güçlerden, çocukların NCHR'den diğerlerine oranla daha fazla fayda sağladığı sonucuna varabiliriz.

Ruanda, insan hakları, eğitim, emek, engelliler ve mülteciler üzerine hükümetin ülkedeki çocukların haklarını koruma yükümlülüğü getiren sayısız uluslararası

sözleşmenin imza sahibidir. Bunlar arasında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM ÇHS, 1989), çocuklara silahlı çatışma ve çocuk satımı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi konularındaki iki isteğe bağlı protokol bulunmaktadır. BM ÇHS'ye olan bağlılığının bir parçası olarak, Hükümet, çocuk haklarını gözetirken uygun önlemleri almakla yükümlüdür.

Ruanda Hükümeti, çocukların çeşitli ihtiyaçlarını ve haklarını ele almak için çeşitli mevzuat, politika ve programları geliştirmiştir. Bazı politika ve yasama girişimleri son derece ciddidir. Birçok ülke sağlık sigortasını zorunlu hale getiren, ücretsiz eğitim temel bir hak haline getiren ya da cinsel istismara yönelik yasaları düzenleyen bir yasa çıkarmadan önce yıllarca mücadele etmiştir. Ancak hâlâ cezaevlerinde anneleri ile yaşayamayan üç yaşından büyük çocuklarla ilgili polis, hakimler ve savcılar eksik mevzuattan dolayı sıkıntı içerisine girmektedirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA ÇOCUK HAKLARI

*‘‘Dünyayı verelim çocuklara hiç değilse bir günlüğüne,
allı pullu bir balon gibi verelim oynasınlar.
oynasınlar türküler söyleyerek yıldızların arasında,
dünyayı çocuklara verelim.
kocaman bir elma gibi verelim sıcacık bir ekmek somunu gibi,
hiç değilse bir günlüğüne doysunlar.
dünyayı çocuklara verelim,
bir günlük de olsa öğrensin dünya arkadaşlığı
çocuklar dünyayı alacak elimizden
ölümsüz ağaçlar dikecekler..’’ (Hikmet, 1962)*

Çocuk hakları fikri, imparatorluk çağından günümüze kadar farklı sanat ve edebiyatlarla Türkiye'de bulunmuştur. Buna ek olarak, Türkiye ÇHS ve AİHMS'yi içeren farklı insan hakları belgelerini imzalamıştır. Bu alt bölümde, insan haklarını ilgilendiren Türk yasalarını, özellikle de çocukları hedef alan hükümleri tartışacağız.

4.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, anayasaya kelimenin tam anlamıyla bütün diğer kanunları doğuran kanun anası veya kanun anlamına gelen "Anayasa" olarak anılır. Bu eğilimle, çocuk hakları ve bir çocuğun söz sahibi olabileceği haklara ilişkin hükümleri inceleyerek, analiz ederek ve yorumlayarak ülkenin bu en üst yasasının öngördüklerini ele alacağız.

4.1.1. Kanun Önünde Eşitlik

Anayasanın 10. maddesi, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve ya buna benzere farklı gerekçeler gibi ayırım yapmaksızın herkesin kanun önünde eşit olduğunu öngörür ve yasalar önünde eşit muamele görme hakkını sağlar. Çocukların korunması yetişkinlere oranla daha önem arz ettiğinden, koruma hükümlerinin anayasada yetişkinlerle aynı şekilde düzenlenmesi haksızlık olurdu. Türk yasa koyucular, 12 Eylül 2010'da 5982 sayılı Kanunla bu hükme ilişkin bir paragraf ekleyerek, “Kadınlar ve erkeklere eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” Hükümünün sonuna “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.” cümlesi getirilmiştir. Bu paragraf 7 Temmuz 2004'te 5170 sayılı Kanun ile eklenmeden önce, Türk yasama organı cinsiyet eşitliği ile ilgili bir paragraf daha eklenmiştir. Bu maddeye göre idari organlara, bu eşitlik ilkesini bütün işlemler için uygulamak yükümlülüğünü getirilmiştir (2008/116 karar sayılı iptal gerekçesi üzerine değerlendirme, 2008).

4.1.2. Eğitim Ve Öğrenim Hakkı Ve Ödevi

Ruanda anayasası eğitimin Ruanda kültürleri ve değerleri doğrultusunda yapılmasını sağlarken, Türkiye’de eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, ilköğretimin her iki cinsiyette de vatandaşlar için zorunlu olduğunu ve devlet okullarında ücretsiz olduğunu düzenlemektedir. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Devletin, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları sağlama yükümlülüğü de vardır (Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md, 2008).

Türkiye'de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin topluma entegre olmalarını ve mesleki beceriler kazanmalarını sağlayacak en iyi eğitim fırsatlarını sunmayı amaçlayan farklı eğitimler de bulunmaktadır. Bu fırsatlar, görsel, işitme, ortopedik ve zihinsel engeller, dil ve konuşma zorlukları, adaptasyon sorunları, uzun süreli hastalıklar ve üstün yetenekli sekiz grupta çocuklar ve gençler için sunulmaktadır (OECD-Türkiye, 2005). Türk Milli Eğitiminin temel ilkeleri şunlardır:

- Genellik ve eşitlik (eğitim kurumları ırk, cinsiyet veya dine bakılmaksızın herkese açıktır);
- Bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak;
- Belli bir alana yönelme (bireyler, ilgi alanlarına, yeteneklerine ve yeteneklerine bağlı olarak programlara veya okullara yönlendirilir);
- Herkesin temel eğitim hakkından yararlanmasını sağlama;
- Eşit fırsatlar sağlamak;
- Süreklilik (bireylerin genel ve mesleki eğitiminin bir ömür boyu sürmesi şarttır);
- Atatürk'ün reform ve ilkelerine uygunluk ve Atatürk'ün Milliyetçiliği;
- Demokrasi eğitimi

Her Türk çocuğu, 4306 sayılı yasa ile ilköğretimi 8 yıl zorunlu hale getiren temel eğitim programından gelen eğitim hakkına ve bununla birlikte uygulanan yeni bir temel eğitim stratejisi hakkına sahiptir.

4.1.3. Sağlık Ve Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı

ÇHS'nin 24. maddesi, çocuğu olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşturma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını belirlemektedir; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi de bunu belirler. Bu standart ve tıbbi bakıma erişmek için Devletler, birincil ve koruyucu sağlık hizmetlerinin sağlanmasına özel önem vermelidir; halk sağlığı eğitimi, bebek ölüm oranının azaltılması

ve çevresel nüfus riskinin, çocuğun uygun besleyici gıdalara ve temiz içme suyuna erişmesini engelleyeceği faktörleri göz önüne alınmalıdır.

24 üncü maddede yer alan ÇHS, sağlık hakkının tam olarak gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verilmesi ve bu hükmün altında gelişmekte olan ülkelerin gereksinimlerini dikkate alması şartıyla devam etmektedir. Sağlıkla ilgili ÇHS'nin 24'üncü maddesi ile bağlantılı olarak Türk mevzuatı oluşturulmuştur. Anayasa, 56. maddesinde, herkesin sağlıklı, dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu ve Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir şeklinde düzenlemeye gitmiştir. Devlet, herkesin sağlıklı bir yaşam sürmesine fiziki ve zihinsel olarak yardımcı olmak için sağlık hizmetlerinin merkezi planlamasını ve işleyişini düzenler. Yaygın sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması için genel sağlık sigortasının tanıtılmasına yönelik faaliyetlerde bulunur. Anayasanın 56. maddesi, herhangi bir nedenle hiçbir ayırım yapılmaksızın çocuklarla uyumlu olduğunu ve dolayısıyla kendileri için anayasal bir hak oluşturduğunu gösteren genel bir kuraldır.

4.1.4. Vatandaşlık Hakkı

Uluslararası alanda, doğumda kimin vatandaşlığa kavuşması söz konusu olduğunda iki ilke kabul eder; *Jus sanguinis* ve *Jus soli*. Bu iki ilke, bir ebeveynin (*Jus sanguinis*) ve doğum yerine göre (*Jus soli*) bir kişinin vatandaşlığını belirlemektedir. Kanada, ABD, Almanya, İsrail, İngiltere, Yunanistan ve İrlanda gibi ülkeler bu uyruk sorununu belirlemek için her iki ilkeye de sahiptir.

Öte yandan Türk vatandaşlığın kazanılması için ilk seçenek olarak *jus sanguinis*'i, ikinci seçenek de vatansızlıktan kaçınırken sadece *jus soli*'yi kabul etmektedir (B. Triyakioğlu, 2006). Türk vatandaşlığı kanunu (TVK) 7. maddesinin 1. fıkrasındaki *jus sanguinis* ilkesine göre, Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır (Türk vatandaşlığı Kanunu , 2009). Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. bu hak doğum anından itibaren geçerlidir (Türk vatandaşlığı

Kanunu , 2009). Türk anayasası, Türk vatandaşlığına ilişkin 66. madde ile bunu teyit etmekte olup, burada bir Türk babası veya annesi tarafından doğan bir çocuğun bir Türk olduğunu vurgulanmaktadır. Anavatana olan sadakati için uyumsuz bir eylemin tespiti dışında hiçbir şekilde kişi, Türk vatandaşlık hakkından mahrum edilemez.

Bir ülkede vatandaşlık hakkı, herkesin sahip olabileceği ilk haktır. Bu haktan bütün diğer siyasi ve kültürel hakların; seçme ve seçilme hakkı, duruşma hakkı ve mahkemeye erişim hakkı, konut hakkı ve bir Devletin vatandaşlarına sağlayabileceği gibi diğer hakların temel taşıdır.

Anayasanın 12. maddesi uyarınca herkes, dokunulmaz ve vazgeçilemez olan temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu bağlamda, Türk çocukları anayasada öngörülen hak ve özgürlükleri talep edebilirler, ancak bu haklar yalnızca bunlarla da sınırlı değildir:

- Konut hakkı (madde 57)
- Hak talep etme hürriyeti (madde 36)
- Mülkiyet hakkı (madde 35)
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı (madde 34)
- Dernek kurma hürriyeti (madde 33)
- Bilim ve sanat hürriyeti (madde 27)
- Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (madde 26)
- Düşünce ve kanaat hürriyeti (madde 25)
- Din ve vicdan hürriyeti (madde 24)
- Yerleşme ve seyahat hürriyeti (madde 23)
- Haberleşme hürriyeti (madde 22)
- Özel hayatın gizliliği ve korunması (madde 20)
- Kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olma hakkı (madde 19)

4.2. TÜRK YARGI PRATIĞİNDE ÇOCUK

Çocuk mahkemelerini kuran kanun, 1979'da onaylanmış olsa bile 1 Haziran 1982'de yürürlüğe girmiştir. Ancak, çocuk mahkemelerinin yürürlüğe girişi (Acar, 2011) 5 yıl sonra 1987 yılı sonuna kadar mümkün değildi (Doğan., 2017). Bu yasadan önce, çocuk sorunları, yetişkinler arasındaki ceza sistemine, mahkemelerin çocukları ve yetişkinler arasındaki gelişimsel farklılıklar göz önüne alınmadan ele alınmaktaydı. (Geerdink, 2008).

Mustafa Kemal Atatürk, o dönemde Osmanlı İmparatorluğunu modernize etmek için toplumsal ve siyasal reformlar yapmak amacıyla 1923'te çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Bu reformlarda Türkiye'nin çocuk refahının yeniden yapılandırılması ana hedef olmuştur (In McKinney, 2017). Türk çocuk adalet sistemindeki mahkemeler, çocuk mahkemeleri, çocuk ceza mahkemeleri ve aile mahkemelerini içerir.

Ruanda'dan farklı olarak Türkiye'de, adli yargıda görevli, tercihan çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcılarları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır. (Çocuk koruma kanunu, 2005). Çocuk mahkemelerinin kurulması, görevleri ve yargılanma süreçleri hakkındaki kanunun arkasındaki temel mantık, çocukların gelişim sürecinin önemli aşamasını teşkil eder ve çocuklara yönelik adalet sisteminin etiketleme veya dışlanma seviyesine varmamasını sağlar; aynı zamanda çocukların rehabilitasyonun sağlanması ve çocukların topluma yeniden kazandırılması da gerekir (Çoban, 2016).

Türk çocuk mahkemeleri, çocuk koruma kanununun 4. maddesinde belirtilen aşağıdaki temel ilkeler nedeniyle diğer mahkemelerden farklıdır:

- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel dikkat gösterilmesi,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması

- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunun geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

Türk mahkemelerinde yargıçlar ve savcılar dışında; sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, eğitimciler ve bu tür uzmanlar çocuk sorunlarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak için istihdam edilmekte ve sosyal inceleme raporu bu kişiler tarafından sunulmaktadır. Bu raporlar, çocuğun yaşam standartlarının yanı sıra suça karışması ve sorunun nedenini içermektedir. Her durumda, hakimler bu raporları deneme süresince kullanmakta serbesttirler (Atilgan., 2009). Bu alt bölümde, suçluların ve mağdurların kanunla temas halindeyken çocukların durumunu incelenecektir.

4.2.1. Yargı Yetkisi Ve Emsal Yargı Kararları

Türkiye’de çocukların ceza sorumluluğunun başlangıcı konusunda asgari yaş sınırı 12 olarak kabul edilmiştir (TCK nun 31/1 maddesi). 12 yaşından küçük çocuklar ile 15 yaşından küçük sağır ve dilsizlerin (TCK nun 33. maddesi) ceza sorumluluğunun bulunmadığı kabul edilmiş, bu nedenle 12 yaşından küçük bir çocuğun (veya 15 yaşından küçük bir sağır ve dilsizin) ceza sorumluluğunun var olup olmadığı konusunda bir araştırmaya gidilmesi kabul edilmemiştir. (Türk Ceza Kanunu, 2004).

Sağır ve dilsiz olmayan 12-15 yaş arasındaki çocuklar durumunda yapılacak ilk şey, çocuğun kendi fiilinin cezai niteliğini ve sonuçlarını anlamış olup olmadığını belirlemek için çocuğun adli tıp uzmanına aktarılmasıdır. Uzman, reşit olmayanın işlediği fiilin ayrılmaz anlamını kavrayabileceğini doğrularsa kovuşturma gerçekleşir (Fraene, 2009). Kovuşturma yapılmaması halinde, çocuklar sosyal hizmet sistemine yönlendirileceklerdir (Geerdink, 2008). İkinci vaka, cezai olarak sorumlu olan 15-18

yaşları arasındaki küçükleri içerir ve bu kişiler benzer suçları olan yetişkinlere kıyasla daha az ceza almak zorundadırlar (Türk Ceza Kanunu, 2004).

4.2.2. Yakalama Ve Soruşturma

Savcı, genç suçluların iddialarını soruşturmalıdır (Yenisey, 2007). Bir polis memuru bir reşit olmayanı tutuklarsa, mahkemenin geçici önlem almasına karar verebilmesi için failinin kimliğini ve suçun niteliğini bildiren konu hakkında Cumhuriyet savcılığına derhal bilgi vermelidir. Bu kararın ardından polis, çocuğun kimliğini belirleyebilir, ancak ondan kanıt toplayabilecek hiçbir yetkiye sahip değildir. Bu aşamada, savcı soruşturma yapar ve bu süreçte polis memurunun yardımını emredebilir (Çocuk koruma kanunu, 2005).

Yasa, bir çocuğun sadece bir avukat bulundurması durumunda sorgulanmasını zorunlu kılar; bu aşamada hükümet çocuğun istememesi durumunda dahi bir çocuğa özel bir avukat ataması gerekir. Buna ek olarak, duruşmada bile, bu ilk muayeneler sırasında velilerin, çocuğun vasilerinin ve mahkeme tarafından atanan sosyal hizmet uzmanlarının bulunması gerekebilir (Çocuk koruma kanunu, 2005). Tutuklanan çocukları yani suçlarından hüküm giyilmemiş çocukları tutuklu yargılanmak üzere tutuklu yargılama öncesi gözaltı tesislerinde tutma ile ilgili 15 yaşın altındaki bir küçüğün, işlediğinden şüphelenilen suçun üst sınırı beş yılı aşmıyorsa çocuk herhangi bir tutuklama emri üzerine tutuklanamaz (Çocuk koruma kanunu, 2005).

4.2.3. Duruşma Ve Cezanın Belirlenmesi

Daha önce de değinildiği gibi, Türk adalet sistemi yıllarca çocuk ceza davasının, yetişkinlerin normal duruşma biçiminden farklı olduğunu bilmektedir. Bu nedenle yalnızca çocuk suçlularla ilgilenen özel bir sistem bulunmaktadır. Örneğin savcılar, ergen gelişimi ve zihinsel sağlığı ile ilgili farklı konularda çalışmakla yükümlü iken hakimler de son derece uzmanlaşmış eğitim almaktadırlar. (Çocuk koruma kanunu, 2005). Bu çocuk mahkemeleri yargıçları, Kanun mertebesini kazandıktan sonra çocuk hukukunda uzmanlaşmaya hak kazanmış olmalı (Uracin, 2010). 5237 sayılı TCK nun 31/2

maddesinin gerekçesine göre 12 – 15 yaş arasındaki çocuğun isnat yeteneğinin olup olmadığı, çocuğun içinde bulunduğu aile koşulları, sosyal ve ekonomik koşullar ile psikolojik ve eğitim durumu hakkında uzman kişilerce düzenlenecek raporlar dikkate alınarak hakim tarafından belirlenir.

TCK yaş küçüklüğünü, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan bir neden olarak kabul etmiştir. Bu kapsamda TCK nun 31 maddesi uyarınca; 12-15 yaş arasında olup da ceza sorumluluğunun var olduğu belirlenen çocuklar ile, 15 – 18 yaş arasındaki çocuklara işledikleri fiile ilişkin ceza, yetişkinlere oranda indirimli olarak verilecektir. TCK nun 38/2 maddesinde, bir çocuğun suça azmettirilmesi, bir yetişkinin suça azmettirilmesine göre daha ağır ceza ile yaptırıma bağlanmıştır (Akarca, 2010).

TCK nun 50/1 maddesinde düzenlenen hapis cezasına seçenek yaptırımlar sınırlı sayıdadır. Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

- Adli para cezasına, (TCK nun 52. maddesi uyarınca hapis cezasının bir günü 20 ila 100 lira arasındaki bir değer kabul edilerek hesaplanacak miktar)
- Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,
- En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,
- Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,
- Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,
- Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, çevrilebilir.

Türkiye'de üç büyük çocuk ceza infaz kurumu bulunmaktadır; Ankara, İzmir ve Elazığ. Bu ceza infaz kurumları, sadece 21 yaşına kadar gençleri barındırabilir ve cezası

sona ermezse cezasını bitirmek için yetişkin cezaevlerine gönderilir (McKinney, A. Brenda , & Salins Lauren, 2014).

4.2.4. Açık Cezaevi Modeli

Bu tür bir model şimdiye kadar tüm dünyada çocukların hapsedilmesinin en iyi yolu olarak değerlendirilmiştir. (Mishi Faruqee, 2017). Yargılanan tüm küçükler hapse atılmadığından, Türkiye'de daha az ciddi suçları olanlara gözaltı, topluluk hizmetleri ve mağdurlara yapılan zararların telafisi dahil olmak üzere daha az yaptırım uygulanmaktadır (In McKinney, 2017). Öte yandan ciddi suçlardan dolayı tutuklananlar açık ceza infaz kurumlarında kısıtlanmalıdır. Bu kategorideki reşit olmayan çocuklar yurtlara benzer merkezlere alınırlar ve gün içinde okula, eğitim oturumlarına ya da topluluk içindeki işlere katılırlar. (UNICEF Türkiye, 2010). İyi davranışları olan bu topluluktaki gençlerin, çocuk koruma yasaları tarafından da önerildiği gibi aile bağlarını korumak için ayda bir kez evlerini ziyaret etmesine izin verilir (Çocuk koruma kanunu, 2005). Çocukların aileleri ile anlamlı ilişkiler geliştirmelerine izin verilmesi, hem çocuk hem de ailesi için çok değerlidir (Lili Gafinkel, 2010). Açık model cezaevleri çocukları, iyi davranışları güçlendirecek ve sosyal sorumluluklarını daha iyi takdir edebilecek sağlıklı ilişkiler kurmaya teşvik eder. Gençler için yapılmış olan kapalı ceza infaz kurumları, cezanın infazına başladığı tarihte onsekiz yaşını bitirmiş olup da yirmibir yaşını doldurmamış genç hükümlülerin cezalarını çektikleri, eğitim ve öğretim esasına dayalı, firara karşı engelleri olan, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan kurumlardır.

Bu kategoride, cezaevlerinde anneleri ile yaşayan çocuklarla ilgili durumdan da bahsetmek gerekirse;

Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun uyarınca, altı yaşın altında olan çocukların anneleri dışında kimsesi olmaları durumunda anneleri ile kalabilecekleri hüküm altına alınmıştır. Bu çocuklar arasında 3 yaşın altındaki çocuklar, gün boyunca hapisane hücresi içinde anneleri ile birlikte kalırken, diğerleri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ya da diğer kuruluşlar ve kurumların gözetiminde anaokullarına ya da anaokullarına katılabilirler. Bu çocuklara yaşlarına göre uygun yiyecek ve içecek verilmesi gerekir ve emziren annelerin koşullarına göre besleyici gıdaya

sahip gerekli besinler ilgililerce tedarik edilir (Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 2004).

4.3. TÜRK CEZA KANUNU'NA GÖRE ÇOCUKLARIN KORUNMASI

12 Ekim 2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, bu hakların faillerine ceza verilmesi nedeniyle çocuk haklarını koruma yönünde farklı hükümler bulunmaktadır. Cezai hükümlerin özü, bir çocuğa karşı bir suç işlendiğinde cezanın ağırlaştırılmış bir ortamda kararlaştırılması gerektiğidir.

Ceza yasasında çocukları farklı zararlardan koruyan bazı hükümler yer almaktadır:

- Çocuklar üzerinde bilimsel deney hiçbir surette yapılamaz (madde 90)
- Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işkence yasaklanması (Madde.94) ve cezanın sebep olduğu zamanın (15 yıl) yarısına kadar artması gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına neden olması durumu, (Madde 95)
- Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı eziyet cezasının artmasının sağlanması (Madde 96).
- Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesinin yasaklanması (Madde 100)
- Çocuğun cinsel yollu tacizi (Madde.105)
- Özgürlüğünden yoksun bırakma bir ila beş yıl arasında bir ceza ile cezalandırılır ancak bu durum bir çocuğa karşı işlendiğinde ceza iki katına çıkar.(Madde 106)
- Sağlık için tehlike oluşturabilecek maddeleri çocuklara tedarik edilmesi yasaklanmıştır (madde 194)
- Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin verilmesini ya da bunların içeriğinin gösterilmesinin yasaklanması (madde.226)

- Çocuğu fuhşu teşvik edilmesini, bunun yolunu kolaylaştırmayı, bu maksatla tedarik edilmesini veya barındırılmasını ya da çocuğun fuhşuna aracılık edilmesinin yasaklanması (Madde.227)
- Çocukların kumar oynaması için yer ve imkân sağlanması ve dilendirilmesi yasaktır (mad.228,229)
- Bir çocuğun soybağını değiştirilmesini veya gizlenmesinin yasaklanması (Madde.231)
- Bir çocuğun kaçıırılmasını veya alıkonulmasının yasaklanması (Mad.234)
- Bir çocuğa karşı suçun bildirmemenin yasaklanması (Madde 278)

4.3.1. Çocukların Cinsel İstismarı

Çocuğa cinsel taciz, çocuğun failin cinsel uyarımı için kullanıldığı bir çocuk ve yetişkin arasındaki uygunsuz fiziksel temas gibi temaslar veya etkileşimler olarak tanımlanabilir. Türkiye’de, toplum icinde cinsel suçların %47’si çocuklara karşı yapılmakta, cinsel istismarın %85’i aile icinde yapılmaktadır. (Demiriz, 2014).

4.3.1.1. Çocukların Cinsel İstismarı Cezası Ve Suç Teşkil Eden Fiiller

Türk Ceza Kanunu, Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişinin, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına çarptırılmasını öngörmektedir. Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Aşağıdaki eylemler çocuklara cinsel taciz olarak tanımlanır:

- Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte failin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış.
- Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar.

4.3.1.2. Cezayı Ağırılaştırın Nedenler

Türk ceza kanununun 130. Maddesine göre, cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğerk kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırılaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

4.3.2. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu

Türk Ceza Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca, suçla ilgili cezai sorumluluk üç kategoriden oluşmaktadır:

- Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (6545 sayılı Kanun, 2014).
- Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (6545 sayılı Kanun, 2014).
- Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur (6545 sayılı Kanun, 2014).

Bu kişilerin çocuklarla olan ilişkilerinin ardından kovuşturmayaya geçilmesi ile ilgili olarak öncelikle aralarındaki bağın tespitinin önemi vardır. Bu bağ, hapis cezasının

üresinde olan uzunluğa etki etmektedir. Ruanda ceza kanunu, bu ceza kanununun hükümleriyle çok farklı olarak; 18 yaşın altındaki bir çocuk için, bu kategorileri çocuk cinsel tacizi kavramı altında herhangi bir hafifletici koşul olmadan ele almaktadır. Tek azaltma 18 yaş ve üstü olanlara uygulanabilir ancak aynı zamanda suç " tecavüz (Ceza Kanunu, 2012) " olarak da adlandırılacaktır, bu da durumun sonuçlarını ağırlaştıran bir terimdir çünkü 21 yaşın altındaki küçükler Ruanda yasaları uyarınca cinsel rıza gösteremedikleri kabul edilmektedir.

4.4. TÜRK İŞ HUKUKUNDA ÇOCUK HAKLARI

Tüm çalışan çocuklar, ILO tarafından sağlanan uluslararası standartlara göre çocuk emeği olarak belirtilmektedir. Türkiye'de çocuklar, çocuk işgücü olarak adlandırılmamış olan bazı işçilik kategorilerine girmekten muaf değildir. Kırsal alanlarda çocuklar çeşitli ekonomi faaliyetlerinde bulunurken, kentsel alanlarda sokak satıcıları, çırak ve mavi yaka işçisi olarak küçük (bazen büyük) işyerinde ve restoranlarda, kahvehanelerde ve benzeri hizmetler sektöründe çalışan işçiler olarak görüyorlardı. Aile kuruluşlarında ücretsiz aile işçisi olarak daha çok çalışmaktaydılar. (Meltem Dayioğlu & Ragui Assaad, 2017).

4857 sayılı Türk kanununa göre, On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. On dört yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilirler (İŞ KANUNU, 22/5/2003). Bu çocuklar da sağlıklarını ihlal etmeyen ve düzenli olarak okula devamını engellemeyen bir işgücüne yerleştirilmelidir.

Türkiye, Avrupa Sosyal Şartını 3581 sayılı kanunla 16 Haziran 1989'da onaylamış ve bunu 7 Ağustos 1989 tarih ve 89/14434 no'lu bakanlar kurulu kararı ile yürürlüğe koymuştur. Bu tüzükte asgari çalışma yaşı 15'tir ancak iş koşullarının sağlıklı

olması ve eğitimin sürekliliğini engellememesi koşuluyla, 15 yaşın altındayken çalışma imkanına izin vermektedir.

Mevzuatta yer alan bu hükümler hiçbir Avrupa tedbirlerine uyum göstermemektedir. Türkiye'nin, genç ve çocuk işçilerin korunmasını tam olarak benimsemesine engel olan bu küçük fark, Türk iş yasasının bu hükmün tüm iş alanlarında uygulanmadığına (Avrupa Konseyi, 1961); Türk iş kanununun 4. maddesi, bu kanun hükümleri kapsamına girmeyen sektörlerin istisnalarına işaret etmektedir.

4.5. TÜRK AİLEYİ KORUNMASI HAKKINDA KANUNU

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 4. maddesi, ailenin Türk toplumunun temelini oluşturduğunu ve devletin varolan araçlarla her zaman gelişmesini ve korunmasını Devlet'in görevi olduğunu belirtmektedir. Bu durumda Devlet, 2002'de 4721 sayılı Kanunla Türk aile yasasını kurmuş ve daha sonradan 4923 sayılı yasada 2003 yılında güncellenmiş ve 2003 yılında Devlet aile mahkemeleri kurmuştur. (ARSLAN, 2017).

4.5.1. Aile Mahkemeleri

Ruanda'da, evlatlık edinme, çocuk bakımı, babalık veya analık davaları, boşanma ve ayrılma gibi diğer aile ile ilgili konular her ilçede bulunan ilk derece mahkemelerin yetkisi altındayken Türkiye'de bu konular aile mahkemelerinin yargı yetkisi altındadır.

Bu tür mahkemelerin kurulmasından önce, aile ile ilgili uyuşmazlıklar genel medeni mahkemelerle (ilk derece mahkemeleri) ele alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 142. maddesine göre mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri kanunla düzenlenir. Bu sebeple aile mahkemelerinin kuruluşu da zorunlu olarak yasayla tedarik edilmiştir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun ile aile mahkemelerinin kurulması kabul edilmiştir (Arslan, 2010).

Hakimler dışında Türk aile mahkemeleri, Aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerine dair kanunun beşinci maddesi uyarınca diğer Mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak, üzere Adalet Bakanlığınca, tercihan; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından, birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanır. Pedagog, çocukların toplumsal sorunlarının çözümüyle ilgilenir. Bu bağlamda, psikolojisi için neyin iyi olacağı konusunda, annesine veya babasına göre, çocuğun velayetinin kime verileceği gibi konular hakkında mahkemeye öneriler sunabilir.

Çocuklarla ilgili olarak, Türkiye'deki aile mahkemelerinin görevleri şunlardır:

- Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya, (Bilal, 2005)
- Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmi ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,
- Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,
- Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye karar verebilir.

4.5.2. Çocukların Mülkiyeti, Bakımı Ve Velayeti

Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır. Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarf etmelidirler. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.

Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan alınamaz. Ana ve baba, velâyetleri devam ettiği sürece çocuğun

mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler. Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak buldukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler. Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder, Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu giderler Devletçe karşılanır. Olağan ihtiyaçlar gerektirdiği ölçüde sermaye biçiminde ödemeler, tazminatlar ve benzeri edimler çocuğun bakımı için kısmen kullanılabilir. Çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için zorunluluk varsa hâkim, ana ve babaya belirlediği miktarlarda çocuğun diğer mallarına da başvurma yetkisini tanıyabilir. Ana ve baba, kusurları sebebiyle velâyetleri kaldırılmadıkça, çocuğun mallarını kullanabilirler. Ana ve baba, çocuğun mallarını yönetmekte her ne sebeple olursa olsun yeterince özen göstermezlerse hâkim, malların korunması için uygun önlemleri alır. Velâyetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalkmışsa hâkim, re'sen ya da ana veya babanın istemi üzerine velâyeti geri verir (TÜRK MEDENİ KANUNU, 2001).

Çocuk velayeti, kamu düzeni ile aktif bir bağlantıya sahip olduğundan, boşanma davasında, yargıç, boşanmış anne ve babadan herhangi bir talep gelmemiş olsa da, karar vermelidir. Velayet altına alma için kesin uyulması gereken bir metin yoktur her dava kendi içinde ayrı ayrı değerlendirilir. Türkiye hukuk sisteminde ve bugüne kadar süregelen uygulamalarda, anne ve babaya çocuğun ortak velayetinin verilmesi mümkün olmamıştır (Arslanbuğa, 2017). Ancak “Türkiye’nin 14 Mart 1985 tarihinde imzaladığı uluslararası sözleşme protokolünün onaylanmasının 25 Mart 2016 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 6684 sayılı kanunla uygun bulunması” Türkiye hukuku açısından da ortak velayet yolunu açmış ve Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, Türkiye’de ortak velayetin mümkün olduğuna dair 20.02.2017 tarihli ilk kararını vermiştir (Boşanma Sonrası Ortak Velayete İlişkin Yargıtay Dairesi Gerekçeli Kararı, 2017).

Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir. Ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür. Olağanüstü hâller mevcutsa,

çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir (TÜRK MEDENİ KANUNU, 2001).

4.6. TÜRK ÇOCUK KORUMA YASASINA GÖRE ÇOCUK HAKLARI

Çocuk haklarının korunması amacıyla 2005'te 5395 sayılı Kanunla çocuk koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa 4.2. alt bölümünde soruşturma, kovuşturma, mahkemeler ve savcılık olarak analiz ettiğimiz için bu bölümde diğer unsurlar olan, temel ilkeler, koruyucu ve destekleyici tedbirleri inceleyeceğiz.

4.6.1. Çocuk Hakların Temel İlkeleri

Çocuk yasası, 4. maddesinde, çocukların haklarını korumak için uyulması gereken çeşitli ilkeleri içermektedir:

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,

- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması, İlkeleri gözetilir.

4.6.2. Koruyucu Ve Destekleyici Tedbirler

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, kendi aile ortamındaki gençleri her şeyden önce korumak için alınan tedbirlerdir. Bu tedbirler, aşağıdaki belirtildiği üzere: (Çocuk koruma kanunu, 2005):

- Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
- Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,
- Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

- Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,

Bu yasanın 8.inci maddesinde, Tedbir kararlarının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkemece en geç üçer aylık sürelerle incelettirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

4.7. ÇOCUK HAKLARINI KORUMA GÖREVİNE SAHİP TÜRK KURUMLARI

Neredeyse her ülkede insan haklarının koruyucusu olan yargı dışında, Ruanda gibi diğer ülkeler, ulusal çocuk hakları komisyonu ve ulusal insan hakları komisyonu gibi kurumlara sahiptir. Türkiye'de, hükümet tarafından başlatılan bu tür komisyonların çoğunu bulamıyoruz. Bu, çocuklar gibi en savunmasız kişilerin korunması önemli ve aynı zamanda ulusal bir konudur, bu bölümde bu çerçeveye giren olası kurumları inceleyeceğiz.

4.7.1. Kamu Denetçiliği Kurumu(Ombudsman)

14 Haziran 2012 tarihli ve 63328 sayılı Kanunun amacı; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaktır (Kamu denetçiliği kurumu kanunu, 2012).

Çocukları da içeren herkes, gerekli tüm yargı yollarını kullandıktan sonra karşılaştığı herhangi bir haksızlığa karşı, ombudsman kurumu'na dilekçe verebilir. Bu, 10/18/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 74. maddesi uyarınca sağlanmıştır: "Dilekçe hakkı"başlıklı "*Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.*" . Bir kamu idari organı tarafından çocuk hakları ihlalinin

farkında olan Kuruma, gerçek ve tüzel kişiler başvurabilirler. Ombudsman Kurumu'na şikayetle ilgili başvuru sahibinin talebi üzerine başvuru gizli tutulur.

Bu bağlamda, bu kurum, çocuk hakları ihlalleri ve diğer haksız fiillerle ilgili olarak çeşitli dilekçeler almıştır. Başvuran, mevcut yasalar ve uygulamalar sebebiyle boşanma sonrası velayet sahibi olmayan tarafla çocuğu arasında kişisel ilişki tesisinin düzenli olarak sağlanamadığını, bu alanda ebeveynler ile çocukların haklarının ihlal edildiğini ifadeyle, uluslararası sözleşmelerle ve Anayasa ile garanti altına alınan hakların ulusal mevzuata yansıtılması ve buna uygun olarak mağduriyetlerin engellenmesi için gerekli idari tedbirlerin alınmasının talep edileceği son örnektir (TÜRKİYE BÜYÜK MİLLETMECLİSİ KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU , 2017).

Ombudsman kurumunun insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında oynadığı rol, çocuk haklarının geleceğinin tartışılmasında diğer yabancı kamu denetçileri ile görüşmeler de dahil olmak üzere farklı faaliyetlerle izlenebilir. çocuk ombudsmanı çocuklara haklarını öğretmek ve halkın çocuk haklarının farkındalığını artırmak için kurulmuştur. Bu bağlamda kuruluşundan bu yana çeşitli kararlar alınmıştır (KDK Çocuk, 2015, 2016):

- Korunma ve Bakım Altındaki Çocuğun Nakil Talebi Hakkında Karar, 22 Haziran 2016.
- Devlet parasız yatılılık ve bursluluk sınavı kısmi red kısmi tavsiye kararı, 7 Nisan 2016.
- 15 Yaşını Dolduran Çocuğun Tek Başına Sağlık Hizmeti Alma Hakkı, 4 Nisan 2016
- Engelli Çocuğun Eğitim Hakkı, 7 Ekim 2015
- Çocuğa Yönelik Orantısız Güç Kullanımı Kararı, 7 Ekim 2015
- Otizmlili Çocuğun Eğitim Hakkı, 7 Ekim 2015.

Türkiye'de çocuk ombudsmanı, Avrupa'daki diğer çocuk ombudsman kurumlarıyla işbirliği ve Türkiye'de diğer sivil toplum çocuk hakları savunucuları ile önemli temas ve toplantılar yapma gibi birçok inisiyatif ve faaliyete sahiptir (KDK Çocuk, 2017).

4.7.2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuk Hakları İzleme Komitesi

18 Kasım 2008, Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde, siyasi parti gruplarından temsilcilerin yer aldığı 8 milletvekilinden oluşan Çocuk Hakları İzleme Komitesi kuruldu. Komite üyesi milletvekilleri, yapacakları düzenli toplantılarla, çocuklar tarafından kendilerine iletilen ya da kamuoyu gündemine gelen konular üzerinde araştırma yaparak önerilerini içeren raporlarını TBMM Başkanlığı'na sunmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2008).

Komitenin tanıtımı amacıyla oluşturulan internet sitesi ile çocukların ve çocukla ilgili alanlarda çalışan kişi ve kurumların doğrudan ilgili yasama organı üyeleri ile iletişim kurarak sorunlarını ve görüşlerini aktarma imkânı sağlanmaktadır. Bu sayede geniş bir yelpazede çocuklara ve sorunlarına ulaşılması amaçlanmaktadır (KURT, 2016). Çocuk Hakları İzleme Komitesi'nin çalışmalarına, başta Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'deki uygulanmasını izlemekten sorumlu kuruluş olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere ulusal ve uluslararası birçok kuruluş katkı sunmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] Çocuk Hakları İzleme Komitesi. , 2018).

4.7.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Sağlık ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak kurulan ve 02.04.1989 tarih ve 356 sayılı KHK ile Başbakanlığa bağlanan bir kamu kurumudur. Başlıca görevleri şunlardır: Yardıma ve(ya) bakıma muhtaç, bir diğer ifadeyle korunmaya muhtaç aile, çocuk, genç, özürlü, yaşlı, kadın ve diğer muhtaç insanlara sosyal hizmetler götürmektir (Seyyar, 2017).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Başbakanlık çatısı altında çalışır ve çocuk bakım kurumlarını ve yetimhanelerini kendi sorumluluk alanlarının yanı sıra çocuk yuvaları, çocuk ve gençlik merkezleri ve çocuklara fayda

sağlayan rehabilitasyon merkezleri gibi topluluk merkezlerini kapsar (Sedletzki, 2009). Kurum, bir çocuğun ailesinin yanında ya da ayrı olarak bulunduğu ortamda mevcut durumuna yönelik araştırma yapmakta ve ailesinin yanında olmasına karşın gelişiminin aksatılması ya da suça teşvik edilmesi durumunda bakımını üstlenmektedir. Kimsesiz olan, ailesi olmayan ya da aile bireylerinden herhangi birisine ulaşılamayan çocukların yine bakımı çocuk esirgeme kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. Korunmaya muhtaç olan çocuklar için geliştirilen bir başka sistem ise ailenin en az bir en çok üç olmak üzere çocuğun masraflarını karşılaması ya da gönüllü olarak bakımını üstlenmesi, çocuğun aile ortamında büyüyerek sağlıklı gelişim kaydetmesi aile tarafından karşılanmaktadır (Seyyar, 2017).

SHÇEK kurulduğu günden bu yana görev süresince birçok farklı engelle karşılaşmıştır. (Sedletzki, 2009):

- Görevini karşılayacak yeterli kaynağın olmaması
- SHÇEK'te çalışan personelin ve onun birlikte çalıştığı kurumların çocuk hakları yaklaşımının eksikliği,
- Çocukları korumanın verimliliğine yardımcı olacak daha güçlü önleme gündeminin eksikliği

4.7.4. Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu

Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek amacıyla, özerk ve tarafsız bir kamu tüzelkişiliği niteliğinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur (RTÜK hakkında Kanun, 2011). RTÜK, bu medya yasasını uygulamakla yükümlüdür ve medya sektörünün en iyi şekilde gerçekleşmesi için rehberler sunmaktadır. Türk yasama meclisleri, bu yasanın çocuk hakları standartlarını karşılamak üzere medya hizmetlerinde hazırlanmasında aşağıdaki çocuk yanlısı düzenlemeleri içermektedir:

- Çocuklara, güçsüzlere ve engellilere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.(Madde 8.ğ)
- Medyada Ticari iletişim (Madde 9), çocukların fiziksel, zihinsel veya manevi gelişimlerine engel oluşturmamalıdır;

- Ticari iletişim, çocukları kendi deneyimsizliklerini veya isteksizliklerini istifade ederek bir ürün ya da hizmet satın almaya ya da işe almaya doğrudan itaat etmemelidir;
- Ticari iletişim, anne-babalarını veya başkalarını reklamı yapılan mal veya hizmetleri satın almaya ikna etmelerini doğrudan teşvik etmemelidir;
- Ticari iletişim, ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere olan güvenlerini kullanmamalı veya tehlikeli durumlarda makul bir şekilde çocukları göstermemeli,
- Besin maddeleri ve genel beslenmede aşırı tüketilmesi tavsiye edilmeyen maddeler içeren ticari iletişim, çocuk programlarına eklenemez veya eşlik edilmez.
- Haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dini programlarda ürün yerleşimine izin verilmemelidir. (Madde13.4)

Yukarıda bahsedilen medya sektöründeki yasaklardan RTÜK, bu medya hizmetlerinin denetçi olarak yukarıdaki yasanın 37. maddesinde öngörülen diğer görevler arasında sorumludur:

- Bu Yasa ve diğer ilgili mevzuatın ihlali durumunda ilgili yaptırımları uygulamak
- medya hizmetlerinin izleme veya dinleme derecelendirme ölçümlerinin yürütülmesi ve denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek;
- Bu usul ve esaslara uymayan firmalara ve kuruluşlara uygulanacak yaptırımları belirlemek.
- medya hizmetleri alanında, ifade ve görüş hürriyetinin, görüş çeşitliliğinin, kamu çıkarlarının korunması için gerekli önlemleri alınmak.

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4' üncü maddesinde yer alan "Yayın İlkeleri" ile Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 5' inci maddesinde belirlenen:

- Cinsel duyguları sömürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal yaşam alanı içinde sergilenemeyecek mahrem söz ve davranışlar içeren yayınlar yapılmamalıdır.

- Tür ve içerik gereği cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini korumak amacıyla sesli/yazılı uyarılar yapılarak, saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.
- Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programlar, korunması gereken izleyici kitlenin seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmamalıdır. Yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirerek, onların duygusal, ahlaki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemelidir. Tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınlar, saat 23.00 ile 05.00 arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanmalıdır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

Bu bölümde, her iki ülkenin çocukların haklarını korumak için kullandıkları bazı yolları aydınlatmaya çalıştık. Farklılıklar ve pek çok benzerlikleri inceledik, ülkelerdeki çocuk haklarının durumunu özetlemek gerekirse::

Türkiye'de çocuk hukuku ve çocuk psikolojisi alanlarında hâkim, savcı, sosyal hizmet uzmanı ve polisin bulunduğu çocuk mahkemeleri bulunmaktadır. Ruanda'da çocuk mahkemesi bulunmamakta, sadece yargıçlar mahkemenin başkanı tarafından diğer ara mahkeme hakimleri arasından herhangi bir yasal yaklaşım olmadan seçilen gençlik odaları bulunmaktadır; Bunu yapmak başkanın görevidir. Buna ek olarak, özellikle çocuklar için özel seçilen bir savcı ya da adli kolluk yoktur.

Ruanda'da, ülkedeki çocukların haklarını destekleyen ulusal bir komisyon bulunmaktadır. Türkiye'de ulusal bir çocuk hakları komisyonu bulunmamakla birlikte, TBMM'deki çocuk hakları izleme komitesi ve ombudsman kurumu bu alanda incelenebilecek kurumlar olarak ele alınabilir.

Her iki ÷lkede de çocuklar için özel kanunlar ve diğer yasal düzenlemeler gözlemlenebilir; ancak çocuk hakları ihlallerinin cezalandırılması konusunda Ruanda özellikle çocuk cinsel istismarı ve diğer çocuğa yönelik suçlarda Türkiye'ye oranla çok daha serttir.

BULGULAR VE SONUÇ

Bu araştırma, genel olarak uluslararası insan hakları belgelerinde çocuk haklarının durumunu ve özellikle Ruanda ve Türkiye'deki statülerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırma dört ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, uluslararası hukukta genel olarak çocuk kavramı ve çocuk haklarına konu almaktadır. Bu bölümde, çocuk haklarının uluslararası hukuk tarihindeki gelişime de değinilmiştir. İkinci bölüm, bu bölümde çocuklarla ilgili tüm konularda, “çocuğun yüksek yararı” incelenmiştir. Buradaki kavramların anlamlandırılması, belirlenmesi, uluslararası ve ulusal hukuk insan haklarındaki, yeri çocukların en çok yararına olarak şekilde mahkemelerin nasıl karar vereceği ve son olarak bu sorunsalların Türkiye’de ve Ruanda’da uygulamaları olarak çalışmamızı özetleyebiliriz. Üçüncü ve dördüncü bölümde, bizi her iki ülkede (Türkiye ve Ruanda’da) de çocuk haklarına götürdü; iki ülkedeki çocuk haklarına bağlı olarak ortaya çıkabilecek çeşitli yasal metinler, politikalar ve kurumlar analiz edildi.

Uluslararası düzeyde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nden, bölgesel insan hakları mekanizmalarının (sözleşmeler ve mahkemeler) desteğiyle, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne kadar çeşitli kurumları analiz ettik. ÇHS’nin, uluslararası mahkemelerin çocuklarla ilgili herhangi bir konuya karar verirken aldıkları farklı kararlarda uyguladıkları bir belge olduğunu farkettilik. Çünkü ÇHS’nin 3. maddede belirttiği gibi ilk olarak, söz konusu olan mesele, çocuğun en yüksek yararadır.

Ruanda tarafına baktığımızda, çocuk hakları, cinsiyete dayalı şiddet yasası gibi diğer koruma yasaları tarafından desteklenen çocuğun korunması ve haklarının korunması ile ilgili 14/12/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanunu, çocuk pornografisi, aile kanunu gibi diğerler kanunlar ile korunmaktadır. Ruanda’da Çocuğun korunmasına yönelik yükümlülükler, ÇHS’nin onaylanmasının olumlu bir sonucu olan Ulusal Çocuklar Komisyonu tarafından yerine getirilmektedir. Buna ek olarak Ruanda, Ruanda hükümetinde çocuk haklarını uygulamak için tasarlanan Çocuk Entegre Politikasını da kurmuştur. Bu gibi iyi gelişmelere rağmen, Ruanda hala çocukların korunmasında en iyi araçlardan biri olan ve bu süreçte hayati öneme sahip olan çocuk ceza adalet sisteminin geliştirilmemesinden dolayı sıkıntı çekmektedir. Sadece çocuk adalet sisteminin

yetersizliği değil ayrıca Ruanda'da hakların gelişmesi altında çocuklara ayrılan oran düşüktür ve yetersizdir. Mesela çocuk hastahanelerinin eksikliği, çocukların eğlenme hakkının ülkede elverişli olmaması gibi.

Türk tarafı için, Türkiye, anayasanın ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşmasının lafzına ve ruhuna uygun olarak madde 17, 29 ve 30 hükümlerinin uygulanması hakkının çekinceleri ile 1995 yılında Çocuk Hakları BM Sözleşmesi'ni onaylamıştır. Türkiye'de çocuk hakları, ceza mahkemelerini göz önünde bulundurduğumuzda şeffaf bir prosedür ve çocuklarla ilgili cezai konularla ilgili açık bir mahkeme sistemi (Çocuk mahkemeleri, çocuk şube polis, sosyal çalışmacılar) oluşturulduğundan dolayı iyi bir standarttır. Ancak, Türk Ceza Kanunu uyarınca çocuklara yönelik tecrit ve çocuk tecavüz hükümleri konusunda teknik boşluklar hala mevcuttur. Bir başka mesele de, bu tür davaların, adil hukuk ilkesini ve genel olarak çocuk mağdurların haklarını ihlal eden gereksiz gecikmeler olabilmektedir. (PARLAK, 2014). Ortak bir çocuk sisteminin olmayışı, bütün büyükşehirlerde de kritik öneme sahiptir çünkü buradaki her şey bir çocuğa bir görev vermedikleri için bir minnettarlık olarak gelir.

Bu araştırmanın başlangıcında, yaptığımız hipotezden bağımsız olarak net cevaplar elde etmek için bizi bir araştırmaya yönlendiren bazı sorularımız vardı. İlk soru, her bir ülkenin her birini analiz ettikten sonra birbirlerinden neler öğrenebileceğini bilmektir. İlk Ruanda, çocuk adalet sisteminde çocuk hukuku, psikoloji, kriminoloji ve sosyoloji alanlarında uzmanların başarılı çocuk adaleti için yaptığı çalışmaların kilit bir rol aldığını öğrenmelidir. Diğer taraftan Türkiye, özellikle cinsel istismarın çocuklarına yönelik suç eylemlerinin ciddi şekilde cezalandırılması gerektiğini öğrenmeli ve böylece potansiyel istismarcıların sayısı azaltılmalıdır.

İkinci soru, çocuk haklarını uygulamak için alınması gereken stratejilerdir. Bu araştırmaya dayanarak, çocuklara yönelik adaletsizliklerle uğraşmak zorunda olan çocuklar için uluslararası mahkemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Son on yıllarda çocuklara yönelik olarak esirler, zorla çalıştırılan işçiler, tecavüzler, çocuk askerler, milyonlarca çocuk mülteci, zorla olan çocuk evlilikleri, ayrımcılık vb. gibi olaylara tanık olduk, fakat aynı zamanda ülkelerin onları engellemek için işbirliği yapmadıklarını veya bu olaylara kendilerinin sebep olduklarını gördük. Bizim görüşümüze göre, BM'nin çocukların

dilekçelerini doğrudan sunabildikleri Uluslararası Çocuk Mahkemesini kurması gerekiyor çünkü Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi 'ne sunulan raporlara baktığımızda hiçbir şekilde çocuğun en üstün yararlarına uygun değildir. Uluslararası çocuk mahkemesinin bu fikrinden yola çıkarak, gelecekteki araştırmaların ne olabileceğini ve bu mahkemenin kurulmasından kaynaklanabilecek diğer olası sorunları incelenmesi gerektiğine işaret edilmelidir.

Ruanda'da, çocuk hukuku, çocuk psikolojisi, sosyoloji ve kriminoloji alanlarında uzman polis, savcı, hakimler ve sosyal hizmet uzmanı kullanılmalıdır. Ruanda özel sektörünün de çocuk haklarını her günkü faaliyetlerinde dikkate alması gerekiyor, çünkü bu hakkın korunması sadece devletin görevi gibi görünüyor. Diğer taraftan, Türkiye'nin çocuklara yönelik istismardan korunmasını sağlayan çocuk dostu bir ceza yasasını güncellemesi gerekiyor. Türkiye'nin de, sadece mecliste çocuk hakları izleme komitesi ile değil, çocuk haklarını temsil eden aktif bir kurumu olması gerekiyor.

İnsanlığın geleceği, herhangi bir ayrımcılık yapılmadan tüm çocuklara en iyi şekilde muamele etmeye dayanır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesindeki hükümlerin ortak anlayışına götüren çocuk kanunları ve sistemleri için güçlü ve net politikalara ihtiyacımız var. Eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın “*Dünyada çocukların ümidinden daha kutsal hiçbir ümit yoktur*”. *Haklarına saygı gösterilmesinin, refahlarının korunmasının, hayatlarının korku ve yoksun olmaktan arı ve barış içinde büyüebilmelerini sağlamaktan daha önemli bir görev yoktur.*” sözleriyle Uluslararası toplumun, ÇHS'nin tüm imzalayan devletler aracılığıyla yukarıdaki maddenin uygulanmasını ciddi şekilde takip etmesi ve tüm çocukların ortak yararı için bağlayıcı bir prosedür oluşturması halinde, çocukların yüksek yararının evrensel bir tanımına sahip olacağını öngörmekteyiz.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

BMMYK (2008), **Çocuğun en yüksek yararların Belirlenmesine Yönelik Rehber**, Cenevre: Uluslararası Koruma Hizmetleri Bölümü.

Bridgeland, J. ; Wulsin, S. (2009). Rebuilding Rwanda. From Genocide to Prosperity through Education., New York: Hudson Institute.

Bueren, G. V. (1995), The International Law on the Rights of the Child, Londra: Martinus Nijhoff Publishers.

Çocuklar Ulusal Komisyonu (NCC), (2012), The Situation of Street Children in Rwanda: Prevalence, Causes and Remedial Measures, Kigali: Çocuklar için Ulusal Komisyon (NCC).

Detrick, S. (1999), A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child, Lahey / Boston / Londra: Martinus Nijhoff Yayınları.

Dünya Bankası (2004), Education in Rwanda. Rebalancing Resources to Accelerate Post-Conflict Development and Poverty Reduction, a World Bank, Country Study, Washington DC.: Dünya Bankası

Easterly, W. (2009), “How the millennium development goals are unfair to Africa,” . World Development, cilt.37, no.1, 26-35.

Fraene, F. B. (2009), The Criminalization of Minors and its Evolution: The Interplay of Sanctions (Spain, Turkey, Portugal, England/Wales. Ljubljana: CRIMPREV.

Gary, M , & Rolf, W. (2012), Educating Minorities and Developing Community Cohesion in Post-Genocide Rwanda, (C. Atkin, Dü.) Londra: Bloomsbury Yayınları.

Ibegbu, J. (2000), The Unborn Child in International Law, Londra: Edwin Mellen Basın

MIGEPROF. (2011), Integrated Child Rights Policy , Kigali: MIGEPROF.

Obura, A. (2003), Never Again: Educational Reconstruction in Rwanda, Paris: UNESCO / International Institute for Education Planning.

Schabas, W. A. (1997), The Abolition of the Death Penalty in International Law, 2. baskı. Cambridge: Cambridge Üniv. Basın.

Stoljar, J. (1982), Children, Parents and Guardians. International Encyclopedia of Comparative Law.

Torres, A. O. (2005), Rwanda: Study of Literacy Needs and Programmes for Youth and Adults, Kigali: Ministry of Education, Science, Technology and Scientific Research.

2. Makaler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Anayasa Mahkemesi (Haziran 5, 2008), 2008/116 karar sayılı iptal gerekçesi üzerine değerlendirme, E.2008/16, K.2008/116

Anayasa Mahkemesi (Haziran 5, 2008), **Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md, E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı,**

10.Daire, Esas: 2006/ 2214, 29.06.2009 tarihli ve 2009 / 7098 nolu kararı. (**DANIŞTAY**), **25/09/2006** tarih ve 38/2006 sayılı **ulusal ceza infaz servislerinin kurulması ve belirlenmesine ilişkin Kanun.**

6545 sayılı Kanun. (2014). **6545 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Ankara: Resmî Gazete, Sayı : 29044.

Afrika Birliği (1990), **Afrika Çocuk Hakları ve Özgürlük Sözleşmesi**, Adisababa: Afrika Birliği.

Afrika Birliği Örgütü (1990), **Afrika Çocukların Hakları ve Refahı Şartı**, Adisababa: Afrika Birliği .

Amerika Devletleri Örgütü (1969), **Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi**, San Jose: OAS Uluslararası hukuk Bölümü.

Avrupa Konseyi (1961), **Avrupa Sosyal Şartı**, Torino: Avrupa Konseyi Genel Sekreteri

Avrupa Konseyi (1996), **Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi**, Strazburg: AVRUPA KONSEYİ .

Acar, S. S. (2011), **Juvenile Courts and Probation Officers as Change Agents in Turkey**,. International Journal of Humanities and Social Science, Vol. 1 No. 3.

Adalet Bakanlığı (MINIJUST), (2017), **The national human rights action plan of Rwanda : 2017-2020**. Kigali: MINIJUST.

Arslan, A. S. (2010), **Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü**, Ankara Barosu Dergisi.

Barratt, A , & Burman, S. (2001), **Deciding the Best Interests of the Child: An International Perspective in Custody Decision Making**, 118 South African Law Journal, 556-557.

Bilal, K. (2005), **Aile Mahkemelerinin İşleyişi**, Ankara: SEÇKİN.

Birleşmiş Milletler (1989), **Çocuk hakları daire sözleşmesi**, New York: UN Documents.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (2010), **Düşünce ve ifade özgürlüğü haklarının korunması ve geliştirilmesine ilişkin Özel Raportör Raporu**, 14. oturum, A / HRC / 14/23. New york: BM.

BM Çocuk Hakların Komitesi (2013), **UN Committee on the Rights of the Child , General Comment no. 17**. New York: BM .

BM Genel Kurulu (1948), İnsan hakları evrensel beyannamesi, New York: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER.

BM Genel Kurulu (1951), Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme, Cenevre: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.

BM Genel Kurulu (1959). G. Res. 1386 (XIV), 14 U.N GAOR Supp. (No.16) 19, U.N. Doc. 20 Kasım 1959 tarihli ve 4354 / A, New York: Birleşmiş milletler.

BM Genel Kurulu (20 Kasım 1959), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, UN Document publications.

BM Genel Kurulu (1988), Body of Principles for the Protection of all Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, UN GAOR A/RES/43/173,. New York: BM.

BM Genel Kurulu (1989), Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, New York: BM.

BM Genel Kurulu (1991), A/RES/45/158. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, New York: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER.

Boşanma Sonrası Ortak Velayete İlişkin Yargıtay Dairesi Gerekçeli Kararı, 2016/15771, 2017/1737 (Y A R G I T A Y 2. Hukuk Dairesi Şubat 20, 2017).

Bulacio v. Argentina, Merits, reparations and costs, Series C No. 100 (İnter-Amerikan İnsan Haklar Mahkemesi Eylül 18, 2003).

Ceza Kanunu(2012), Ceza Kanunu'nu hazırlayan 02/05/2012 tarih ve 01/2012/OL sayılı kanunu. Kigali: Resmi gazete.

Ceza muhakemesi usulüyle ilgili 24/05/2013 tarihli ve 30/2013 nolu teşkilat kanunu. Resmi Gazete.

Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (2004), Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usûl ve esasları 5275 sayılı Kanun, Ankara: Resmi Gazete.

Çocuğun Hakları Komitesi (2011), Committee on the Rights of the Child, GENERAL COMMENT No. 13 ,Article 19: The right of the child to freedom from all forms of violence. Cenevre: BM.

Çocuğun hakları komitesi (2012), Recommendation 79, General Day of Discussion 2012, New York: BM.

Çocuğun hakları ve korunması ile ilgili 14/04/2011 tarihli ve 54/2011 sayılı kanun. (2011).

Çocuk koruma kanunu (2005), 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. Ankara: R.Gazete : Tarih: 15/7/2005 Sayı : 25876.

Danıştay (Ocak 14, 2004), İptal davalar, E. 2003/5595

Gelman v. Uruguay, Merits and Reparations, Series C No. 221 (İnter-Amerikan İnsan Haklar Mahkemesi Şubat 24, 2011).

Golden (1990), Children and Childhood in Classical Athens,. JHU Press, Baltimore, 5-9, 16, 51, 105.

- Grigg, R. (2011). Parenting and Working with Children**,s.108. y.y: Lulu.com.
- Gutierrez, H. D. (2006), The relationship between international humanitarian law and the international criminal tribunals**,. international review of the red cross, cilt 88 Numara 86, 65.
- İdari yargılama usulü kanunu (1982)**, 2577 sayılı İdare yargılama usulü kanunu. Ankara: Resmî Gazete : Tarih : 20/1/1982 Sayı : 17580.
- İnsan Hakları Komisyonu (2002), Özel Raportör Göçmenler gözüne rapor**, New York: BM.
- İş Kanunu (22/5/2003), 4857 Sayılı İş Kanunu**, Ankara: Resmî Gazete : Tarih : 10/6/2003 Sayı: 2513.
- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (2012), 6328 sayılı Kamu denetçiliği kurumu kanunu**, Ankara: R.Gazete : Tarih: 29/6/2012 Sayı : 28338.
- Kişiler ve aile düzenleyen kanunu (2016), Kişiler ve aileleri düzenleyen 28/08/2016 tarih ve 32/2016 sayılı Kanun**, Kigali: Resmi Gazete.
- Kurt, S. L. (2016), Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler Ve Türkiye Uygulaması**, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 120. Kurul, G.
- Mapiripán Massacre v. Colombia, Merits**, reparations and costs, Series C No. 134 (İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi Eylül 15, 2005).
- McKinney, Brenda ,A. & Salins L. (2014). "A Decade of Progress: Promising Models for Children Found in the Turkish Juvenile Justice System"**. Social Justice. Paper 36,, 13.
- MIFOTRA & NISR. (2013), Rwanda National Child labour Survey**, Kigali: MIFOTRA.
- NCC kanun (2011), Ulusal çocuk komisyon kuran ve görevini, organizasyonunu ve işleyişini tanımlayan 28/06/2011 tarihli ve 22/2011 sayılı kanun**, Kigali: Resmi Gazete.
- NISR & DHS (2006), Final Report of Rwanda Demographic and Health Survey III 2005**, 2006. Kigali: National Institute of Statistics of Rwanda.
- NISR (2006), Preliminary Poverty Update Report, Integrated Living Conditions Survey 2005/06**, 2006;. Kigali: National Institute of Statistics of Rwanda.
- NISR (2012), Main Indicators Report, EICV3, 2012**. Kigali: National Institute of Statistics of Rwanda.
- OECD-Türkiye (2005), Basic Education in Turkey background report, Reviews of National Policies for Education**, Ankara: OECD Publishing.
- Paxton, W. (2012), IPAR Observatory Report: The Rwandan Education and Skills System**, Kigali: IPAR(Institute of Policy Analysis and Research-Rwanda).
- Roma Tüzüğü (1998), Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsü**, Roma: Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği.

RTÜK hakkında Kanun (2011), 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu, Ankara: Resmî Gazete : Tarih : 3/3/2011 Sayı : 27863 .

Ruanda parlamentosu (2003), Ruanda anayasası, Kigali: Primature yayım.

Ruanda Sağlık bakanlığı (2014), The Rwanda multistakeholder policy review, Success Factors for Women's and Children's Health: Rwanda. Kigali: MOH.

Ruanda vatandaşlığı ile ilgili 25/07/2008 tarihli ve 30/2008 sayılı Kanunu. (2008). Kigali: Rwanda Resmi gazetesi.

Ruanda'da işgücünü düzenleme kanun (2009), Ruanda'da işgücünü düzenleme konusunda 27/05/2009 tarihli ve 13/2009 sayılı kanun. Kigali: Resmi Gazete.

Ruanda Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (NCHR). (2016). Yıllık faaliyet raporu: Temmuz 2015-Haziran 2016. Kigali: NCHR.

SCF (Save the Children Fund). (1999), Learning from Experience: Children and Violence. Londra: Save the Children International.

Sedletzki, V. (2009), The Establishment Process for a Separate Child Ombudsman in Turkey: A case study*. Innocenti Working Paper No.2009-24, 29.

Serrano-Cruz Sisters v. El Salvador, (Ser. C) No. 120 (İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi Mart 1, 2005).

TBMM (2005), Çocuk Koruma Kanunu, Ankara: R.Gazete : Tarih: 15/7/2005 Sayı : 25876.

The Gómez-Paquiyaui Brothers v. Peru , 11.016 (İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi Şubat 5, 2002).

Thomas, K. J. (2010), Family contexts and schooling disruption among orphans in post-genocide Rwanda, Population Research and Policy Review, cilt. 29, nu. 6., 819-842.

Triyakioglu, B (2006), Multiple Citizenship and its Consequences in Turkish Law, Ankara Law Review, Vol.3 No.1, 8.

Türk Ceza Kanunu (2004), 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara: Resmi Gazete, Sayısı: 25611

Türk Medeni Kanunu (2001), 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, Ankara: R.Gazete Tarihi : 8/12/2001 Sayı : 24607.

Türk vatandaşlığı Kanunu (2009), 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Ankara: Resmî Gazete : Tarih : 12/6/2009 Sayı : 27256.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Kurucu Mecliste Kabul Tarihi : 18.10.1982; Halkoyuna Sunulmak Üzere Tasarının Resmî Gazetede İlanı: 20.10.1982-17844; Kanunun Halkoyu ile Kabul Tarihi: 7.11.1982; Halkoyu Sonucunun Yayınımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 9.11.1982-17863 Mükerrer. Ankara: Resmi Gazete.

Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (NHCR), (2013), Ulusal İnsan Hakları Komisyonunun misyon, organizasyon ve işleyişini belirleyen 25 Mart 2013 tarih ve 19/2013 sayılı kanun, Kigali: Resmi Gazete.

Ulusallararası af Örgütü, ABD. (2007), Convention on the rights of the child A/RES/44/24, New York: Ulusallararası af Örgütü.

Ulusallararası Çalışma Örgütü (ILO). (2013), Eliminating the worst forms of child labour in Turkish seasonal harvesting, Cenevre: Partnerships and Field Support Department (PARDEV).

Ulusal Ceza İnfaz Hizmetler (11 Eylül 2017). Günlük Rapora İşler, Kigali.

Uracin, M. (2010, Mart 8), Türk Hukuk Mesleği Konusunda, (A. H. Öğrencileri, Röportaj Yapan).

Walque, D. D. (2009), Parental education and children's schooling outcomes: evidence from recomposed families in Rwanda. Economic Development and Cultural Change, cilt. 57, nu. 4, , 723-746

Woolf, M. (2003), ‘‘Coming of Age? –The Principle of the ‘‘Best Interests of the Child’’, European Human Rights Law Review.

Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu (2010), Human right report in New Zealand, Wellington: Yeni Zelanda Adalet Neşriyatı.

Villagrán-Morales et al. v. Guatemala, Series C. No. 63 (İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi Ekim 19, 1999).

Yean and Bosico Çocuklar v. Dominikan Cumhuriyeti, Serie C. No 198 (İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi Eylül 8, 2005).

3. Elektronik Kaynaklar

Adamson, B. (2017, Ağustos 17). You have the right to help in defending yourself if you are accused of breaking the law. The Children and Young People's Commissioner scotland: <https://www.cypcs.org.uk/rights/uncrcarticles/article-40> adresinden alındı

Afet Yönetimi ve Mülteciler Bakanlığı. (2014, Mart 17). Repatriation_and_Reintegration_programs. Ocak 17, 2018 tarihinde MIDMAR websitesi: http://midimar.gov.rw/uploads/tx_download/BookletRepatriation_and_Reintegration_programs.pdf adresinden alındı

Akarca, M. (2010, Kasım 12). ÇOCUKLARIN CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ VE ÇOCUKLARIN. Anayasa Mahkemesi websitesi: http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/ym_4/akarca.pdf adresinden alındı

Amerikan Devletleri Örgütü. (1984). INTER-AMERICAN CONVENTION ON CONFLICT OF LAWS CONCERNING THE ADOPTION OF MINORS. La Paz: OAS Uluslararası hukuk Bölümü. Ekim 24, 2017 tarihinde <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-48.html> adresinden alındı

Ankara Büyükşehir Belediyesi. (1995, Nisan 23). Çocuk Hizmetleri-Çocuk Meclisi. Aralık 29, 2017 tarihinde Ankara Büyükşehir Belediyesi websitesi: <http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-meclisi> adresinden alındı

Armed Activities on the Territory of the Congo, 2005 19 December General List No. 116 (Uluslararası Adalet Divanı Aralık 19, 2015). Kasım 23, 2017 tarihinde_ <http://www.icj-cij.org/files/case-related/116/116-20051219-JUD-01-00-EN.pdf> adresinden alındı

ARSLAN, A. S. (2017, Kasım 12). The family courts and trial procedures in turkish law. Türkiye Adalet akademisi websitesi: <http://www.taa.gov.tr/indir/the-family-courts-and-trial-precedures-in-turkish-law-bwfrywxlfdy2mjhmlwiyouw1lwizmj51wjhownilnbkznwxmta/pdf> adresinden alındı

Arslanbuğa, R. K. (2017, Ocak 26). Velayet Davaları Ve Türkiye’de Ortak Velayet. Arslanbuğa Avukatlık & Arabuluculuk Bürosu websitesi: <https://reyhankayisli.av.tr/velayet-davaları-ve-turkiyede-ortak-velayet/> adresinden alındı

Atilgan., A. a. (2009). The Evaluation of the Regulations and Application on Children’s Rights Paradigm and Prevailing Principles of Juvenile Justice in Turkey. Washington courts websitesi: http://www.courts.wa.gov/court_rules/?fa=court_rules.rulesPDF&ruleID=supJuCR07.08&pdf=1 adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (1950). İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme. Roma: Avrupa Konseyi. Kasım 24, 2017 tarihinde https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf adresinden alındı.

Avrupa Konseyi. (1980). Çocukların velayetine ilişkin kararların tanınması ve tenfizi ile çocukların velayetinin yeniden tesisine ilişkin avrupa sözleşmesi. LÜKSEMBURG: Avrupa Konseyi. Kasım 27, 2017 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc083/kanuntbmmc083/kanuntbmmc08304433.pdf adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (2007). Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi. Lanzarote: Avrupa Konseyi. Aralık 28, 2017 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110910-4-1.pdf> adresinden alındı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (1966). KİŞİSEL VE SİYASAL HAKLAR ULUSLARARASI. New York: BM. Ekim 20, 2017 tarihinde <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf> adresinden alındı

BM Çocuk Hakları Komitesi. (2013). General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). New York: **Birleşmiş Milletler.** Aralık 27, 2017 tarihinde http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf adresinden alındı

BM Genel Kurulu. (1966). Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi. New York: BM. Ekim 20, 2017 tarihinde <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> adresinden alındı

BM Genel Kurulu. (2000). “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol”ün ekli beyan. New York: BM. <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx> adresinden alındı

BMMYK. (2011). Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines. Kasım 21, 2017 tarihinde Reforward websitesi: <http://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf> adresinden alındı

BMMYK. (2018, Şubat 13). Rwanda Returnee Statistics. BMMYK websitesi: <http://www.unhcr.org/rw/> adresinden alındı

Bucagu M, K. J. (2017, Kasım 24). Impact of health systems strengthening on coverage of maternal health services in Rwanda, 2000-2010: a systematic review. *Reprod Health Matters*. NCBI websitesi: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22789082> adresinden alındı

Child Rights International Network . (2017, Ağustos 17). Child-Friendly Justice and Children's Rights(Çocuk Dostu Adalet ve Çocuk Hakları). CRIN websitesi: <https://www.crin.org/en/library/publications/child-friendly-justice-and-childrens-rights> adresinden alındı

Child Rights International Network. (2017, Ekim 9). The UNVC 2006, 52 found . CRIN websitesi: <https://www.crin.org/en/violence/unstudy> adresinden alındı

Child Rights International Network(CRIN). (2012). CRC in Court: The Case Law of the Convention on the Rights of the Child. Londra: Child Rights International Network (CRIN) East Studio. Kasım 29, 2017 tarihinde https://www.crin.org/en/docs/CRC_in_Court_Report.pdf adresinden alındı

Children’s Voice Today. (2018, Şubat 8). Worst form of labor for Children in Rwanda. Şubat 17, 2018 tarihinde igihe websitesi: <http://igihe.com/amakuru/urwanda/article/abakoreshaga-abana-imirimo-ivunanye-basaga-350-barahanwe-mu-2016-2017> adresinden alındı

Civilians Claims–Eritrea's Claims 15, 16, 23 and 27-32 (Eritrea v. Ethiopia), ICGJ 354 (PCA 2004). (Daimi Hakemlik Mahkemesi Aralık 17, 2004). Kasım 29, 2017 tarihinde CRIN websitesi: <http://www.pca-cpa.org/upload/files/EECC%20Final%20Awards%20Press%20Release.pdf> adresinden alındı

Çoban, S. (2016, Mayıs 5). Juvenile Justice System in Turkey. *International Journal of Social Science and Humanity* websitesi: <http://www.ijssh.org/vol6/671-CH391.pdf> adresinden alındı

Çocuk bürosu. (2016). Determining the Best Interests of the Child. Kasım 20, 2017 tarihinde Child Welfare Information Gateway: <https://www.childwelfare.gov/topics/systemwide/laws-policies/state/> adresinden alındı

Çocuk Hakları Komitesi. (2012). Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Turkey. New York: BM. Ocak 22, 2018 tarihinde www.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC_C_TUR_CO_2-3.pdf adresinden alındı

Çocuk Hakları Masası. (2017). Çocuklar İçin Yapılan Projeler. Aralık 29, 2017 tarihinde İzmit Belediyesi websitesi: http://www.izmit.bel.tr/projeler/cocuk-haklari-okulu_90.html adresinden alındı

Çocuk Hakların ittifakı- İrlanda. (2017, Kasım 13). What are Children's Rights? Children' rights alliance Websitesi: <http://childrensrights.ie/childrens-rights-ireland/childrens-rights-ireland> adresinden alındı

Daimi Hakemlik Mahkemesi. (2007, Ekim 17). All about the permanent court of arbitration. Kasım 29, 2017 tarihinde PCA websitesi: <https://pca-cpa.org/en/about/> adresinden alındı

Demiriz, B. (2014, Kasım 27). TBMM Çocuğa Karşı Cinsel Sömürü ve İstismarı Önleme Paneli. Çocuk hakları izlenme ve raporlanma websitesi: <http://www.cocukhaklariizleme.org/panel-cocuklarin-cinsel-somuru-ve-istismardan-korunmasinda-politikacilarin-rolu> adresinden alındı

Doğan., A. (2017, Ekim 10). Juvenile Courts. Sosyal hizmet uzmanı websitesi: <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukmahkemelerishuz.doc/> adresinden alındı

Dove . (2017, Eylül 14). Dr Ruvebana on life imprisonment with special provisions . Dove web sitesi: <http://www.dove.rw/barasaba-ko-igihano-cya-burundu-cyumwihariko-cyavaho> adresinden alındı.

Dünya sağlık örgütü. (2017, Kasım 19). Atlas of African health statistics 2014: Health situation analysis of the African Region. Brazzaville: World Health Organization.Regional Office for Africa.WHO Brazavile websitesi: http://www.aho.afro.who.int/sites/default/files/publications/921/AFRO-Statistical_Factsheet. adresinden alındı

Düzce Valiliği. (2015, Nisan 21). Çocuk Hakları Çalışmayı Gerçekleştirdi. Aralık 29, 2017 tarihinde Düzce Valiliği Websitesi: <http://duzce.gov.tr/cocuk-haklari-calistayi-gerceklesti> adresinden alındı

Dynamic Medien Vertriebs GmbH v. Avides Media AG, C-244/06 (Avrupa Birliği Adalet Divanı Şubat 14, 2008). Aralık 27, 2017 tarihinde <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd367fa529cf3d4d17b116d1a8cf9480ad.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyNb3v0?text=&docid=71569&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=58658> 1 adresinden alındı

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2011, Nisan 12). ÇOCUK HAKLARI BİRİMİ. Aralık 29, 2017 tarihinde Eskişehir Büyükşehir Belediyesi websitesi: http://www.eskisehir.bel.tr/sayfalar.php?sayfalar_id=42 adresinden alındı

Family Mag. (2017, Ağustos 29). Children in tea plantations. Ağustos 30, 2017 tarihinde Family Mag websitesi: <http://familymag.org/website/2017/08/29/unicef-rwanda-igiye-gutanga-inkunga-mu-gukumira-imirimo-ivunanye-ikoreshwa-abana> adresinden alındı

Geerdink, F. (2008, Kasım 12). The Anger of the Juvenile Judge, WORDT VERVOLGD (Nov. 12, 2008). Journalist in Turkey: http://www.journalistinturkey.com/stories/human-rights/the-anger-of-the-juvenile-judge_329/ adresinden alındı

Hikmet, N. (1962, Mayıs 21). Dünyayı verelim çocuklara, 1962. şiir websitesi: http://www.siir.gen.tr/siir/n/nazim_hikmet/dunyayi_verelim_cocuklara.htm adresinden alındı

Humanium. (2017, Kasım 12). The evolution of international standards on child rights. Humanium websitesi: <https://www.humanium.org/en/childrens-rights-history/> adresinden alındı

Humanium. (2017, Kasım 8). The Right to Health: Understanding Children's Right to Health. Humanium websitesi: <https://www.humanium.org/en/fundamental-rights-2/health/> adresinden alındı

Humanium. (2017., Kasım 12). The evolution of international standards on child rights . Humanium websitesi: <https://www.humanium.org/en/childrens-rights-history/> adresinden alındı

Hükmetin insan hakları. (2017, Kasım 10). Right to an adequate standard of living. Hükmetin insan hakları websitesi: <http://www.manskliagarattigheter.se/en/human-rights/what-rights-are-there/the-right-to-an-adequate-standard-of-living> adresinden alındı.

ILO. (1973). 138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi. Cenevre: Uluslararası çalışma örgütü. Ekim 21, 2017 tarihinde http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377287/lang--tr/index.htm adresinden alındı

In McKinney, B. A. (2017, Ekim 10). "A Decade of Progress: Promising Models for Children Found in the Turkish Juvenile Justice System". Loyola eCommons websitesi: http://ecommons.luc.edu/social_justice/36 adresinden alındı

İNAN, D. A. (1968). 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi. Ankara Ün. Eğitim Fak. Yayınları No.3 Çocuk Hukuku. Ankara. Kasım 20, 2017 tarihinde http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs/cocukla_ilgili%20sozlesmeler/A.Cocuklallg_iliUluslararasıSozlesmeler/A.2.f.%201924CENEVRE_COCUK_HAKLARI_BİLDİRİSİ.doc adresinden alındı

İnsan Hakları Inter-Amerikan Komisyonu. (2017, Ağustos 10). Violence, Children and Organized Crime,. OAS websitesi: <http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/violencechildren2016.pdf> adresinden alındı

İnsan Hakları İzleme Örgütü. (2006, Ocak 6). Human Rights Watch, Swept Away: Street Children Illegally Detained in Kigali, Rwanda. Human Rights Watch websitesi: https://www.crin.org/en/docs/hrw_kigali.pdf adresinden alındı

İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi. (2017, Ağustos 16). Office of the High Commissioner for Human Rights (1983), General Comment No. 10: Freedom of expression (Article 19), 19th session . unhchr websitesi: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/2bb2f14bf558182ac12563ed0048df17?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/2bb2f14bf558182ac12563ed0048df17?OpenDocument). adresinden alındı

İşkenceye Karşı Dünya Örgütü ("OMCT") v. İrlanda (Avrupa Sosyal Haklar Komitesi Aralık 7, 2004). Aralık 27, 2017 tarihinde <http://hudoc.esc.coe.int/eng/?i=cc-18-2003-dmerits-en> adresinden alındı

Just list. (2017, Ağustos 17). All rights in the UN Convention on the Rights of the Child. Justlist websitesi: <https://justlists.wordpress.com/2009/10/19/54-un-rights-of-the-child/> adresinden alındı

KDK Çocuk. (2015, 2016). ÖRNEK KARALARIMIZ. kdkcocuk çocuk: <http://www.kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/karalarimiz/?theme=the-box> adresinden alındı

KDK Çocuk. (2017, Eylül 21). Kamu Denetçisi Tunçak, Avrupa Çocuk Ombudsmanları Ağı'nın Genel Kurul Toplantısına Katıldı. KDK Çocuk Websitesi: <http://www.kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/2017/09/21/kamu-denetcisi-tuncak-avrupa-cocuk-ombudsmanlari-aginin-genel-kurul-toplantisina-katildi/?theme=the-box> adresinden alındı

Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı. (1996). Velayet Sorumluluğu Ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz Ve İşbirliğine Dair Sözleşme. Çocukların Korunması , 2, s. 615. Lahey. Ekim 23, 2017 tarihinde <http://www.hcch.net/> adresinden alındı

Lili Gafinkel. (2010, Kasım). Improving Family Involvement for Juvenile Offenders with Emotional/Behavioral Disorders and Related Disabilities. CCBD Websitesi: <http://www.ccbd.net/sites/default/files/bedi-36-01-52.pdf> adresinden alındı

Lu C, C. B. (2017, Ağustos 29). Towards universal health coverage: an evaluation of Rwanda mutuelles in its first eight years. 2012. Plus one websitesi: <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0039282> adresinden alındı

Maslov v. Austria, ECHR [GC] 1638/03 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Haziran 23, 2008). Aralık 29, 2017 tarihinde <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/viewhbk.asp?action=open&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649&key=28185&sessionId=67095877&skin=hudoc-en&attachment=true> adresinden alındı

Meltem Dayioğlu , & Ragui Assaad. (2017, Ekim 20). the determinants of child labor in urban turkey, Economic research forum, Working Paper 0302. Economic Research Forum websitesi: <http://www.erf.org.eg/working-paper-0302/pdf>. adresinden alındı

Milletler Cemiyeti. (1919, Nisan 28). Milletler cemiyeti misakı. Mart 2, 2018 tarihinde Reforward websitesi: <http://www.refworld.org/docid/3dd8b9854.html> adresinden alındı

Minnesota Üniversitesi İnsan Haklar Merkezi. (2007). Ratification of International Human Rights Treaties - Turkey. Aralık 28, 2017 tarihinde Minnesota Üniversitesi websitesi: <http://hrlibrary.umn.edu/research/ratification-turkey.html> adresinden alındı

Mishi Faruqee. (2017, Ekim 25). Youth prisons don't work. Here is what does. Time websitesi: <http://time.com/4543401/youth-prison-reform> / adresinden alındı

National economic & Social Rights Initiative. (2017, Kasım 8). What is the Human Right to Health and Health Care? NESRI websitesi: <https://www.nesri.org/programs/what-is-the-human-right-to-health-and-health-care> adresinden alındı

Pamela Abbott , & Francesca Sapsford . (2012). Legal and Policy Framework for Children's Rights in Rwanda. Kigali: Institute of Policy Analysis and Research (IPAR). https://www.africaportal.org/documents/16609/Childrens_Rights_1.pdf adresinden alındı

PARLAK, A. F. (2014, Ocak 27). Çocuğun Üstün Yararı İlkesi. Aralık 29 2017 tarihinde Yeni yaklaşımlar websitesi: <http://www.yeniyaklasimlar.org/m.aspx?id=6146> adresinden alındı

RightsInfo. (2017, Ağstos 14). What Is The Right To Family Life And Why Does It Matter? RightsInfo websitesi: <https://rightsinfo.org/right-family-life-matter/> adresinden alındı

RNPA. (2017, Eylül 26). Report on defilement of a child. Rwanda National Prosecution Authority http://www.nppa.gov.rw/fileadmin/Archive/RAPORO_Z_UBUSHINJACYAHA/IBYA_GEZWEHO_N_UBUSHINJACYAHA_MU_MYAKA_3_2011-2014_1.pdf adresinden alındı

Ruanda Sağlık Bakanlığı. (2016, Haziran 20). Rwanda Demographic and health survey 2014-2015. Aralık 8, 2017 tarihinde MOH Websitesi: <http://www.moh.gov.rw/index.php?id=2> adresinden alındı

Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü (NISR), Sağlık Bakanlığı (MOH) ve ICF International. (2017, Ağstos 29). 2010 Rwanda demographic and health survey. NISR websitesi: <http://www.statistics.gov.rw> adresinden alındı

Ruanda Ulusal İstatistik kuruluşu(NISR). (2017, Eylül 17). NISR, labor market and economic activity trends in Rwanda: Analysis of the EICV2 Survey. NISR Website: <http://statistics.gov.rw/images/PDF/EICV%20Labor%20Report%20final..pdf> adresinden alındı

S. AND MARPER v. BİRLEŞİK KRALLIK, 30562/04 30566/04 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Aralık 4, 2008). Aralık 26, 2017 tarihinde [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["843941"\],"itemid":\["001-90051"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden alındı

SAHIN V ALMANYA, ECHR 30943/96 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ekim 11, 2001). Aralık 26, 2017 tarihinde [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-61194"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden alındı

Sarıyer Belediyesi. (2013, Mart 20). SAGEM (Sarıyer Belediyesi Gençlik Eğitim Merkezi). Aralık 29, 2017 tarihinde Sarıyer Belediye Başkanlığı Bilgi İşlem Müdürlüğü Websitesi: <http://www.sariyer.bel.tr/sayfalar/351/sariyer-genclik-egitim-merkezi.aspx> adresinden alındı

Seyyar, A. (2017, Ekim 23). ÖZÜRLÜLÜK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ. Sosyal siyaset websitesi: <http://www.sosyalsiyaset.net/documents/ozurluluk-terimleri-sozlugu>. htm adresinden alındı

Slovenya Kamu Denetçisi. (2017, Ağustos 12). Freedom of expression. Slovenya Kamu Denetçisi websitesi: <http://www.varuh-rs.si/publications-documents-statements/speeches-papers-and-articles/news/detajl/right-of-children-to-free-expression-of-their-opinion-in-schools-and-educational-institutions-in-the/?L=6&cHash=4f40425c1bf2d969f9bc4390aff2a0b9> adresinden alındı

TBMM. (1982, 11 9). Türkiye Cumhuriyeti anayasası. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI. Ankara, Türkiye: T.C. Resmi Gazete.

The James Young High School. (2017, Ağustos 16). Guidelines for Promoting Positive Relationships and Behaviour in The James Young High School. The James Young High School websitesi: <http://www.jyhs.org.uk/wp-content/uploads/Positive-Relationships-and-Behaviour-September-2013.pdf> adresinden alındı

Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] Çocuk Hakları İzleme Komitesi. (2018, Ocak 12). Çocuk hakları izleme komitesi. TBMM resmi internet sitesi: <https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber> adresinden alındı

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2008, Kasım 18). Türkiye Büyük Millet Meclisi Basın Açıklamaları. Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmi İnternet Sitesi: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=72943 adresinden alındı

Türkiye Büyük Milletmeclisi Kamu Denetçiliği Kurumu . (2017, Aralık 12). 53878609-101.07.04 sayılı tavsiye kararı. Ombudsman websitesi: <https://www.ombudsman.gov.tr/wp-content/uploads/2017/04/2017-1293-%C3%87ocuk-Tesliminde-Hak-%C4%B0hlallerinin-%C3%96nlenmesi.pdf> adresinden alındı

Ulusal Çocuk Komisyonu (NCC). (2017, Kasım 11). National children's summit . NCC website: <http://www.ncc.gov.rw/index.php?id=57> adresinden alındı

Uluslararası Gözaltı Koalisyonu. (2017, Ağustos 18). The international human rights community affirms that immigration detention is a violation of the rights of children. The Global Campaign to End Child Immigration Detention: <https://endchilddetention.org/issue/child-rights/> adresinden alındı

UNICEF. (2012, Ocak 25). Situation for children in Rwanda. UNICEF websitesi: <http://www.unicef.org/rwanda/children.html> adresinden alındı

UNICEF. (2013, Aralık 27). Birth registration in Rwanda . Aralık 6, 2017 tarihinde Unicef websitesi: http://www.unicef.org/infobycountry/rwanda_statistics.html#71 adresinden alındı

UNICEF. (2015). An analysis of the UN convention on the rights of the child & the Turkish law. Aralık 28, 2017 tarihinde Unicef websitesi: <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/legislation-analysis-executive-summary.pdf> adresinden alındı

UNICEF. (2017, Ağustos 17). Human rights framework. UNICEF Websitesi: https://www.unicef.org/crc/index_framework.html adresinden alındı

UNICEF. (2017, Ağustos 19). Participation rights (katılım hakları. UNICEF Websitesi: <https://www.unicef.org/crc/files/Participation.pdf> adresinden alındı

UNICEF. (2017, Kasım 9). Protection rights: keeping safe from harm. UNICEF websitesi: https://www.unicef.org/crc/files/Protection_list.pdf adresinden alındı

UNICEF. (2017, Kasım 12). the evolution of international standards of child rights. UNICEF websitesi: The evolution of international standards on child rights <https://www.unicef.org/rightsite/sowc/pdfs/panels/SOWC%20all%20panels.pdf> adresinden alındı

UNICEF Araştırma Ofisi. (2013). ‘Child Well-being in Rich Countries: A comparative overview’. Floransa: Innocenti Report Card 11.

UNICEF Türkiye. (2010). Progress for Children 2006. UNICEF websitesi: http://www.unicef.org/turkey/ut/ut3_2010.html adresinden alındı.

Wolf, J. (2017, Ekim 23). Understand the "Best Interests of the Child" Standard. Kasım 10, 2017 tarihinde The spruce websitesi: <https://www.thespruce.com/best-interests-of-the-child-standard-overview-2997765> adresinden alındı

Yenisey, F. (2007). Age of criminal responsibility in terms of comparative law and alternative sanctions for children under the age of criminal responsibility 12-13. CEESIS Websitesi: <http://www.ceecis.org/juvenilejustice/dox/sitan/turkey/tur-macr.pdf> adresinden alındı

Zermatten, J. (2010). “The Best Interests of the Child Literal Analysis, Function and Implementation”. Kasım 20, 2017 tarihinde IDE website: http://www.childsrightrights.org/html/documents/wr/wr_best_interest_child09.pdf adresinden alındı

T. v. BİRLEŞİK KRALLIK, ECHR 24724/94) (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Aralık 16, 1999). Aralık 26, 2017 tarihinde [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58593"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

- 1990** Nyamasheke'de/ Ruanda doğdum.
- 1997** Mugonero Primary School (İlköğretim) Okulunda okudum.
- 2003-2006** EAV Kivumu Ortaokulunda okudum.
- 2007-2009** Groupe Scolaire Saint Joseph Birambo Lisesini bitirdim.
- 2011-2012** University of Lay Adventists of Kigali, Hukuk Fakültesi Önlisans bitirdim.
- 2012-2014** Kigali Independent University, Hukuk Fakültesi Lisans bitirdim.
- 2012-2015** Ruanda Yüksek Mahkemesi'nde, katıp olarak çalıştım.
- 2015** Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalında Yüksek Lisans programına başladım